
THE LIBRARY OF CONGRESS
1800

Slovenská Literárna Čítanka.



STANISLAV F. GMUCA
O. S. B.





TLAČIAREŇ ČESKÝCH BENEDIKTÍNOV
CHICAGO, ILL.



Predmluva.

HOCAJ Slovenská literárna čítanka je pre slovenskú študujúcu mládež: predsa nepochybujem, že každý milovník slovenského čítania najde miesto pre ňu na svojom stolíku alebo vo svojej knižnici.

Vybral som rozprávky a básne čo zajímajú, dobre vediac, že ťažko je vzbudiť chuť k čítaniu skrze to čo sa nepáči. Zo zkúsenosti z vlastného vyučovania nadobudnutej môžem predpovedať, že po prečítaní týchto článkov, žiaci budú chcieť čítať viac od tých samých alebo podobných spisovateľov.

Začal som so slovenskou povesťou, a postupne dodával spisy z pera známych slovenských autorov, nie v poriadku dľa doby, v ktorej boly písané, ale dľa spôsobu písania a literárnej hodnoty.

Pre učiteľov podávam této návrhy: málo ale dobre, pomaly ale isto; treba klásť váhu na to, aby žiaci naučili sa vysloviť svoje myšlienky jasne v čistej slovenčine; nech sa naučia celé básne alebo čiastky básne nazpamäť; takto obohatia svoju výrečnosť novými slovmi a výrazmi. Slohové úlohy nech sa dávajú alebo z celej rozprávky alebo o niektorej zvláštnej osobe. Vo vyšších triedach nech sa applikujú pravidlá skladby a retoriky. Životopisné poznámky môžu slúžiť za pomôcku v prednáškach z dejín slovenskej literatúry.

Abecedný ukazovateľ ukáže nám ako treba písať ohybať a viazať slová, o ktorých pochybujeme a často chybne píšeme.

S. F. G.

Lisle, Ill.

O človeku, čo nikda nehrešil.

PAVEL DOBŠINSKÝ

Pavel Dobšinský (1828—1885) narodil sa vo Vel'kých Slabošovcách. Sbieral národné povesti, hry a obyčaje. Zkúmal a porovnával nárečia našeho jazyka slovenského. Posbieral a vydal devät' svázkov Slovenských národných povestí.

V jednej dedinke býval raz jeden vel'mi chudobný, ale pritom i vel'mi statočný a pobožný človek; lebo hoci už bol šedivý, ako holub, predsa ešte nikda za života nezhrešil, nikomu neublížil ani čo by len najmenším slovom, nikomu nič neprevinil, nikoho neukrivdil. — I mrzelo to čerta v pekle, škrabal sa za ušima a vravel: "To je predsa len do popukania s tým človekom! Druhý, čo aký statočný, aspoň raz za živa mi poslúži; ale tento dnes-zajtra umre, a ešte neurobil mi v ničom po vôli. No, ale počkaj si ho veď' ti ja vykážem!"

Chudobný človek nevedel o ničom nič a najmenej o čertovi, ako sa strojí naňho. Žil spokojne vo svojom domčeku, modlil sa Bohu každý deň, neublížil nikomu, nepožiadal veci cudzej a spravoval sa vo všetkom podl'a prikázania Božieho. Tu raz — kde sa vzal, tam sa vzal, bodaj sa radšej prepadol ta do sitna až na dno! — cupne mu do izby čert, a to taký, ako ho Pán Boh stvoril; zuby mal ako koly, nohy ako kôň, na hlave rožky a — pekne prepytujem — na zadku ešte i chvost, a hned' začal: "A hejže, ty vieš, kto som ja? Od tvojho narodenia neprestajne chodím za tebou a ešte ani raz nemohol som t'a spopá-

ckat' pri hriechu. Teraz si vyvol', čo chceš; alebo zabiješ človeka, alebo sa budeš rúhat' Bohu, alebo sa opiješ. Z tých troch hriechov, chceš — nechceš, jeden urobit' musíš. Zajtra zase prídem, aby som počul, ktorý si si vyvolil."

Ako dopovedal, vyletel hore komínom. A statočný človek čo? Veru nel'akal sa tak vel'mi, lebo vedel, že kto s Bohom, s tým Pán Boh. Už len premýšl'al celý deň, čo má urobit'. Ale mu to nijak nešlo po remesle. Čítal celý od Boha deň v pobožných knihách a naostatok aj pomodlil sa a vzdychol si: "Neuvod' nás v pokušenie, ale zbav nás od zlého." Ale cože? Na druhý deň ráno zas len sviezol sa dolu komínom čert a zastal pred ním: "No, rozmyslel si si už? — "Ej, rozmyslel, rozmyslel! Ked' si ty čert, id' do pekla, kde t'a Pán Kristus zatvoril, a daj statočným l'ud'om pokoj. Už ja raz tebe k vôli nezhreším!" — "Ale ja ti zas povedám, že ty tomu nevyhneš, lebo niet, ani nebude na tom svete človeka, ktorý by nezhrešil aspoň raz za života. Ak sa tomu budeš protivit', tak ti porobím, že sa dopustíš všetkých troch hriechov. Dobre si to rozhútaj. Zajtra zase prídem." — V tom hybaj čert, pobral sa hore komínom.

Chudobný človek sám ostal za stolom s hlavou o dlane podopretou. Myslí, myslí o veci. Čím d'alej si láme hlavu, tým viac sa presvedčuje, že ten čert niečo povedal: "A veru ten predsa mal pravdu," tak hútal sám v sebe, "ved' sme všetci hriešni; ved' by azda Pán Kristus nebol nadarmo umrel i za mňa — a ja som ešte nezhřešil. Ej veru ten čert môže mat' pravdu! No, nebudem sa s ním t'ahat' za palce. Ale človeka zabit'? Ej, to by bol vel'ký hriech! Ved' cez celý život neublížil som nikomu, ani najmenšiemu diet'at'u, ani len čo by maličkým prstom nedotknul som sa nikoho — a teraz na moje staré ko-

lená mal by som sa rúhať Pánu Bohu? Ani to neurobím! — Opiť sa? Hm — to by azda bol najmenší hriech, veď s tým nikomu nezhreším! Čože! Opijem sa — prídem domov — vyspím sa — a bude koniec veci, a mám s čertom pokoj!"

Takto premyšlo'val statočný človek a pri ostatných slovách vstal od stola a pošiel do hostínca, kde plným skleniciam hodne podíval sa na dno.

Príde domov. Tu hneď proti svojej obyčaji začal robiť garazdu. Na nešťastie rozplakalo sa malé vnúčatko a on ho chcel udreť po chrbte — udrel ho po hlave, že hneď na večnosť onemelo. Tu naraz nebolo hroma, ani paroma, ani čerta, ani svätého, ani Boha, ktorého by nebol pospomínal, ktorému by sa nebol rúhal.

Tak, hľa, čo nerobí ožranstvo! Keby sa nebol opil, mohol svätý umrieť — a potom nebolo väčšieho zlolajca, zlodeja a zbojníka od neho! Bo, vraj, najtiaž sa len raz opiť, potom to ide, ako po remesle. — A ten čierny v pekle radoval sa mu a raduje sa podnes — že nie nadarmo vymyslel pálenku."

Vybrané podobné čítanie.

Zo Slovenských Povestí.
Lomidrevo alebo Valibuk.
Kráľ času.
Starý človek a dvanásť oviec.
Cesta k slncu.

Amerika zem veliká.

ŠTEFAN FURDEK

Štefan Furdek (1855—1915) narodil sa v Trstenej v Oravskej stolici. Roku 1882 prišiel do Ameriky. Založil časopis "Jednotu". Bol básnikom, prozaistom, organizátorom národným i cirkevným; slovom; apoštolom Slovákov v Amerike. Sbierka jeho spisov urobila by nemalú knižnicu.

Amerika zem veliká
zem pokroku kraju slávny
nad národ tvoj nevyníka
žiadny národ starodávny.

Tys' otrokom púta sňala
zaviedla vládu l'udu
Ty si svetlu mužov dala
ktorých veky slávit' budú.

Matka slávnych cudzích synov
kde má každý rovné práva
zem pokroku, kraju činov
nech t'a Pán Boh požehnáva!

Milujem t'a kraju zlatý
drahá moja vlasti nová
preto kvitni ráju svätý
vol'ná zem Kolumbová.

A ty Tatra bielo-vlasá
d'aleko sme tvoje deti
ale neplač: tvoja chasa
i za morom verná je ti.

Veď syn ľúbi svoju matku
ač s manželkou v svete býva.
Tak ja ľúbim zem tú sladkú
kde prach otcov odpočíva.

Vybrané podobné čítanie.

Pieseň vysťahovalca. Peter Bella (Horal).
Slovenčina moja. Viliam Pauliny-Toth.
Bratislava. Juraj Bulla.
Klebetníkom. Bohuš Nosák.
Pri Morave krivotokej.

Bolo-bude.

SAMO CHALUPKA

Samo Chalupka (1812—1883) narodil se v Hornej Lehote, stolici Germerskej. Bol majstrom ľudovej ballady. "Mor ho" a "Kozák" sú najznámejšie básne z jeho pera.

Veje vetrík, veje od Tatry k Dunaju;
smutné hlasy idú po slovenskom kraju.
Po slovenskom kraji také idú hlasy:
že sa pominuly tie slovenské časy, —
časy naše, časy, časy dávnej slávy,
keď nad Nitrou vialy slovenské zástavy.
Hoj, Nitra, zlatý trón kráľa Svätopluka,
čo raz naň pomyslím, srdce vo mne puká. —
Boli sme my, boli, medzi národami,
ako ten náš Kriváň nad tvými Tatrami.
Bol ten náš kraj v kvete, ale ten kvet zvädol,
dobrú noc, Slováci, váš deň už zapadol.
A čo i zapadol, veď on zase svitne,
ten náš slovenský kraj v nový kvet vykvitne,
Hore sa, Slováci, hore sa! a Boh dá,
bude Slovák ešte, čím býval inohdá.
Stojí ešte, stojí Kriváň nad Tatrami:
bude Slovák, čím bol medzi národami.

Vybrané podobné čítanie.

Zvon svobody. Jozef M. Hurban.
Orol. Ján Botto.
Nehorekuj, mati. Janko Kráľ.

Svätý Martin. Ľudovít Kubány.
Naše nádeje. Ján Leška.
Kliatba Tatier Jakub Graichman.

MOJA ŽIADOSŤ.

Chcel bych byť spevákom s zlatými strunami,
ktoré by hýbaly tvrdými srdcami.
Chcel bych si požičať z bleskov rannej zory
a nimi ožiariť naše temné hory —
a nimi ožiariť duše verné rodu
a rozplameniť ich za svoju svobodu.
Oj, chcel bych mať hromy, ktoré podpaľujú,
srdcia, duchy ľudské v jednotu spojujú.
Chcel bych prut čarovný niekde si odkúpiť
a ním zo zakliatia smutný rod vykúpiť.
Všetkých bych dovedna zlatou stužkou spojil,
tisícročné rany na veky zahojil.
Chcel bych vziať na krýdla rodáka drahého,
ukázať m uslávu — deň spasenia jeho.

— Mikuláš Dohnány.

O sirote.

Z národných povestí.

Opustená, ako prst, ostala Hanka na šírom svete. Pred troma rokmi umrela jej dobrá matka. Otec oženil sa znovu, a to bolo jeho nešt'astie, lebo mu zlostná žena hrýzla srdce, tak že pod rokom vyschnul, ako trieska. Otec, matka, braček, sestra, všetko vymrelo; len Hanka ostala, aby trpela krivdu od úkrutnej macochy. Neborkej ústa boly spuchnuté od zauškovania, chrbát očernetý od palice, ruky doškriabané od roboty, oči červené od plaču, tvár bledá od žial'u, líca vpadnuté od hladu. Kto ju len videl, zaplakal nad ňou. Miesto múky popol, miesto kaše piesok, miesto chleba skalu dávala jej mrchavá macocha. A k tomu nebolo toho hniliska, toho žráča, toho daromníka, do ktorého by jej nebola nadávala.

I zabrala sa nevol'ná sirota na cintorín, aby zaplakala nad hrobom matkiným a vyžalovala biedu svoju otcovi. Jasne svietil mesiaček na vysoké to — pole, ktoré povyrastaly z hrobov, a Hanka stojí pred bránou cintorína. Rada by dnu, ale nemôže, lebo sú dvere mocne zamknuté. Tu zalomí rukama a počne žalostne nariekat'. Ako tak narieka, postavil sa pred ňou jeden staričký žobráčik a pekne sa jej opýta: "Kdeže, kde, dievka moja, tak pozde?" Vyžalovala Hanka krivdu svoju a prosila, aby jej otvoril bránu, že ide žalovat' matke, otcovi, sestre, bratovi. — "Ach, dievka moja," povedal jej ten staričký — a to bol Pán Kristus — "ved' t'a tvoji rodičia nepočujú; ale

na ty tento šípový prútik, šibni tri razy ním na hroby tvojich milých, a v tom okamžení sa otvoria!"

Brána sa rozletela a Hanka kráčala ponad staré i nové hroby k svojim milým. Príde k sestrinmu hrobu, šibne prvý raz šípovým prútikom naň a z hlbokého hrobu ozve sa hlas sestry: "Kto to klope na môj hrob?" — " "Ach, sestrička moja, otvorže mi, otvor!" " Zaplače Hanka. Šibne prútikom druhý i tretí raz a sestrin hrob sa otvorí. V bielej plachtičke ukrútená sedí v ňom sestra. I žaluje Hanka svoju biedu a umrelkyňa plače s ňou. Po chvíli jej slabým hlasom povie: "Obzriže sa, sestrička, obzri, kde ti braček leží!" Hanka sa obzre, sestra zmizne, hrob sa zavre.

Ide ďalej k bračekovmu hrobu; šibne naň prvý raz šípovým prútikom a z hlbokého hrobu ozve sa hlas brata: "Kto to klope na môj hrob?" — "Ach, braček môj, otvorže mi, otvor!" — Šibne prútikom druhý raz i tretí raz a hrob bratov otvorí sa. V bielom kepeni okrútený sedí v ňom brat. I žaluje Hanka svoju biedu a umrlec plače s ňou a po chvíli slabým hlasom povie: "Obzriže sa, sestrička, obzri, kde ti otec leží!" Hanka sa obzre, brat zmizne, hrob sa zavre.

Nevoľnica kráča k otcovmu hrobu; šibne naň šípovým prútikom prvý raz a z hlbokého hrobu ozve sa otcov hlas: "Kto to klope na môj hrob?" — "Ach, otec môj drahý, otvorteže mi, otvorte!" — Šibne prútikom druhý raz i tretí raz, hrob rozletí sa a v ňom sedí umrlý otec. I rozpráva Hanka krivdy svoje, žaluje na macochu a umrlec plače s ňou a o chvíľu slabým hlasom povie: "Obzriže sa, dievka moja, obzri, kde ti matka leží!" Nešťastná dcéra sa obzre, otec zmizne a hrob sa zavre.

Slzy ju od žiaľu zalialy a tak sa pobrala na matkin hrob; ale si umienila, že sa už viacej neobzre.

Šibne šípovým prútikom na zarastený matkin hrob prvý raz a z hlbokého hrobu počuje volať matku: "Kto to klope na môj hrob?" — " "Ach, matka moja drahá, otvorteže mi, otvorte!" " plače Hanka. Šibne prútikom druhý raz i tretí raz, hrob sa rozletí a v ňom sedí umrlá matka. I rozpráva Hanka krivdy svoje, žaluje sa na macochu a dobrá matka plače s ňou. Po chvíli prerečie žalostným hlasom: "Obzriže sa, dievka moja, obzri, aký tam mládenec stojí!" — Ale Hanka povie: "Veru sa ja, matka moja, neobzrem, lebo by ste sa mi skryly!" I objíme dobrá matka opustenú sirotu; zem sa strasie, zasype matku i dcéru. — Hanka leží pri vlastnej materi.

Povedomie.

VAJANSKÝ.

Svetozár Hurban Vajanský (1847—1916) narodil sa v Hlbokom v Nitranskej stolici. Písal novelly, skladal básne. Redigoval Národné noviny v Turč. sv. Martine. "Suchá ratolesť" je najväčšia a najlepšia novella jeho. Tiež trpel vo väzení za tú našu slovenčinu.

Ja som pyšný, že som Slovák:
moje plemä ladné
sto millionov duší číta,
nad pol svetom vládne.
So slovenskou rečou prejdeš
štyri čiastky sveta:
jeden brat môj palmy sadí,
druhý večné vidí ľady,
tretí morom lieta!

Ja som pyšný, že som Slovák;
veď môj jazyk zuní,
ako hudba archanjelov,
jak šum morskej vlny.
Piesne naše: samá perla,
samý diamant jasný.
Naše báje tajné raje,
z porekadiel múdrosť vlaje,
krása z našich básní.

Ja som pyšný, že som Slovák,
 coky, kto ma haní!
Kto zahasí blesky zory
 ráno na svitaní?
Kto vyčerpá vody morské,
 strhne hviezdy jasné?
Márna, by to bola snaha:
no márnejšie túžba vraha,
 ža náš národ zhasne!

Vybrané podobné čítanie.

Hoj, traja sokoli! Janko Francisci-Rimavský.
Duma na Tatrách. Peter Z. Hostinský.
Na kráľovej holi. Samo Chalupka.

Z Tichej vody.

MARTIN KUKUČIN.

Martin Kukučin (Matej Bencúr) (1860—) narodil sa v Jasenovej v stolici Oravskej. Opisuje obyčajný slovenský l'ud tak verne a originálne, že t'ažko najst' mu rovného. Jeho spisy sú d'aleko rozšírené medzi naším l'udom.

I.

Do mlyna som vel'mi často chodieval. Menovite v zime. Ked' som sa najedol pečených zemiakov so surovou kapustou, ktorá vržd'ala medzi zubami st'a remeň na kordovánkach — ja hybaj do mlyna, ktorý bol hned' za vodou. Obyčajne sedeli za stolom: mlynár, majstrová a syn Martin a jedli vždy dačo múčneho. Ej, dobré halušky s vaječnicou varievala pani majstrová! Boh jej daj zdravia! Celý mlyn voňal od nich; samo palečné koleso muselo dostat' chut' na ne, bo sa mi zdalo, že volá na majstrovú: "Daj i mne — daj i mne!"

Ale ani raz mu nedala. Len mne vždy oddelila na mištičku a položila ju pod pec na lavicu. Ja pravda jedol, bárs mat' neraz mi povedala: "Čo sa ta vlečieš, ked' idú jest'! Ale ty nevieš, že je to mrzko oči na nich vyval'ovat' a lyžky im čítat'? Ešte sa nazdajú, že t'a hladom morím!"

Čo som mal robit'? ked' som ta prišiel, skoro vždy som ich zastihol pri stole. A ked' mi dali — čo by nejedol?

Raz som tak dusil halušky, ked' — málo veru chybelo, že mi daktorá nezabehla! — ked' vošla mat' moja do izby.

“Pod’te s nami!” núkal ju majster Brna, robiac jej pri sebe miesto.

Ale mat’ nešla. Odpovedala chladno: “No len zdraví!” A zaraz do mňa: “Čože tu hl’adáš, pačrev kadejaký! Pakuješ ho domov?”

Ústa sa mi rozšírily, slzy vypadly na líce a halušky na kabaňu z úst. Večná ich škoda!

“Ale, Katruška, dajte mu pokoj — nebožiatku!”

“Ale sa nenajedol, či čo!” hromžila mat’.

“Ved’ viete, Katrenka, aké sú deti! V cudzom dome by i čerta zjedly . . .”

“Nuž ale toto je už moc!” nedala sa utíšit’ mat’.

Od toho dňa som vo mlyne ani nepáchol. Mat’ ešte ako mat’. Ale otec mi prikrútol, že mi “hlavu na kláte odtne”, ak len jednou nohou stupím do mlyna. A čo ešte, keby oboma!

Majster Brna pod večer si stal obyčajne na lavicu a díval sa, čo sa v dedine robí. Ja vždy si stal pred neho a díval sa mu do očí. Bol chlapisko ako jedl’a, plecitý, že by horu pohol, zdravý ani orech. Býval vždy zamúčený a gamby mával ustavične mastné. Iste od tých halušiek. Tvár sa mu usmievala ani mesiačik na nebi. Ja som ho mal vel’mi rád, lebo vždy na fígle myslel. Ked’ sa dve kmotri sišly a trkotaly: nezvedely, iba ked’ im zal’upkala za hrbtom jeho zástera.

“Joj, bodaj vás, majster — ako som sa nal’akala!”

Majster sa rozosmial, že v poldedine sa kury splašily.

“A už ste vy čert konopatý!” potvrdila druhá. “Pravého kroka vy neurobíte!”

A pri tom ho maly všetky ženičky rady. Každá bola rada, ked’ jej prišlo mlet’, to jest vo mlyne čakat’.

Ani statok nemal pred ním pokoja, keď šiel s poľa, neraz zaľupkal Brna zásterou a junce hybaj strečkom hore dedinou, rovno do stajne.

A keď už nemal vonkoncom s kým zažartovať, vybral si mňa.

"No — čože! Páči sa ti, belko?" Nahol sa ku mne a smiešne vykrívil tvár. Ja som mu hľadel do tváre a on v tie časy lusk — dal mi frčku do nosa.

Slzy mi vypadly, ako hrachy; ale nebol by dal za svet, že ja som "jeho" belko.

No i toto sa minulo. Po Všech svätých ma mať učesala, obliekla do giat a tmavého kabátka. Ja plakal ako mladucha, keď ju obliekajú na sobáš. — Vzala do uzlíka šošovice, päť vajec a dva papierové šestáky a oddala ma pod krutovládu feruly.

Počiatky literného umenia neboly tak ťažké, ani rechtor taký ukrutný, ako mi prorokovali od rokov. "Dá tebe rechtor — počkaj!" Tak i mňa, ako vari všetkých, odkazovali na rechtora. Udomácnil som sa tam a školský život vztýčil mi iné ideále, ako sú halušky s vaječnicou.

"Ach, keby ja mohol aspoň raz zvoniť, čo hneď len na maličkom!" Dosiahol som i to. Zvonieval som na strednom i na veľkom, že mi nabehly na dlaniach mozole.

"Ach, keby ja mohol byť kustošom!" Stalo sa. Zapisoval som svedomite tých, "čo kričali". Pravda seba som vždy vynechal, bárs ja som kričal najväčšmi.

Kto zná ľudskú náturu, prisvedčí, že pozdejšie mal som ideály iné. Vyššie, ťažšie. Lebo človek skladá sa vlastne zo samej ctižiadosti, ktorá mu kladie vždy nové mety a nedá užívať ovocie. A pre tie zabudol som na mlyn, na Brnu, i na všetko.

Áno rodina mi už bola priúzka. Zabudol som na Žofku, vlastnú sestru. A Žofka mala ma rada. Nič nezjedla, aby i mne nedala. A veru neviem, čo si ma tak obľúbila. Ja som jej vlastne otrávil celý detský vek. Musela ma varovať, čo nebola vec ľahká. Bol som vraj velikánsky zapliak. Koľko ráz dostala pre mňa! Ba i ja som ju neraz ubil. A ona trpela a trpela. Bola už dievka ako kopa, a nikdy ma nezavrátila.

"Čože ho nepozatínaš!" vytýkal jej otec, keď plakala, dostanúc odo mňa. "Iba raz ho zatni, veď on zmudrie!"

No bolo vidno na ňom, že si zakladá na mne a na mojej neurvalej sile. Darmo je, mal ma rád, Žofe ako by bol otčimom ...

Keď som vychodil dedinskú školu — tu stál už predo mnou cieľ nový, ďaleký. Farárstvo! Mať mi ho vštepovala do srdca, až sa v ňom ujal. Pod jaseň vypravili ma s plačom a s plnou tanistrou koláčmi "do škôl" ...

Ach, nejdem opisovať, ako som sa sprenevieral vysokému cieľu, ktorý mať predo mňa vztýčila! "Vždy sa, moje dieťa, za Teba modlievam," písala mi do škôl, vlastne jej pisár Ďura Kacina. "Vždy sa modlievam, aby si sa bál Boha a aby ti dal rozumu dobrého, dar Ducha Svätého ..."

Modlitby tie som zahanbil. Na prvé vakácie vrátil som sa taký, ani čo by nebol prišiel zo škôl, ale rovno so šibenice. Ideály a túžby materine pošliapal som už nie krpcami, ale čižmami, na ktorých boly vyvalené opätky a chybovaly podošvy. Dokonalý farár! Všetkých som sklamal, všetko na mňa vrčalo v dome. Ani len Dunaj, ktorý by bol kedysi dobrý kamarát, nechcel prijať kúska chleba odo mňa. Iba zavrčal, keď som sa mu sblížil a obišiel ma ako choleru.

A Žoša! Tá sa mi začala obsluhovať za všetky krivdy. Keď som sa k nej pritieral, odstrčila ma. “Choď ta, ty trhan!” To bol môj úradný titul.

Raz bolo spršalo, prišla veľká voda. Brna vyrazil jaz a prestal mleť. Mladá čeliadka sme šli pod mlyn a chytali hláče, podustvy a pstruhy v malej vode. Ja som tam tiež bol. To bolo Ondrovi Chovanovi, mládencovi už na mieste, proti srsti. Sotil ma, a ja aký dlhý, tak som sa prestrel vo vode. Všetko sa smialo, bo nik ma už nemal za svojského, ale ako za cudzieho. Ja som nemohol ísť takto domov, mať by bola robila hrozný div. Vošiel som do mlyna.

Brna pracoval na jaze, majstrová bola v trhu — v izbe bol Martin samotný.

Nevysmial ma, ked ’som mu predostrel moju žiadosť; tak horúcu, že pri nej mohly šaty obschnúť. Doniesol svoje cajgové, zamúčené šaty — a ja, farár, premenil sa na mlynára. Prikladal som po triesočke na ohnisko, kde sa moje šaty sušily, vlastne údily: a čo jedna triesočka zhorela, tým väčšia láska rozmáhala sa mi v srdci oproti Brnovmu Martinovi.

Poďakoval som mu za lásku a poberal sa domov.

“Nechoď ešte, Jožko, čosi ti poviem” — zastavil ma Martin.

Čujúc to “Jožko” zažialil som. Predtým ma inakšie nepozvali. Týchto vakácií prvý raz teraz som ho počul.

“A čo?” pýtam sa úslužne.

“Keď som ti bol na pomoci ja, teraz buď ty mne,” začal Martin a krv mu skočila do tváre. Videl som to jasne, bárs tvár bola múkou zanesená.

“A akože! Len mi povedz, ako!”

“Počkaj, veď ti rozpoviem.”

Miesto odpovedi prehrňal sa na varštati v hoblíkoch a dlátach. “Vieš — vaša Žofka ma nechce,” riekol na konci, šibnúc okom na mňa. Ja som vypľa-

štil naň oči, ako plánky, čakajúc, čo bude ďalej. Martin sa prehrebal medzi hoblíkmi a dlátami. "A dosť sa mám okolo nej, a — nechce ma," doložil ticho a vzdychol si.

"Hm," pokrútil som ja v odpoveď hlavou. Lebo som nevedel, čo na to povedať.

"Keby ma chcela, ja by si ju vzal. Ale ona ma nechce, vonkonečným koncom..." Založil si dlane na prsia pod zásteru a díval sa na mňa veľmi smutne. Mne šlo skoro do plaču, bárs nevedel som, prečo "Na fašangy bol tanec — nešla tancovať. Na priadkach nepozrela na mňa. Na Trojicu som jej kúpil srdce. V druhý deň ráno tu som ho našiel na obloku. A vidíš, mne je vonkoncom..." Tu sa obrátil k varštati preberať sa medzi hoblíky. "I keď sa ideme stretnúť, nuž ma na strelenie obíde..."

"Taká je to, taká ver!" pokýval som hlavou veľmi rozmrzený. "Ale ty sa neozri — nech si tam robí, čo chce."

"Veď ja som tiež tak, že sa neozrem: ale tuto!" Položil si dlaň na prse. "To ti rozkazuje! Ja vonkoncom nemôžem — i proboval som..."

Nerozumel som dokonale, čo má byť to "tuto", iba som šípil, že to bude čosi velikého. A opytovať som sa nemohol. Okamih bol priväžny k takým otázkam.

"Nuž vieš ty, čo urobíš?" pokračoval veselšie. "Tu je táto stužka. Dal som za ňu toliar na jánskom jarmoku. Ty ju položíš vašej Žofe do spevníka. Ale k pargamienam, aby ju našla! A potom mi povieš, čo ona..."

Nechápal som, načo jej dáva tú stužku. Snáď aby od matere dostala, že ju ukradla dakde. Ale Žofie uverí, že ju neukradla. Mne by neverila...

"A nepovedz nikomu, od koho je. Iba Žofe, ale iba na vel'a, na vel'a. A povieš mi, čo povie. Či hej?"

"Vezme si ju!" rozhodol som ja.

"Naozaj?" zvolal Martin a tvár mu bola vysmiata. "Bár by si nezlyhal! A čo povie, dobre si zachovaj. To mi prídeš povedat'!"

Teraz sa mi rozjasnilo, že stužku jej dáva len tak. Ja sám som sa neraz zavd'ačil tým, lebo tým, koho som mal rád. Tak cigáňovi nášmu, ked' mi povedal "mladý pán", daroval som otcovu drevienku. Dost' sa jej nahl'adal, no nemohol najst'. Tak i Martin chce Žofu podplatit', aby sa ozrela oň, aby ho nekärovala, ked' sa má s ním stretnút'. A mala veru za čo! Stužka, o akej sa Žoše nikda nesnívalo. Barvy ohnivá červená, žltá a belasá len tak z nej kričaly. Niet takej lásky v našej dedine, aby sa nedala takou stužkou priviazat'. Martin sám to musel tušit'. Oči mu horely túžbou a nádejou.

"A môžeš jej i na oči vyhodit', prečo ma nechce," pokračoval Martin. "A príd' mi povedat', čo povie."

Vybrané podobné čítanie.

Tichá voda. Matej Bencúr-Kukučin.

Rysavá jalovica. Matej Bencúr-Kukučin.

Konec a začiatok. Matej Bencúr-Kukučin.

Pán ujčok. Pavel Kuzmány.

Majáles. G. Zechenter-Laskomerský.

Kozák.

SAMO CHALUPKA.

Som vojak od rodu; kozáčka ma mala:
nad mojou kolískou zástava mi viala.

Zástava mi viala, trúby mi spievaly,
víťaza mi otca na vojny volaly.

Hoj, letely deti kozáckeho rodu,
letely na vojnu za svoju svobodu.

Verný otcov koník sám sa vrátil z boja:
zvädla mi od žiaľu dobrá mati moja.

Zvädla ako, ruža, odlomená v kvete:
ostal malý kozák sirotou na svete.

Zahynie na stepi lipka sama jedna:
a bez dobrých ľudí tá sirota biedna.

Nedala mne zhynúť tá moja rodina:
vzali ma sirotu kozáci za syna.

Vzali si ma, vzali za syna vlastného,
zo mňa vychovali kozáka švarného.

Hoj, dali mne oni ostrú šabľu k boku;
dali mi koníka bystrého do skoku.

Koníka, aby som Tatárov naháňal,
šabl'u, aby som im hlavy o zem ráňal.

A mne ti pristalo v tom ich jasnom šíku,
ako v čate orlov mladému orlíku. —

Som vojak od rodu, neumrem v pokoji,
umrem ja vo svätom za môj národ v boji.

Za jeho svobodu a za jeho slávu
z d'aky ja položím mladú moju hlavu.

Neumrem na slame, umrem ja na koni:
keď s koňa poletím, šabl'a mi zazvoní.

Šabl'a mi zazvoní, trúba zaspieva mi:
vykopú mi jamu kozáci šabl'ami.

V tej jame večný môj nocl'ah mi pripravia,
kozácku zástavu na hrob mi postavia.

Kozácku zástavu svetu na znamenie:
že tam vít'az kozák slávne vzal skončenie.

Vybrané podobné čítanie:

Spev na Trenčíne. L'udovít Štúr.
Boj pri Jelšave. Samo Chalupka.
Selanky. Ján Hollý.

Herodes.

SVETOZÁR HURBAN-VAJANSKÝ.

Predspev.

Obloha siná, riedko si počula
  šumeť k výšinám svojim vzdych pokorný
z prs mojich! Duša moja ako žula,
  duch môj pošmurný, drzký a odporný;
on nežných citov nezná plápolania,
  horkosť mu milá, satyra pohodlím . . .
Obloha siná, čuj moje spievania,
  nímž sa dnes k tebe skrúšeno pomodlím,
dnes ja, nezdarný syn pred tebou stojím:
  pomsti prznenú krv zúrením svojím!!

Daj, Bože večný, by o skalu ostrú
  ich nemluvniatka cudzí vrah rozrážal,
daj, aby otcov ich lúpežnú kostru
  z tichých cintorov hyensky vyvážal!
Slová tie vravím za Tvojím prorokom,
  ktorého s' nadchnul svätým Svojím hnevom.
Nadchni i spevca, by v cite hlbokom
  rozzúril pomstu sladkozvukým spevom;
požehnaj hlas môj, nech vekom odolá,
  hlbokou pravdu mstiteľa dovolá!!

I.

Vyrástol kríček ružový,
na ňom dve púpätká kvetú;
ledva ich motýľ farbistý
dotkne sa v trepotnom letu,
ledva ich zora nachová
v hlbokom údolí zbadá;
ale tá žravá húsenka,
tá najde voždy, čo hľadá!

Na našom krásnom Považí
útle dve detušky žily;
dievčatku mater umrela,
chlapcovi tatuško milý.
A jak to chodí povšedne,
rodáci, dobre to znáte:
chudoba v biedu narástla
i v jednej i v druhej chate.

Ale tá bieda slovenská
večite u Váhu býva,
predsa sa voždy uchádza
sirotám ovsená skyva:
otcovia idú do sveta,
matky sa na poli krušia,
drobunké deti medzitým
v samotných prípeckoch čušia.

Bratia! Už dosť som šumenie
búrneho ospieval mora,
počujte malú rozprávku
z dediny úzkeho dvora.
Domčeky dva tam pri sebe
ako dva blížence stoja,
v jednom môj Janko bytuje,
v druhom zas Anička moja.

Domčeky ako kvietniky,
každý z nich rastlinku živí:
v jednom, hľa, modrá fialka,
v druhom zas majorán snivý.
Pre Boha, ľudia, nechajte
každé len tam, kde si roste,
uschly by v cudzej záhrade
korienky útle a prosté.

II.

Klbôčko detí na ceste
veselo na blšku hrá sa,
ako keď mušiek rodinka
v slniečku poludňom jasá,
ako keď škvorcov kŕdele
v konopnej šveholia roli,
ako keď stádo ovečiek
skacká po vysokej holi.

Aničke vlásky belavé
padajú do bledej tvári,
v Jankových očiach veselosť
šelmovsky ihrá a žiari.
Krásny môj párik vyniká
v klbôčku ostatných detí,
ako pár sivých holúbkov,
v krdeľ keď vrabčekov sletí.

Niekdy i sami lúkami
rúčka za rúčku sa vodia,
alebo horou bukovou
za sladkou jahodou chodia;
prídu-li k prudkej bystrine,
Anička brodiť sa bojí,
Janko ju schytí v náručie,
hop! už s ňou za vodou stojí.

Trenčianskych lesov nádhera
blaží im dušičky jasné,
za každým kríkom zeleným
poviestky rodia sa krásne.
Bublinka každá na Váhu
dúhové báje im tvorí,
dýchanie vetra tisíce
piesní im donáša z hory.

Deduško nášho Janíka
u krbu rozpráva báje,
unáša mladé dušenky
v zlatisté zázrakov kraje:
“Zámorie, hory z kryštálu,
“čarodej, šarkan tam strážny
“dvanástihlavý varuje
“palotu zakliatej kňažny.

“Vodník na pružnej olšine
“nad Váhom šibko sa kníše,
“černokňaz v tajnej jaskyni
“čarovné bachanty píše.
“Lesami biele Rusalky,
“lúkami Vilice skáču,
“v havranov bratia zakliati
“letia a žalostne kráču.

“V útrobách nášho Inovca
“víťazi slovenskí čušia,
“nemôžu na svet nijako,
“keď nás zlí vrahovia krušia!
“Až keď sa z čiernych havranov
“stanú zas milení bratia,
“povstanú zo sna víťazi,
“svobodu zlatú nám vrátia!”

Deduško zmlkol. Detušky
samé už ďalej si básnia.
Takto svoj život temnistý
skazkami ružovo jasnia.
Snami a hrami naplnia
nízunkej chalupky kúty,
potom im chlebík ovsený
so suchým zemiakom chutí.

III.

Ale raz z rána v nedeľu
panský koč do viesky vtiahol,
fúzatý kočiš bičiskom
v klbôčko detičiek šľahol . . .
Z hyntova pán sa teperí
v attile s velikým bruchom,
pod pažou tlstý protokoll,
brkové pero za uchom.

Keby ste, deti, vedely,
za čím sa tento pán honí,
skalami byste metaly
do jeho bachratých koní;
keby ste, deti, šípily
panáka pekelnú snahu,
žabkami by ste skákaly
do hlbín prudkého Váhu!

Herodes (tak ho menuje
pravdivá poviedka moja)
belasou šatkou utiera
s čela si krupaje znoja.
Ženičke s vedrom u [illegible]
trstenou palicou kýva:
"Povedzte, moja milená,
"kdeže tu rychtár váš býva?"

O chvíľu s pánom rychtárom
(rychtár — oj, predajná duša!)
tlčie sa z domku do domku,
zevluje, doluje, zkúša.
Mladice tľapká, starenkám
cukríky voňavé dáva,
gazdíkom semä sľubuje
a k tomu vyhratie práva.

"Strýčenko, mamo, tútorko,
"rozkošné detušky máte,
"prisámboh, škoda váľať sa
"anjelom v špinavej chate;
"preškoda v tieni zahrabať
"spanilé, voňavé kvietky,
"hriešno je také vtáčatká
"zavierať do úzkej klietky.

“Na hrbe jednej mnoho vás;
“jak sa vás tol’ko len zmestí?
“Miestečko s biedou najde sa,
“nemáte sami dost’ jesti!
“Deti sem! Ja som vyslaný
“zaviest’ ich do pekných stánov,
“milost’ou vlády zrobím z nich
“velikých, bohatých pánov!”

Rodičia nechcú dobrotou —
hrozbou ich Herodes núti,
tútor sa hrozby nel’aká —
podvodom úkladne krúti;
podvod u otca nechytá,
palicou katuje matku:
nie div, za každú dušičku
dostáva Herodes pi[illegible]

IV.

Čože tí drábi po ceste
zajaté ovečky ženú?
Za nimi žienky v plachticiach
bedujú, plačú a stenú!
Nie sú to ovce zajaté,
slovenské deti to biedne:
svoju krv majú odovzdat’
tým, ktorým hnije a redne.

Hospodin málo udelil
Slovákom úrodných polí,
ale im dietky požehnal,
súsedov dravých to bolí.
Niekdy im vzali pastviny,
roviny, nižiny všetky:
dneska im berú ostatok:
spevavé, štebotné dietky.

Anička moja s Janíkom
uprostred zajatých stojí,
oka dve smutné osiky
v boriny zelenom chvojí — —
Sohnali deti v stanicu,
čísla im na prse dali,
s hrešením, surmou ,sácaním
do volských vagónov vhnali.

S hrmotom dvere zapreli — —
Z vagónov náreky stenú!
Matky sa biedne na kolá
nešťastných vagónov ženú;
drábi ich kruto hlavňami
sácajú do verných hrudí,
Herodes kričí: "Ticho len,
"z bedače zrobíme ľudí!

"Zamlkni, háveď nevďačná,
"panstvo sa o teba stará,
"siroty tvoje trhanské
"zavezie do raja para.
"Ticho že, háveď nevďačná,
"daromné kriky a plače.
"Uvidíš, rušeň ohnivý
"detušky do raja chváče!"

Parovoz ostro zahvízdne,
hrobovo stenajú deti,
tiskajú biedne hlavičky
v maštaľné vagóna smeti;
šuhajci bijú zúfale
do mocných väzenia dverí —
Darmo! Už nie ste detušky,
včuľ ste len čísla a zveri.

Vlak sa už razom pohýňa —
silnejšie ozvú sa stony,
v zúfalý nárek zajatých
zvonec zo stanice zvoní.
Vyzváňa deťom na pohrab,
trasľavo, vírivo, hrozne:
hrobom im bude cudzina,
rakvami: statkové vozne.

Anička moja belavá
v kútočku slzenky cedí,
hebunké vlásky hladí jej
Janíček smutný a bledý:
"Neplač mi, Anka, neplač mi,
"zostanem navždy pri tebe;
"pomodlime sa "Otčenáš",
"milosť nám udelí nebe!

"Neplač mi, Anka, neplač mi,
"ručníkom utrem ti očká,
"dieťatko verné, poslušné
"radosti ešte sa dočká!
"Neboj sa, Anka, ja som tu,
"obrancom budem ja tvojím;
"Anička, hore hlavičku:
"do smrti pri tebe stojím!"

Prebeda! Číslo nepárne
Anka má, Janíček párne;
Herodes ide roztrhnúť,
dľa plánu, detušky zdarné!
Prišla už Anky stanica:
"Jedenásť! Dolu sa, číslo!"
Ach, tu sa dievča zúfale
k svojemu druhovi tislo!

Janíček chytil Aničku
v strachu a bolestných mukách,
necítil, chudák, že ho tnú
korbáčom po malých rukách;
necítil, že ho remeňom
bičujú po bielom tele;
nebadal, že sa krvaví
čelo a líčenko biele!

Nemohli, nijak nemohli
krčové roztrhnúť rúčky!
Do jednej dali dediny
pospolu párne tie púčky.
Dostali sa tam gazdovi
do jeho pustého domu,
ako keď sadnú lastovky
na konár suchého stromu!

V.

Janíčko a ty, Anička,
kde ste sa razom tu vzali?
Na miesto sviežich vetierkov
piesok vám očičky kalí,
na miesto lesov zelených
turkyňa žltá a hustá,
na miesto tichej modlitby
hrešenie, kliatba len pustá.

Janíčko a ty, Anička,
kdeže váš deduško starý?
Kdeže to lásky zorenie
z vráskavej, úprimnej tvári?
Kdeže ten Váh váš junácky,
lúčiny, doliny vonné?
Zmizly! Vám, deti, ostala
práca — a vzdychanie stonné!

Otčim váš, hrubý hospodár,
v hrubú vás robotu honí:
Anička klasy moržuje,
Janíčko okolo koní . . .
Gazdov bič denne útlučké
chrbátky pruhami zdobí,
líčka vám denne pocíťa
špinavú dlaň jeho roby.

Na miesto rodnej pesničky
aký hlas úška vám reže?
Ako keď kuvik zavolá
polnocou s kostolnej veže,
ako keď strigy zavyjú,
na metlách bujno keď skáču,
ako keď čierni havrani
nocou nad šibeňou kráču!

Slovenskej reči zunenie,
slovenská pieseňka, kde si?
Kde si ty, vieska trenčianska,
kde ste vy manínske lesy?!
Srdienka vädnú túžením,
očičká slepnú už v plači —
Ako to očko malunké
tol'ko slz vytočit' stačí?!

Ako to srdce útlunké
tol'ké len unesie túžby,
ako tá ručka detinská
tol'ké len prekoná služby,
ako tá nôžka l'ahunká
tol'ké len prebehne cesty,
ako tá bolest' veliká
v malé sa dušičky zmestí!?

Bolesti rastú v dušičkách,
unášat' nie sú ich v stave:
myšlienka smelá dozrieva
v Janíka bol'avej hlave;
gazda ho vybil pre pieseň,
Aničke macocha kváče
hebunké, dlhé vlásočky
preto, že smúti a plače.

Gazda ich oboch zbičoval
preto, že v divokom vzdore
slovenský začul rozhovor
na svojom maďarskom dvore!
"Brešete, štence, brešete,
"úklady strojíte pánu?
"Slovíčko každé horniacke
"zaslúži bičovú ranu!"

Myšlienka smelá dozrela
v pošmurnom maštale kútku,
keď si tam večer zasadly
v slzách a túžobnom smútku.
Myšlienka, ako zornica
nad nimi ružovo vzplála,
bleskotom krásnej nádeje
skrahnuté srdienka žhriala.

"Anička!" šuhaj hovorí,
hladkajúc strhané vlásky,
"nemožno žiť nám v cudzine
"bez reči, spevu a lásky;
"noc ide, sober šatočky,
"Pán Boh nám ukáže cestu,
"archanjel Jeho zavedie
"siroty k rodnému miestu.

"Jaro ked' milé zavíta,
"Zimstrla zmizne i s mrazom,
"lastovky vtedy do hniezda
"starého doletia razom!
"Hospodin vánkom spravuje
"kl'ukaté vtáčeniec lety;
"Hospodin taktiež povedie
"pustinou slovenské deti!"

VI.

Zavýja vetor stepami . . .
Macocha v komore chrápe,
nocou sa Janko s Aničkou
potajmo čez ploty driape.
Širokú prešly dedinu,
široké kynie im pole.
Svobodné, hajde! detičky
maninou, prosto čez role.

Široká roveň bez hraníc,
po kopcoch ani len šl'aky,
mesiačik úzky, rohatý
studničné osvietil háky;
šumenia rieky nepočut',
slávičeк nezvoní v húšti,
stepový vetor jedine
trúchlivo strniskom šuští.

Detušky blúd'a maninou,
boja sa dedín a l'udí,
l'udia by l'ahko uhádli,
aký to páriček blúdi —
L'udia by nazpät' zahnali
detušky v krvavé jarmo,
ružové jejich nádeje
boly by svietly darmo.

Pustinou cesta bolestná . . .
Picháče, piesky a trnie,
krvou sa rudo sfarbily
rúčky a noženky srnie.
smädí ich: nieto studničky,
hladujú: nieto už chleba,
azda im sám Boh požehná
mannu a rosičku s neba!

Anička malá ustáva,
za rúčku Janko ju chytá:
"Neboj sa, neboj, Anička,
"vidíš, už ružovo svitá!
"Slniečko údy zohreje,
"ono nám otuží žily —
"ono sa na nás usmeje,
"do duší naleje sily."

Stretol ich beťár na koni:
"Postojte!" surovo zhrmí.
Zvedavo urel na deti
pohľad svoj divý a strmý —
"Aké ste biedne, žabiatka!"
riekne a chleba im hodí,
z veľkého svojho kulača
vlažnej im podáva vody.

Slovenská bieda blíženiec
zbojníka k almužne núti,
nad zmorenými pútnikmi
čikóš sa smiluje krutý!
Vás by ver tiger netrhal,
krokodíl, v trsti čo čuší:
ľútosti za mak nebýva
len v renegátovej duši!

VII.

Siroty strašno zmorila
pálčivosť', vandrovka krušná.
Zďaleka razom začujú
jasavé hvizdnutie rušňa.
Z komína dym sa kundolí,
nozdrami para sa valí!
Detušky v nemej predtuche
k vlaku sa radostne braly.

V pustyňu, biedu zaniesla
železná potvora detí,
teraz už iste s hrmotom
nazpiatok náhli sa, letí . . .
"Počkajte!" Janík zavolá,
"počkajte, pojdeme s vami!"
Potvora chlapca nečuje,
hadí sa . . . zmizne za krami.

"Anička, pod'me na cestu,
"z železa ona je kutá,
"ona nás rovno zavedie
"do nášho rodného kúta,
"ona nás rovno zavedie
"k rodnému našemu stánku.
"Deduško Janka privíta,
"tetuška ztratenú Anku!"

Detušky idú po dráhe,
nádeja noženky silí,
nádeja: cesta železná,
domov ich zavedie v chvíli.
Večerom prišly k stanici,
Janíček radost'ou plesá,
rád by len d'alej putovat':
dievčatko únavou klesá.

Utiahli sa tam do kútka,
sníček im na oči padá,
Jankovi vo sne javí sa
dedinských domčekov rada:
ale tá rodná dedinka
akási smutná a pustá,
piesková smršť' tam chumelí,
jalšina kde bola hustá!

"Kdeže môj dedko?" zavolá
Janíček v tajomnom bôli,
starenka kási neznáma:
"Kde ste tak dlho len boly?
"Deduško nevie rozprávat'.
"Tichý on, studený, nemý,
"leží tam vedl'a rodičov
"v skalistej cintora zemi!"

Starena zmizne, kočiar zas
zahrmí po tvrdej skale,
fúzatý kočiš bičiskom
pošibe detušky malé,
z hyntova pán sa teperí
v attile s velikým bruchom,
pod pažou tlstý protokoll,
brkové pero za uchom.

Vykríkne Janko zúfale,
ako by šarkana zočil,
jak by ho hryznul škorpion,
so zeme na nohy skočil.
Precítne Anka zdesená,
rukávik slzami močí,
zd'aleka, ajhl'a, blyskocú
šarkana ohnivé oči!

Okále draka z mrákavy
ohnivé metajú žiare,
jak by dva nové mesiace
krvou si sfarbily tváre.
Trasú sa deti v kútiku,
jedno sa k druhému tiská,
krvavý párik mesiacov
rastie a purpurno blýska.

Rastie a letí proti nim,
krochkanie počujú rušňa:
“Hore sa, Anka, hore sa,
“nenie to mátoha vzdušná,
“pre nás to, pre nás poslali
“ohnivé vozisko zase,
“ono nás domov zavezie,
“domov! a v kratúčkom čase.”

"Neboj sa, milá Anička,
"plamenných, červených očí,
"za nimi kl'uka spiežová
"spiežové kolesá točí —!
"Raduj sa, milá Anička,
"do voza zase nás vpchajú,
"zase nám malé tabulky
"s číslami na prse dajú."

"Možno, sme, Anka, zhrešily;
"pokuta bola to krátka,
"pokorne sme ju prijaly,
"odmena príde nám sladká:
"čakajú na nás lúčiny,
"potôčky, grúniky, hory,
"čakajú na nás chalúpky,
"premilé otcovské dvory!"

VIII.

Radost'ou srdcia splesaly,
iskrami očičky vzplály . . .
Úbohé razom zabudly
mesiace prežité v žiali!
Na líčka biedne, schudnuté
ružové rumene sadly,
ešte raz, ešte napokon,
aby snád' na veky zvädly!

Hrmotom rušeň dorazil,
rozlietly dvere sa vozňa.
"Sem sa, sem, milá Anička,
"nechže nás Herodes pozná!
"Nevidíš? Z voza zadného
"modravé svetielko svieti,
"iste tam, iste najdeme
"pospolu ostatné deti."

Túlily sa už ku vozňu,
surový strážnik ich chytá,
surovým hlasom voľačo
od biednych pútnikov pýta.
Ničoho oni nemajú,
túžbu len, bolesti v duši!
Strážnik ich kruto palicou
s nádražia ženie a hluší!

"Neplač mi, Anka, nezakrič,
"zacelia posledné rany,
"prídeme liečiť údery
"na naše slovenské strany.
"Strážnik sa iste nahneval,
"snáď mu je gazda náš známy!
"Za mnou sa! Tu sa skryjeme
"pod vozňa ozrutné trámy."

Siroty, ako myšičky,
pod vozeň vlakový šuchly,
tlstými kyrté bahrami
v strachu a nádeji zčúchly.
Nad nimi klady ohromné,
krútky a mohutné osy,
železná priečka vagóna
veliké náklady nosí.

Na tráme mocné kariky,
v karikách reťaze hrubé!
Premilé moje dieťatká
čušia v tom ozornom srube!
Čušia v slaďunkej nádeji,
srub že im ukončí strasti,
že ich on letkom zanesie
do peknej slovenskej vlasti!

IX.

Z dediny žížeň za krvou
vyrvala chúďatká moje,
ukrutný gazda vycical
posledné z tela im znoje,
nebolo miesta, miestočka,
všade ich bili a hnali,
až tu ich vozeň ozrutný
pred svetom závistným halí.

Vôkol nich chlapi behajů,
lampáše jejich sa blyštia,
mohutné dvere búchajú,
kolieska fúrikov pištia.
Hrmotné hlasy hlaholia,
množstvo sa ku vlaku tlačí,
pohyby, šumy, hrešenie,
zvonca hlas do toho jačí.

Rušeň už ostro zapískal,
z nozdier sa biely dym valí,
z komína čierna mrákota
uhl'ovým pachom vzduch kalí.
"Anička, chyt' sa ret'aze!"
Janko môj pod vozňom zvolá,
v tom sa už hýbat' počaly
po bokoch vozňové kolá.

Pohly sa vozne s rachotom
jeden sa na druhý valí,
perový tanier na každom
napína spiežové svaly.
Trhnutie rušňa postupne
všetkým sa vagónom sdiela:
znakom, že veru rozopäl
šarkan už ohnivé kriela.

Oceľná kľuka robotí,
rušeň sa pomaly kníše,
rozohnenými pľúcami,
dlhokým dýchaním dýše.
V kotle sa voda klokočom,
zúrivým šumením varí,
z ohnivej pece pekelná
horúčosť pruhami žiari.

Kundolí dym sa z komína,
v okrúhlych vije sa chmárach,
vidno mu šedé záhyby
v kotliska ohnivých žiarach.
“Anička, drž sa reťaze
“oboma rúčkami pevne,
“na púti sme už, na púti
“v Považie krásne a spevné.”

Janko sa chytil kariky,
Anička reťaze tríme:
netopierov tak visí pár
na pôjde kostolnej v zime . . .
Ohnivý tátoš rýchlejšie
svojimi nozdrami zdýma;
ba či sa vzchopia na krýdla
letáčky, keď ujde zima?

Šarkan sa tuho rozletel,
jeho beh veterno strmý,
detuškám vozeň nad hlavou
oblakom búrovým hrmí.
Kolo sa v rýchlom obehu
za kolom krútivo honí,
reťaz sa húpa v karike,
húpa sa a duto zvoní.

Hrmoce vagón nad nimi,
nepočuť vlastného hlasu.
Z lukotí prievan povieva,
brvná sa trepotom trasú.
Už si dal, milý Herodes,
detušky do pekných stánov!
Už si z nich veru urobil
maďarských, velikých pánov!

X.

"Anička moja, nečuješ?
"Janko tvoj na teba volá,
"pozor len, abys' nedala
"nožičku do bahier kola!
"vlak že sa hrmotne rúti;
"pomysli, drahá, pomysli,
"k Trenčínu sme už na púti!"
"Neboj sa, moja Anička,

Anička veru nečuje,
durkoty plnia jej uši.
Na rúčkach cíti mrtvotu,
úzkosti smrtel'né v duši.
Vozeň sa hádže semotam,
práskajú bukové desky,
kolo o kol'aj zakreše,
rozsype belasé blesky.

Kolo o kol'aj hrmotí . . .
slabunká trpne už ruka;
húpaná ret'az studeno
na nôžku ranenú t'uká.
Hlavenka strmým letením
celá sa matie a krúti . . .
Veru sa tvoja Anička,
Janko môj, naskore srúti!

Nad nimi obor vozový,
po stranách krútivé kolá,
pod nimi hrob ich krvavý
v skalnaté náručie volá.
Mihne-li svetlo, pod seba
pozrú sa blíženci moji:
Bože náš! Cesta uteká,
vagón? ten hrmí a stojí!!

V úbohých hlavách hukoty
dutými hlaholmi vyjú,
ako keď obri mlatami
štvormo na nákovu bijú,
ako keď víchor o hrany
žulových sokorcov skučí,
ako keď valný vodopád
v bezodnú trhlinu hučí.

A keď už mostom letely,
zrinčaly koľaje desne,
ako keď srdce kovové
na poplach do zvona tresne!
Blysly sa lampy mostové,
priepasť tam úžasná leží,
rinčanie v hukot mení sa,
vozeň zas mrákavou beží.

XI

"Bože môj!" chriplo vyrazí
devuška z úzkostnej duše!
"Postojže!" kričí šuhajko,
ale vlak ďalej len kluše.
"Postojže!" volá zúfalo,
"smiluj sa, pre Pána Boha,
"rukou som zbadal, velice
"krváca Aničke noha!"

Mohol sa chlapček navolať!!
Šarkan len ďalej sa valí,
vrelá krv kvapká z nožičky
cícorkom na tvrdé skaly.
"Utíš sa, moja Anička,
"nedaj sa bôľami skývať,
"skoro už, milá, budeme
"v slovenskej dedinke bývať!"

Útechy Anka nečuje,
hlavička kloní sa, padá,
reťaz však tríme, tríme len
života posledná vláda.
Tríme — — už slabne ručenka,
meravia studené prsty . . .
Tu ich môj Janko zachytí
do svojej pomocnej hrsti.

Ledva sám, chudák cíti už,
vlastné si, meravé údy,
bázeň o milú družicu
novú v nich nadsilu vzbudí:
ramienkom jedným objíme
zúfale zomdletú družku,
ramienko druhé zakotví
v kariky studenú kružku.

Slabne už vel'mi Anička,
rameno Jankovo krahne,
karika tvrdá neznosne
rameno sviera a tiahne.
Rukávom veru slizne už
horúca nadolu vlaha!
"Kedyže se už zakončí
"hrmotná, železná dráha?"

Nocou vlak kruto rachoce.
Vo vozňoch veselí páni
na mäkkých sedia divánkoch
v hovore, nehe a spaní.
Oni si vol'ne oblokom
hl'adia do nočného stínu,
pod nimi v muke pekelnej
slovenské siroty hynú!

Nocou vlak kruto rachoce,
st'a by ho dämoni hnali,
vrúti sa siplým piskotom
do diery dlabanej v skaly.
dymy sa tunnelom hatia . . .
Durkot sa dvojno ozýva,
Chlapcovi dych sa zastaví,
smysly sa mätú a tratia!

Ramienko pustí kariku,
druhé však devušku tríme,
druhé len tiskne Aničku
v páde i mdlobe i dyme —
Chripenie prs sa s hukotom
vagóna úmorne druží . . .
Koľaj i bahor kolesa
krvou sa slovenskou ruží.

Rušeň už s hvizdom vyletel
na vonok z dlabanej škáry,
žalostno z nozdier zavzdychal
mohutným dýchnutím pary . . .
Z oblaku svojho dymného
smútkové krupaje roní!
Pod vozom reťaz krvavá
hrobovo rinčí a zvoní.

Slovenských detí mučenie
oceľ už ku vzdychom núti,
horúca voda beduje,
dymová mrákava smúti,
koleso plače spiežové,
mladé že životy kruší:
ľútosti za mak nebýva
len v renegátovej duši!

Pod'že sem, milý Herodes,
pozri sa na svoje diela:
tunnelu lampa žmurkoce
na mladé, bezdušné telá.
Piatky dve máš už v kešeni,
svieža krv cesty štrk rosí,
neosvieži už rednúcu:
nebesia o pomstu prosí!!

* * *

Vyrástol kríček ružový,
na ňom dve púpätká kvetú,
ledva ich motýl' farbistý
dotkne sa v trepotnom letu,
ledva ich zora nachová
v hlbokom údolí zbadá;
ale tá žravá húsenka,
tá najde voždy, čo hl'adá.

Vybrané podobné čítanie.

Margita a Besná. Ján Botto.
Žalospevy. Ján Hollý.
Tatrán. Ignác Grebáč-Orlov.

Dospev.

Obloha siná, žiare tvoje jasné
stopily l'ady v lučerzanom chvení
z prs mojich. Hnevná iskra v oku hasne
a na kanúcu slzu sa mi mení.
Útrobu hreje citov plápolanie,
utláčam horkost', satyry sa zriekam,
obloha siná, čuj moje spievanie,
nímž sa dnes k tebe skrúšene utiekam,
dnes ako Slavian tu pred tebou stojím:
nemsti krv našu hrozným trestom svojím!

Udel' im, Bože, svoje odpustenie,
že katovali útlu našu mládež,
udel'že, Pane, im omilostenie,
že pášu na nás drzú svätokrádež!
Tie slová vravím za Kristom na kríži,
jehož Ty soslal s nebies s láskou svätou.
On sa s Golgaty k národu uníži
a vyrve národ z jarma Asiatov.
Zorí sa zora, purpurovo blčí,
Tatra hromami, more búrou zhučí!

Slovenské národné piesne.

Hej, Slováci.

SAMUEL TOMAŠIK.

Hej, Slováci ešte naša slovenská reč žije,
dokial' naše verné srdce za náš národ bije:
žije, žije duch slovenský, bude žit' naveky,
hrom a peklo márne vaše proti nám sú vzteky.

Jazyka dar sveril nám Boh, Boh náš hromovládny,
nesmie nám ho teda vyrvat' na tom svete žiadny;
i nechže je kol'ko l'udí, tol'ko čertov v svete,
Boh je s nami: kto proti nám, toho parom zmetie.

I nechže sa aj nad nami hrozná búra vznesie,
skala puká, dub sa láme a zem nech sa trasie:
my stojíme stále, pevne, ako múry hradné —
Čierna zem pohltni toho, kto odstúpi zradne.

Nad Tatrou sa blýska.

JÁN MATUŠKA.

Nad Tatrou sa blýska, hromy divo bijú,
zastavme sa, bratia veď' sa ony ztratia,
Slováci ožijú.

To Slovensko naše posial' tvrdo spalo,
ale blesky hromu zbudzujú ho k tomu,
aby sa prebralo.

Už Slovensko vstáva, púta si strháva,
hej, rodina milá hodina odbila,
žije matka sláva.

Ešte jedle rastú na kriváňskej stráne,
kto jak Slovák cíti, nech sa šable chytí,
a medzi nás stane.

Kto za pravdu horí.

KAROL KUZMÁNY.

Kto za pravdu horí v svätej obeti,
kto za ľudstva právo život posvätí,
kto nad krivdou biednych slzy vyroní:
tomu moja pieseň slávou zazvoní.

Keď zahrmia delá, orol zaveje,
za svobodu milú kto krv vyleje,
pred ohnivým drakom kto vlasť zacloní:
tomu moja pieseň slávou zazvoní.

Kto si stojí slovu čo priam shrkne svet,
komu nad statočnosť venca v nebi niet,
koho dar nesvedie, hrozba neskloní:
tomu moja pieseň slávou zazvoní.

Pán Boh šlachetnosti nebo vystavil,
večne on pre podlosť peklo podpálil;
kto ctí pravdy božské, božské zákony:
tomu moja pieseň slávou zazvoní.

Nitra, milá Nitra.

Nitra, milá Nitra, ty vysoká Nitra!
kdeže sú tie časy, v ktorých si ty kvitla?

Nitra, milá Nitra, ty slovenská mati!
čo pozrem na teba, musím zaplakati.

Ty si bola niekdy všetkých krajín hlava,
v ktorých tečie Dunaj, Visla i Morava;

ty si bola sídlo kráľa Svätopluka,
keď tu panovala jeho mocná ruka;

ty si bola sväté mesto Metodovo,
keď tu našim otcom kázal božie slovo.

Teraz tvoja sláva v tôni skrytá leží:
tak sa časy menia, tak tento svet beží!

Spievajže si, spievaj.

JONATAN ČIPKAJ.

Spievajže si, spievaj,
spevavé stvorenie:
veď je spev najmilšie
tvoje potešenie.

Spievajže si, spievaj,
vylej žiale svoje:
veď je spev jedinké
útočište tvoje.

Slovensky si spievaj
i v zime i v lete:
veď to najkrajší spev
na tom božom svete.

Slovensky si spievaj:
tak ťa dobrá mati
ešte hen v kolíske
učila spievati.

Slovensky si spievaj:
veď ta Boh počuje,
trebars i celý svet
spev tvoj zatracuje.

Zaspievaj, až zhučia
hory, doly polia:
kto zná či ti zajtra
spievať už dovolia.

Pod tým naším okenečkom . . .

Pod tým naším okenečkom
býva veľký mráz;
a v tej našej studenečke
nieto vody zas.
Vezmem si ja sekerečku,
prerúbem tú studenečku,
a v tej našej studenečke,
bude voda zas.

Pod tým naším okenečkom
bielej ruže kvet;

povedzže mi, moja milá,
    čo t'a mrzí svet?
Mňa ver ten svet nič nemrzí,
len ma moje srdce bolí,
len ma moje srdce bolí!
    plakala bych hneď'.

Pod tým naším okenečkom
    biela l'alia;
povedzže mi, moja milá,
    kto k vám chodieva?
Ku nám veru nik nechodí,
lebo sa mňa každý bojí,
lebo sa mňa každý bojí,
    že som chudobná.

Či jesto pravda na svete?

Z národných povestí.

V istej dedine vychoval raz jeden otec dvoch synov a potom umrel. Len čo otcovi oči zatlačili, chceli synovia hneď každý robiť po svojom, preto ihneď podelili sa so všetkým, čo po otcovi ostalo. A podelili sa, ako rodní bratia na rovno; dostalo sa im po tisíc zlatých. Podelení pustili sa svetom.

Idú, idú, jeden vedľa druhého a ustavične dohadujú sa medzi sebou hneď o jednom hneď o druhom; až ti im príde dohadovať sa o tom: **Že či jesto pravda na svete?**

"Brat môj zlatý," povie mladší, "už je to raz darmo, pravda musí byť na svete; lebo inakšie rozpadnul by sa svet."

"A či už rozpadnul či nerozpadnul," povie starší, "ale pravdy nemáš; lebo tá dávno zahynula."

"Nezahynula!"

"Ba zahynula!"

"Ba ver nezahynula!"

"Ba veru zahynula!"

Tak šlo to medzi nima čím ďalej tým tuhšie. Napokon povie mladší, keď ho to už dopálilo: "No, počkaj, veď ešte aj krem nás jesto ľudia na svete, opýtame sa tých. Ale ak pravda zahynula, hneď ti dám tých mojich tisíc zlatých!" — Staršiemu nebolo viac treba, hneď pristal na stávku.

Tu ide za nima v bohatom koči veľký pán s červenými bajúzami, s červenou bradou ako plameň. — "Ach, pán veľkomožný, prosíme vás ponížene len na jedno slovíčko!" volajú bratia.

"No, čože by ste radi?"

"Oj, nože nám no, ako múdry pán, povedzte: Či jesto pravda na svete?"

"Škoda vám o tom aj dohadovať sa. Mali ste už dávno vedieť, že viac pravdy nieto. Oj, bračekovci, to celý svet vraví že tá už dávno zahynula!"

Tu starší brat hneď odobral mladšiemu tých tisíc zlatých a skryl si do vrecka.

Idú ďalej ticho, ako by to už ani tí neboli. Starší len tak po ťuťme usmieval sa za chrbátom mladšieho, že ho tak nič po nič pripravil o otčižeň (otcovské dedictvo). Mladší len krútil hlavou a hrabal sa za ušima, lebo mu nijak nešlo do rozumu, že by pravda bola zahynula. Preto zas len začal dohadovať sa, "Sem," povedá, "tých tisíc zlatých lebo pravda nemohla zahynúť!"

"Ej, ba veru tie nemáš," riekol starší; "lebo pravda dávno zahynula!"

"No, už tá nezahynula; veď azdaj viem!"

"Ba veru tá zahynula; veď si počul, veď by azdaj páni tak nevraveli."

"Zahynula!" — "Nezahynula!" Šlo to medzi nimi vždy horšie, až zase ten mladší zavolal: "No ak pravda zahynula, dve oči mám, aj tie ešte vyklať si dám za ňu!"

"Nuž teda dobre," povie starší brat; "opýtame sa ešte koho-toho."

Sotva že zatíchli — kde sa vzal, tam sa vzal — ale išiel po ceste, jeden páter (kňaz). I ten mal červené vlasy. "Ach, pán prevelebný, prosíme vás ponížene, lenže nám len povedzte: Či jesto pravda na svete?"

"Jak, deti moje!" vzdychol si pán páter z ťažka, "ani si na tom hlavy nelámte! Pravda dávno zahynula, my ju už len po chýru známe."

Pán páter zašiel za vršek a starší brat vyňal zpoza opaska nôž a vylúpil mladšiemu bratovi obe oči. Keď mu ich vylúpil, začal ešte aj posmievať sa mu: "Ty škriepnik taký a taký, či ti to bolo treba? Teraz ťa tu nechám!" A to bál sa už, že ho chytia a do chládku posadia; ale práve preto zas v chvíľku začal: "Choď si ty pravdu hľadať, kde chceš — aj ja si pôjdem svojou cestou!" A len na silu odísť, a toho neboráka že tam nechá.

Ale mladší brat chytil sa mu za šaty a nezpúšťal sa ho. Prosil sa mu, žeby vari ten kameň bol mohol obmäkčiť, nieto ešte srdce ľudské: "Brat môj, brat môj, keď si ma už takto aj o peniaze, aj o svetlo božie pripravil, nože ma už teraz aspoň zaveď dakde pod panskú stenu, kde by mi ľudia hoclen od hladu zkapať nedali!" Na veľa prosenia zaviedol ho, ale miesto pod panské steny, tá pod šibenice. Myslel si, že ho tam cez noc čerti uchytia — a to aj s tou jeho pravdou.

Už opustenejšieho na svete nebolo, ako toho tu pod tými viselnicami. Vedel, že je noc, lebo cvrčky svrčkaly okolo neho; ale nevedel kde je, či je ozaj dakde medzi ľudmi a či Pánu Bohu za chrbátom. Myslí, počúva, nastrča uši na všetky strany; ale nikde nič. Raz okolo polnoci zaslúchne nad sebou akúsi vravu. A to vám tam boli čerti, čo na tie viselnice schádzali sa zo všetkých strán sveta, aby vyrozprávali si, čo kto zkúsil a vykonal.

"Hej," ozve sa prvý čert, "ja som si zarobil dneská pečienku. Dohonil som dvoch bratov, dohadujúcich sa, či jesto pravda na svete. A pomáhal som staršiemu, lebo ten s nami držal. A pomáhal som mu dotedy

kým len mladšieho neolúpil o otčizeň a nevyklal mu oči."

"Veru zaslúžil si si dnes večeru," povie druhý čert, "už je ten starší náš! A ten slepý že čo robí?"

"Neviem; zunuje dakde život, odpraví sa zo sveta a bude aj ten náš!"

"A jak l'ahko pomohol by si!" ozve sa tretí čert. "Nič by mu nebolo treba, iba čoby potieral si tou rosou jamky, ktorá tu na tieto zeliny padá, nuž by mu druhé oči narástly."

V tom doletelo druhé hejno (krdel') čertov a jeden z nich začal chválit' sa, že v tom a v tom meste pozapchával všetky studnice tak, že tam l'udia za kvapku vody budú jedno druhé zabíjat' a do pekla posielat'.

"A akože si to urobil?" opytujú sa tamtí.

"Akože som urobil?! Tak som to urobil, že na sedem míl' dovôkola posháňal som všetky pramene na jedno miesto a prichlopil som veličižnou zápol'ou, ktorú ani tisíc chlapov z miesta nepohne."

V tom uderila hodina a všetci čerti prepadli sa dakde do horúceho pekla až na dno. Ale ich rozprávku vypočúval ten slepý a pomyslel si: "I čert môže dat' dobrú radu: dakedy ked' by aj nechcel."

Sotva že na úsvite dopadla rosa, tu on hned' na rukách, na nohách pustil sa po zelenej pažiti a potieral si jarou rosou prázdne jamky očné a hned' mu začaly aj oči rást'. Kým slniečko na prvé ráno obsušilo rosu, už jich mal ako trnky; na druhé ráno už mu boly ako hodné hrachy a na tretie ráno doplnily sa mu jamky krásnyma očima a videl dobre.

Hned' poberal sa do toho velikého mesta, čo čerti v ňom zahatili pramene. Vel'a mu nebolo treba dopyt'ovat sa na cestu; chýry o tom šly d'aleko a vedly ho ako za nosom ta, kde to l'udia bijú sa o každú kvapku vody. Ked' ta doputoval, hned' dal

vyhlásit' sa, že on prišiel tak a tak z d'alekej krajiny, aby to mesto osvobodil od tej zkazy, aby mu len dali tisíc chlapov na pomoc.

L'udia, ako l'udia! Jedni tak, druhí inak vraveli o ňom: jedni ho držali za blázna, že jako by on to vykonal, čo nikto nemôže; druhí hrozili sa mu, aby neposmieval sa im v biede, lebo že ho zabijú. Ale našli sa aj takí, čo si pomysleli: nádeja je u človeka a pomoc u Pána Boha. Títo hned' hotoví s ním — a nasbierala sa ich pekná čiastka — že ho vo všetkom poslúchnu.

Tu on obliekol sa najskôr do kňazkých hábov, vzal si svätenú vodu a tak išiel za mesto ku tej zápole. Príde tam, pomodlí sa najskorej Pánu Bohu za dobré darenie, pokropí zápol'u zo všetkých strán svätenou vodou a rozkáže chlapom do roboty! Chlapi podkopú zápol'u, založia kolíky, zaprú sa — ale nič! "No, len, chlapci, ešte raz!" zavolá im. Ale zase nič! "Ej, len že len zaprite sa, poprúžte sa!" volá znova na nich. Chapi zaprú sa, poprúža sa — a zápol'u naddvihnú. Tu hned' začne valit' sa krásna čistá voda a valí sa taká, že temer všetky mlyny mala pozaberat' — len ako by ju bol z Dunaja narazil. Ale akoby aj nie, ked' tu zo všetkých prameňov bola voda sohnatá a teraz už sama podmývala si zápol'u!

Teraz by ste už boli mali vidiet', čo dialo sa tuná! Čo len nohy malo, bežalo k vode na ruvačky — mačky. To s hrnkom, to s bedničkou, to s kupou, to s vedrom, to s šafl'om, to i s džbanmi i so sudmi prichodili l'udia a načierali a naberali si; druhí len tak dobehli pit'; tretí doháňali hned' aj statok napojit'. Lebo nazdávali sa, že to len za chvíl'ku tak potečie a potom prestane. Iba ked' vždy viac vody pribúdalo, vtedy opamätali sa, že ich ten človek predsa len neoklamal. Tu už potom mladí starí, malí vel'kí, chu-

dobní bohatí, všetci shrkli sa okolo neho a od radosti nosili ho na rukách ako dieťa. Nasnášali mu aj darov a peňazstva hrúzu, že aj sedem ráz mohol odvážiť sa samým zlatom, a chceli ho aj pánom ustanoviť nad sebou.

Ale on nič! On nechcel byť veľkým pánom. Jemu najlepšie páčil sa kremä stav kňazovský. A že ešte bol šuhaj mladý a mal pri rukách spôsob, vyučil sa na to kňazstvo a stal sa v tom istom meste kňazom.

* * *

Dobre lebo nebárs! Bol on už teda tým kňazom — slávnym a rozhláseným po celej krajine i pre svoju pobožnosť. Kde len aký hriešnik, každý k nemu chodil na spoveď; kde len aký chudobný človek, každý poberal sa k nemu, keď mu bolo tesno, o pomoc a poradu. A všetky deti, čo on krstil, boly vraj tie najlepšie, a manželstvá, ktoré on spojil, najšťastnejšie. Takto on kňazoval za mnohé a mnohé roky, až ho napokon i šedivá staroba doháňala. Ale čím väčšmi belely jeho vlasy, tým viac a ďalej šly o ňom chýry. Planí ľudia báli sa aj jeho mena a dobrí spomínali ho zakaždým a nedajbože prestúpiť jeho porady a naučenia; ba on nikda nič takého nepovedal, ani nič takého neurobil, čo by nebolo bývalo po pravde a spravedlivosti.

I veru žil tam dakde akýsi veľmi starý, pritom aj veľmi hriešny žobrák a stenal od mnohých rokov na veľmi veliké boľasti. Lebo vraj všetky hriechy, čo za živa spáchal, obrátily sa mu na hmyz a hrýzly ho po celom tele do živého. Od dávna už ani nežil ani neumieral a hoci ho už sedemdesiatsedem kňazov spovedalo predsa ešte nemohol dokonať.

Tu ľudia, čo im už ľúto bolo starého hriešnika, smilovali sa nad ním a sami prišli k tomuto nášmu

spravedlivému kňazovi prosit' sa, aby mu spomáhal; lebo že tomu ani sedemdesiatsedem druhých kňazov nespomohlo. I vybral sa spravedlivý kňaz ku starému hriešnikovi. — Milý, mocný Bože! kohože on tu videl? Svojho staršieho brata, čo mu bol dakedy oči vyklal! Ale nedal sa bratovi naraz do známosti; bo chcel, aby napred vyspovedal sa mu zo všetkých hriechov. Spovedá ho. Spovedá ho dlho — vel'mi dlho; lebo kol'ko hmyzu na žobrákovom tele, tol'ko hriechov na jeho duši.

Napokon prestal žobrák vravet'.

"No, či si už viac hriechov neurobil?"

"Nie!" vraví žobrák.

"Ej, ba veru si ešte nie čistý. Ešte si dačo zatajil; lenže len, vyspovedaj sa zo všetkého!"

Že už nie a nie, tajil starý hriešnik zle nedobre, a nebol by ani kliešťami vytiahol z neho, čoby len slova. Na vel'a, na vel'a začne kňaz: "A či ty vieš, ked' hádal si sa o tú pravdu; ked' olúpil si brata o otčižeň, aj oči vyklal si mu a zaviedol si ho pod viselnice — akože poviedlo sa s tým tam? Avšak ty to nevieš? Ale ja viem, čo si ty porobil. Lebo aby si vedel, ja som ten istý tvoj brat, čo chcel zkazit' si ma, ale Pán Boh nedal! Či už teraz veríš, že **jesto pravda na svete?"**

Tu obžila v starom hriešnikovi duša ako na ostatné okamženie a poznal svojho brata, a zavzdýchol: "Ach, verím, verím!" V tom okamžení i dokonal a bolo po ňom.

Ale spravedlivý kňaz žil ešte aj potom a len potom ešte vedel l'ud'om vyložit', ako pravda nezhynula, ako že pravda jest a bude na svete po všetky časy a veky!

Ked' konečne zal'úbilo sa Pánu Bohu povolat' ho k sebe, tu všetko, malé vel'ké, mladé staré, bohaté

chudobné, plakalo a vykladalo na jeho hrobe; lebo každé vedelo voľač o ňom povedať, toto a toto — toto a toto dobrého mi urobil!

Vybrané podobné čítanie.

Zo slovenských Povestí:
Pamodaj šťastia lavička.
Statočný valach.
Popelvár, najväčší na svete.
Mataj.

Zverbovaný.

JANKO KRÁL'.

Janko Král' (1822—1876) narodil sa v Liptovskom sv. Mikuláši. Jednostajne vandroval po horách. Znal celého Shakespeara nazpamät'. Podivný Janko zomrel advokátom v Zlatých Moravcáh. Na čistote a jasnosti reči, i l'udovej forme leží zásluha jeho básní.

Dvanásti na krčme muzikanti hrajú:
to je svet ako kvet, paholci výskajú.
V krčme plno l'udu. Na prostriedku v tanci
pokreskávajú si siedmi verbovanci;
pokreskávajú si, rúčkama tl'apkajú
a na pekných chlapcov z boka zazerajú.
Janíček, Janíček, s peknou bielou tvárou,
neoddávajže sa medzi tých husárov,
dajú ti dolomán za tú kabaničku —
veru t'a zverbujú, na hriešnu dušičku!
"Dobre je za pecou tam dakomu sedet',
neznáte, čo jeden šuhaj musí trpet'.
Ked' žilky ihrajú jak mušky na slnci
a mysle behajú jak bublinky v hrnci;
ked' šuhaj junácku pieseňku si spieva
a do hory pustej svoje túžby vlieva,
z duše a zo srdca tisne sa tajný hlas
a ešte nedala žiadna skala ohlas;
ešte nerozišiel spev sa po sihline,
a už začne hrmet', durkat' po doline.
Neznáte už, l'udia, ani znat' nechcete,
čo je mladý šuhaj na tom šírom svete.
Otec ho bičuje, sestra ohovára,
a milá ho jeho s inými potvára.

Ach ,mamička moja, ked's' ma rada mala,
k čomus' ma takému losu do rúk dala!
Ved's' ma vyložila na tento cudzí svet,
ako ked' zo črepa vyhodia mladý kvet;
kvet ten, ktorý l'udia dosial' nevoňali,
ked' ho chcú vytrhat', načo že ho siali!
Ťažko to, pret'ažko lúčke bez dáždička,
ale sto ráz t'ažšie, ked' moria Janička.
Ked' dáždik neprchá, aspoň rosa vlaží — —
parobček nič nemá, len za lepším baží.
Nemá — krem na svete nádeju jedinkú,
že dakedy bude milšiu mat' hodinku."
Janíček za stolom sedí užialený,
sedí užialený vo vel'kom trápení,
očičká mu plačú — líčka sa mu menia.
"Och, kdeže na svete najdem potešenia!
Vari mám ist' na dol tú pšeničku kosit'?
Čiže mám vojenskú šabličku si nosit'?
Kosa sa na skale, môže mi polámat'.
Šablička mi bedrá môže poomínat'."
Husári nôžkami l'ahko prepletajú.
"To sa chlapci, to sa, čo ostrôžky majú!
To sa chlapci, to sa, čo ostrôžky nosia —
nie takí trhani, čo sa dievkam prosia!
Pime, chlapci, pime, čo hned' čo strovíme —
pán král' je bohatý, to všetko zaplatí!"
Ostrôžky brnkajú, skleničky cengajú
a komus' na zdravie všetci pripíjajú;
všetci pripíjajú — a rúčky dvíhajú;
"Už si náš, Janíček!" — radostne volajú,
"Dostaneš šabličku — zelený dolomán,
svrhneš kabaničku a budeš vel'ký pán,
budeš sa, na koni jak vicišpán nosit',
a nemusíš sa viac starým babám prosit'!"
Veselo je chlapcom — bystrá hrá muzika;
a matka vo dverách užialená fiká:

"Ťažko som ťa, horko, chlapče, dochovala,
a hľa, čoho som sa, biedna, dočakala!
Nazdávala som sa, budem mať tri svety,
a už aj ten jeden z rúk mojich uletí!
Môžem predať kone, môžem predať voly,
môže hrom hneď udreť do pustej stodoly,
lebo viem, že tŕním už zarastie priedom,
nesadne si iba ten vrabček na náš dom —
aj to, keď ho najprv druhí došklbajú,
ta pôjde, kde ani tvory nebývajú.
Bude strechu ďubkať, krýdelká vystierať,
keď za tebou budem, Janíček, umierať."
Janík podnapitý ticho pokreskáva,
milá pod oblôčkom svojho oplakáva:
"Škoda, že som ja to pred časom neznala,
bola by sa s tebou ani nemotkala,
ani by nebola veru zazerala,
kadiaľ tvoja nôžka jelenia behala.
Ale by na vráta krížik napísala,
pod krížik tri slová aspoň načiarala:
Máš, šuhaj, tri cesty a štyri chodníčky,
choď, kde sa ti páči, len nie do Haničky;
ale choď chodníčkom ku bystrej vodičke,
aby si zabudol o svojej Haničke:
do vodičky kukni, — je plno rybičiek,
na svete širokom je viacej dievčičiek."
Ženy veľmi plačú a chlapci výskajú:
"Dajže, Bože, ľudom biednym, čo nemajú,
komu treba kone, komu treba voly,
a komu dievčatko ku boku po vôli;
frajerečka biela, treba frajerovi,
šablička železná, treba junákovi.
Šablička ligotná, ako tá zornička,
na ňu sa podopre mocná päsť Janíčka.
na ňu sa podopre a obzre okolo:
Či to má vždy tak byť, ako dosiaľ bolo?"

Vybrané podobné čítanie.

Štít. Janko Kráľ.
Povesť. Janko Kráľ.
Choč. Janko Kráľ.
Svätojanská svatba. Andrej Obuch.
Margita a Besná. Ján Botto.

Úhrad.

PAVEL KUZMÁNY.

Pavel Kuzmány (18—1900) narodil sa v Baňskej Bystrici. Bol syn Karla Kuzmányho, pôvodcu znárodnelej básne "Kto za pravdu horí". Zdravý a príjemný humor jeho spisov rozveselí každého kto ich prečíta.

Keď som bol roku 1899 v Baňskej Bystrici, videl som, že tam Úhradu viac niet. To je škoda! — Čo na jeho mieste dnes tam stojí a čo, možno, i dnes ešte menujú Úhradom, to je paškvíl a stelesnený vegetariánsky materialismus; nie je to ale viac ten Úhrad, ktorý sa stal mne a mojim spolužiakom z gymnásiálnych rokov l. P. 184x na celý život pamätným.

Videl som pozdejšie veliké cvičištia ruské, pruské, rakúske a talianske. Videl som francúzky Châlon s M. s III. a pol štvrtým Napoleonom. Videl som konečne roku 1867 anglický Aldershot, kde práve náramne elegantne, v civile oblečený podplukovník muštroval bataillon a prijímal rapport od nie menej elegantne oblečeného kapitána v cylindri, lakírkach a s paličkou v ruke. (Z celého bataillonu (1000 mužov) dostavilo sa asi 100 chlapov, ostatní boli akiste pri kartách v kluboch a v rapportoch.) Všetko toto som videl, ale ani jedno z týchto svetochýrnych cvičišť nemalo, nemá a nebude mať toho významu pre mňa, ako bývalý Úhrad. A preto ho je škoda!

Svet sa kloní k materialismu, to je raz znak času; inak by som si nemohol vysvetliť, akým právom sa dnes rozťahuje bachratá tekvica, hlavatá kapusta, široboká molčianská repa, ako sa môže opovážiť

krvavá cvikla a nad svoje pomery hlboko do zeme sa vrývajúca mrkva, ba ešte i fazuľa a hrach, rozprestierať sa na tom niekdy krásnom kúsku zeme za evanjelickým kostolom v B. Bystrici, ktorý za mojich časov slúžil za forum mládeži bystrickej; — to je hriech!

Veru, Úhrad "fuit!"

"Teraz jeho sláva cviklou krytá leží."

"Tak sa časy menia, tak tento svet beží!"

Na tomto slávnom poli hrávala sa: rota, campa, meta, longa, purga, — púšťaly sa šarkany, a keď po kosbe usušené seno složili do kôp, dobývaly sa tieto ako turecké pevnosti, obsadené nepriateľom, tak dlho, pokiaľ pevnosť nepadla a druhá kopa sena neprišla na rad.

V zime, — a mohlo pritom mrznúť ako chcelo — vystavili sme si pevnosti z velikých naváľaných sňahových gulí. Priatelia a nepriatelia, brániaci alebo attakujúci pevnosť, všetci mali rovnaké strelivo, — sňahové gule. Bojovalo sa s takou udatnosťou, že tak ľahko nikto neustúpil, ak len nemal celú hlavu sňahom zahádzanú, alebo sňahu nabitého za golierom vyše uší.

Keď nám zima poriadne zaliezla za nechty, alebo keď sme palcov na nohách už ani necítili, tak sa zatrúbilo na prímerie a potom už družne, či priateľ či nepriateľ, vyťahovali si jeden druhému sňah z uší a zpoza goliera, ba niekedy aj z čižiem.

Keď takto Úhrad slúžil gymnasistom všeobecne ako "Šmelc", pre nás, ako pre farskú posádku, žijúcu v najbližšom súsedstve, mal ešte ďaleko vážnejší význam.

Za toho času bol tam ešte rybník, nie veľký síce, ale pre nás akurát dostačujúci, lebo čo mu chybovalo na veľkosti, o to bol bohatší na žaby, jaštery, pijavice a vodný hmyz. Bol to "lucus a non lucendo",

lebo od pamäti l'udskej nechyrovali o nejakej rybe v "rybníku na Úhrade", a ked', dl'a nemeckého príslovia, čert v núdzi i muchy hltá, pre nás stačil miesto kapra i vypasený baron "Brekeke", ktorého spev sme dlho obdivovali, prv než by sme ho boli sviedli na udicu.

Okolo rybníka, založeného na pár krokov od cintorínového plota, bola trávou zarastená hrádza a na tejto stály — s jednej i druhej strany — tri krásne vel'ké duby, jeden veliký, košatý lesný topol' a jeden menší, taliansky, toho druhu, aké cestári sadievajú vedl'a ciest, čo vyzerá ako obrátený! a ktorý nemôžem vystát'.

Naše zal'úbené miesto bolo na hrádzi v l'avo, pod tými dvoma velikými dubami. Tam sme v lete pod večer číhavali na roháče a tam sme často načúvali spev žiab, ked' tak jedna druhú privolávala:

"Kmo—trra, — — kmo—trra!

"Um—re—la — — nám — — sta—rá — — ma—ti, — — kto — — že — — bu—de — — na—rie—ka—ti? — — I — — ty — — i — — i — — ja — — i — — Žofia — — i — — tá — — na—ša — — sú—sed—ky—ňa — —

"Kmo—trrra! — — Ú — ú — ú!

Alebo ked' na blízku, a síce na streche našej rodinnej krypty, vysedávaly lastovičky a zaviedly medzi sebou rozhovor, štebotajúc:

"Čvo rrobíte, čvo rrobíte? Vrtáme — vrtáme! Nevrrrtaj — rozštiepiš!"

Poctivá prepelica veselo pospevovala v tráve svoj "pod spodok, pod spodok!" ked' pritom chriašteľ márne jej privolával, aby išla s nimi "kradnút", čo v chriaštel'skej slovenčine zneje ako: "krrast' — krrast'."

Niekedy priletel na starý topol' vel'ký zelený d'atel' s červenou čiapočkou a oberal tomu starému

pánovi tie rozličné húsenice alebo hmyz, čo sa na ňom pásol. Sojky a divé holuby zato rady vysadávaly na duby, a menovite prvé vždy viedly živý diškurs. Na hrádzi bývalo svrčkov na tisíce, a tí obyčajne spustili pod večer hromadný koncert, pričom im kobylky pomáhaly.

Inak bolo ticho, ako v kostole, a keď som mal udelenú veľkú porciu Virgilových bucolica, alebo Horácových ód na učenie, tak som sa obyčajne vystrel pod tie duby pri rybníku, a tam to šlo, ako po masle. Tu i tu ma pravda mýlil nestydatý svrček, ktorý v najbližšom súsedstve spúšťal celú zásobu tých svrčkovských serenád do mojich uší. Keď ma dopálil, odložil som na chvíľku otvoreného Virgila alebo Horáca na trávu,—hoci dolu tvárou kráľovského Mäcenaša — a nemal som pokoja, kým som dlhou trávou nevyštelil toho muzikanta z diery. Potom vandroval k svojim kamarátom do škatuľky, ktorú som mal vždy pohotove vo vrecku.

Vôbec moje nohavičné vrecka boly vždy bohato zásobené všetkými potrebnými vecmi. Obyčajne tam boly: 1) Špagát z rozličných kúskov sviazaný; 2) sbierka medených a mosadzných gombíkov, navlečených za úška na šnúru; gombíky boly výmenou za vtačie vajcia, čo nám prinášali sedliacki chasníci z dedín; 3) zabikláč, podľa možnosti s ocieľkou na kresanie, a keď nie, tak táto osobitne; 4) kremeň; 5) vrecko s marmanmi, obyčajne tak asi na ¼—½ funta; 6) škatuľka s kapslíkami, slúžiacimi k streľbe na kameni; 7) dva — tri krátke kúsky ohryzených cerúz; 8) kus kriedy (ceruzy a krieda boly na kresbu po stenách a plotoch); 9) flaštička s vodou pre vodné jaštery alebo koňské pijavice; 10) škatuľka na kobylky a svrčky atď. atď.

Tento inventár sa menil dľa saisony alebo dennej potreby, ale celé roky som vždy nosil so sebou,

ako zvláštne vzácnu vec, jeden zapínač na rukavičky s perleťovou rukoviatkou, ktorý som raz v kostole pod lavicou našiel. Že som ho nikdy nepotreboval, snáď mi netreba povedať. Pravda, že tu i tu dostavil sa na moje vrecká revisor v osobe nášho, pána inštruktora, ktorý obyčajne vylúčil z toho inventáru — ako by napriek — najpotrebnejšie veci. Stalo sa to vždy vtedy, keď nohavice povážlive opuchly okolo vreciek a keď už jeden alebo druhý predmet mojej sbierky nemal úplne miesta vo vrecku a vystrkoval hlavu alebo nohy.

Nezármutila ma tá konfiškácia obyčajne na dlhší čas. Inventár bol za par dní zase v "poriadku".

Kto nezkúsil, ten ani nevie, ako sa človek dobre cíti, keď tak v tichý letný večer leží horeznačky v suchej tráve a dáva sa skrze košatý, rozvetvený dub tým zeleným listím do neba, z ktorého, pravda, len tu a tam vidieť malé belasé kúsky.

Celý ten orchester, žiab, vtákov a svrčkov, bzučanie chrústov a p. sprevádzal melodicky vzdialený tlkot hámru, so svojou večne rovnakou melodiou "u — tu — tu, u — tu — tu." Zvuk ten bol pre nás a celú Bystricu opravdivým barometrom, lebo dľa neho sa súdilo na počasie; keď znel zblízka alebo z diaľky — podľa vetra.

Medzi tými dubami sme mali vystavenú batteriu na delá, z ktorých búchavalo sa pri slávnostných príležitostiach, obyčajne v predvečer vakácií, majálesu, alebo po dobre obstálych exámenoch.

Samo sebou sa rozumie, že o existencii tej batterie vyššie inštancie nemaly vedomosti, síce by bolo bývalo po radosti a po batterii. Slávny ärár — rozumej inštruktor — by nám bol shabal milú batteriu aj s muníciou a nasledoval by všeobecný smútok a lámanie hlav, akým činom by sme sa zase k novej batterii dostali.

To lámanie hlav nastávalo i tak dosť často, keď jedno alebo druhé delo následkom častejšej streľby už či puklo alebo inak vypovedalo službu. Delá sme mali zo železa, z mosadze a z olova.

Prvé boly kľúče; medzi nimi i jeden ohromný z cirkevného depositoria. Bol najmenej na stopu dlhý, dutý a potreboval veľmi veľa prachu na náboj. Prinášal ho učeň domovníkov, ktorý ho mal na starosti. Slúžil nám najdlhšie, — najmenej päť—šesť rokov, až ho raz tuhý náboj roztrhal na kúsky, že sa celý rozlietal. Stálo že to starostí a strachu, až nám zámočníkov tovariš urobil nový! Domovník bol rád, že mal vôbec kľúč, a neprezradil nás.

Obyčajné delá boly mosadzné svorky z dáždnikov. Vydržaly päť—šesť nábojov — potom ich obyčajne roztrhlo.

V Bystrici pršiava často a naše slúžky mávaly preto veliké červené alebo belasé bavlnené dáždniky; palica bola vždy sdola obitá mosadzovou svorkou z hrubého sletovaného pľachu. Tú sme sňali, vypílili dierku (cindloch) a delo bolo hotové.

Pri strelbe nepršalo, a keď pršalo, tak svorky už zas boly zastrčené na dáždníky. Konaly ony takým spôsobom dvojakú službu. Ked svorka pukla pri paľbe, tak utrpela v službe dáždníkovej; keď ju roztrhalo, tak — nevedomky odpadla. Ja viem jednak dobre, že maminka mala častejšie mrzutosti so slúžkami pre tak často chybujúce svorky.

Delá olovené sme si liali sami. Hlavný inštruktor a vôbec duša celého delostrelectva bol Náco, s odpustením švec "in nuce", t. j. učeň u čižmárskeho majstra, spolu školníka, kostolníka a farského domovníka, ktorý mal našu bývalú kucharku Zuzku za ženu.

* * *

Pri Nácovi sa musím chvíľku zastaviť. Bol asi 13—14ročný, o dobrú hlavu vyšší a o 5—6 rokov starší ako my. Postavy bol štihlej, skoro chudej a nebol pritom Adonis, lebo mal až impertinentne červené, husté, krátke vlasy a tvár pehami krytú. Zato mal krásne, dobrácke belasé oči a krásne zuby.

Tváre bol okrúhlej a pyštek mu siahal asi od jednoho ucha k druhému. Keď ho náležite otvoril a pritom pohyboval dosť odstávajúcimi ušami — čo dokonale robil — tak sme sa dobre nepopukali od smiechu.

Ačpráve nebol španielsky grand, mal predsa asi toľko mien na výber, ako ten tam, a síce: Náco, alias Netopier, alias Dratva, vel Šidlo, Lápsik, alebo Číriš; tedy najviac z čižmárskeho kalendára.

Náco mal celú zásobu skrytých a verejných talentov. Na príklad nikto tak s citom nevedel šliapať mechy pri organe v kostole, ako on; nikto sa nevedel tak vyšplhať až na najposlednejší konárik, aby dostal hrušku, jablko alebo orech, ku ktorým si sa inak nemohol dostať — ako on. Keď nás tak "remienka" celé dni marne pokúšala, nikto ju nesobral, ako on.

Ako vážny cirkevný funkcionár, a akože by nie, keď bez neho organista nemohol hrať a mendíci nemohli spievať — bol Náco u mendíkov vo veľkej vážnosti. On verboval medzi nimi na Vianoce, keď chodili s "Betlehemom" baču, Stacha a Fedora; hlavnú úlohu, Pšocha, hral on sám. On rozdával kráľovské hodnosti a kráľovské koruny kráľov; Gašpar, Melichar a Baltazár, keď chodili na Tri krále s hviezdou, ktorú, ako "Anjel", vždy nosil on. On chodil na Nový rok s hadom", hrozným tvorom, ktorý si spravil sám. Bola to strašná potvora, hrubá ako päsť, na dva rífy dlhá a v hlave mala, k osvieteniu hrozných očí a pažeráka, rozžatú sviecu. Na veľkonočné sviatky chodil do prednejších rodín "kúpať"

voňavou vôdkou — kde mal všade známosti, lebo celý rok ta prinášal nové či plátané čižmy, topánky alebo boty.

Jeho známosti v kruhu bystrických učňov všetkých remesiel boly neohraničené. Jemu máme čo d'akovat', že nám obstaral model dela v tokárovej dielni za Hornou bránou; on opatril hlinu od hrnčiarskeho učňa u Hronskej ulici a jeho starost' bola vymôct' nám príležitost' a dovolenie od majstra slievača cínu a mosadze za Dolnou bránou k liatiu a navrtaniu našich diel v jeho dielni.

Ako vôbec pod slncom niet dokonalej veci, tak i Náco mal svoje vady. Na príklad, vel'mi nerád sa umýval, a stávalo sa to obyčajne len v nedel'u ráno, inak chodil celý týždeň, nechcem povedat', že ufúl'aný, ale aspoň strakavý. Potom bol skoro vždy hladný. Zuzka bola hotová dobrota a chovala svojich l'udí vel'mi poriadne. Ale u Náca to nepomohlo vel'a, on by bol vždy najradšej znova začal jest', sotva že odložil lyžicu po skončenom obede.

Zuzka sa ho raz so smiechom spýtala: "Náco! povedzže mi úprimne, zjedol by si ty naraz tento hrnec plný halušiek?" pritom mu ukázala hrnec, tak na tri uhorské holby.

Náco len kývol plecom, usmial sa a zastrihal ušami:

"Prečože by nie, pani majstrová? Pilný človek vel'a zmôže, hovorievajú pán majster."

A vskutku, Náco zjedol jedným "nápraskom" plný ten hrnec halušiek a boky mu ešte vytieral prstom. Badat' ale nebolo nič na ňom, kde sa to všetko podelo.

Bol on chudobných rodičov syn, ale šaty mal, čo i plátané, vždy celé. Len v nedel'u a sviatok, ked' mal "cirkevnú službu", obliekol sa do lepších šiat a išiel šliapat' mechy.

Tam sme ho veľmi často navštevovali a pomáhali sme mu pri robote. Pod kázňou sme sa utiahli s ním do tej malej klietky s okrúhlym oblokom, ktorá bola pri mechoch, a tam Náco rozprával nám rozprávky.

Následok jeho organickej chyby, toho večného hladu, bol, že on v celej Bystrici najlepšie vedel, kde dozrievajú v okolí prvé lieskové orechy, maliny, černice a jahody.

Honorár bral Náco najradšej "in natura". Delili sme si s ním svoj olovrant, preňho sme vždy v komore plnili svoje vrecká sušenými slivkami, hruškami a jablkami a z každej kúpy sladkého dreva alebo sväto-jánskeho chleba on dostával svoj podiel.

Mal, čo viem, jednoho nepriateľa. Kto to bol, nechcem vyzradiť, — dosť na tom, že ho mal! A to do cela nie svojou vinou. Čítali sme raz, akým činom navliekol barón Münchhausen celý krdeľ divých kačíc na špagát, ktoré ho potom vzniesly do vzduchu.

"Mohli by sme to zkúsiť," povie Náco.

"Čože blázniš, Náco; kdeže máš tu divé kačice?"

"Keď nie divé, zkúsme to s domácimi," navrhne on resolútne.

"To by sme si krásne zasolili u maminky."

"Veď to nemusia byť akurát vaše. Chválabohu, kačíc, je dosť aj inde."

Pod tým "inde" rozumel ľahko prístupný dvor jednoho starého mládenca, kde celý deň — mimo druhej drúbeže — čaptal sa krdeľ bielych a sivých kačíc s velikým čierno-zeleným káčerom.

"Ten by stál za próbu," uškľabí sa Náco, veselo prisviedčajúc ušami.

"A čože potom, keď sa pán X . . . dozvie, že sme mu vzali káčera."

"Aké, potom? Veď mu ho nevezmeme! Vytiahneme špagát z neho a pustíme ho zas na dvor."

Náco si to predstavoval asi tak, ako keď navlečie dratvu do ihly, a potom ju zas vytiahne.

Musím k našej hanbe vyznať, že pokušiteľ Náco zvíťazil. K tomu, pravda, dopomohla i naša zvedavosť videť lietať na špagáte navlečeného kačera a kačice.

Pri dobrej príležitosti stáli traja šuhajci za prídvorným plotom pána X. . .Dvaja kukali škárami na hydinu a tretí, Náco, prehodil cez plot na dlhom špagáte navlečený kúštek slaninky.

Medzi kačicami nastala pračka o slaninku, a skutočne — jeho zlý osud to chcel — káčer zostal víťazom a škrtil tú slaninku do sebe.

Čakali sme, čakali, až z neho vyjde a druhá kačica sa navliekne, ako to Münchhausen opisoval. Ale márne čakanie! Káčer okolo behal po dvore a zo zobáka mu visel dlhý špagát, za ktorý držal ho Náco. Všemožne sa usiloval vydáviť slaninku so špagátom — nešlo to!

Konečne potiahol Náco netrpelive za špagát; ale káčer, miesto aby sa dal do letu, škrtil sa dial a dial, a keď Náco pretiahol ho ponad plot, milý káčer pár ráz ešte zatrepal krýdlami — odobral sa na druhý svet.

"Jasná strela aby vrazila do toho baróna aj s tým káčerom!" kľaje Náco potichu a vyťahuje siloumocou ten špagát. Ale — nešlo to nijak.

My sme stáli ako omráčení. Akoby aj nie? — Miesto veselo lietajúcich kačíc sme teraz mali zaduseného káčera, ktorému Náco odrezal špagát v zobáku a potom ho pri plote spustil na dvor.

"Nepodarilo sa!" povie Náco, a že sme mali všetci rovne zlé svedomie, tak sme sa potichu tisli tým plotom ďalej.

Neviem, ako sa pán X... dozvedel, kto mu zadusil káčera; alebo to aspoň šípil, a tak oznámil vec

u Nácovho majstra, ktorý potom Nácovi držal akademickú prednášku, lápsikom illustrovanú.

Náco nás nevyzradil, pretrpel "nevinne" vyobšívanie, a my sme držali jazyk za zubami a nikdy nám viac neprišlo na um chytať kačice na špagát dľa Münchhausenovho receptu.

* * *

Nemôžem určite udať rok, ale bolo to v 40-tých rokoch, keď nám otec náš prečítal z "Augsburger Allgemeine Zeitung" hrozné nešťastie, zapríčinené výbuchom vulkánu Aetny alebo Vesuva. Nemohli sme cestovať do Itálie, ale v nás vznikla veliká túha videť raz taký vrch, z ktorého vyrážaly plamene a lietaly skaly.

Nedalo nám to pokoja; mysleli sme celé dni na "vulkány".

Konečne sme prišli na myšlienku urobiť sami Aetnu alebo Vesuva.

Robili sme plány, čo a ako, a Náco musel mať účasť na poradách.

Na Úhrade bolo na tisíce krtíc, tak že nebolo ťažko najsť dve kôpky zeme tak na krok vzdialené od seba. Boly ony, tie vybrané kôpky, v pravo a v ľavo chodníčka, vedúceho na pravej strane Úhradu k záhradám, a ležaly asi na desať krokov odo dvier záhrady, patriacej gymnasiálnemu professorovi. Obe boly spojené podzemnou cestou, ktorú sme pozorne odkryli. Polovica tejto cesty padla tak akurát do prostriedku chodníčka; tam sme vydlabali jamku a tú sme nabili miešaninou síry, pušného prachu, drobného dreveného uhlia a roztlčenou sanitrou, čo všetko zaopatril Náco.

Z prava a z ľava v tých žliabkoch pripojili sme k tomuto centru šnúry — dútnačky a prikryli to celé ľahkými kúskami šindla. Do prostriedka nakopili

sme na tie šindle skaly a potom všetko prikryli nahrabanou zemou, ktorú sme pevne pritl'apkali, aby to lepšie buchlo.

Celá konštrukcia Vesuva netrvala 20 minút. Zapálili sme pozorne dútnačky a utiahli sa k plotu v očakávaní výbuchu.

Dl'a próby, urobenej popredku, boly po zdlžke vypočítané dútnačky na čas, ktorý človek potrebuje, aby zvol'na načítal do 20.

Dútnačky boly tedy zapálené a už sme plní očakávania čítali: "jedenást'," "dvanást'," ked' razom vystúpi z dvier professorskej záhrady professorov supplent, dlhý, suchý, vel'mi krátkozraký pán, v dlhom čiernom kabáte.

Zavieral metodicky záhradné dvere, ale neuspel urobit' tri kroky po chodníku k nám, ked' naraz pred ním otvorila sa zem, ako pred Curtiusom! Skaly a zem letely do povetria — plameň vyšl'ahol vysoko a ozval sa silný výstrel.

Boli sme úplne spokojní. L'utovali sme len, že celá tá sláva trvala tak krátko.

Ale nešt'astný supplent! Celý svoj život neurobil tak čerstvo za sebou dvoch-troch dlhých skokov ako teraz; dlhé poly jeho čierneho kabáta letely vodorovne za ním, ako chrústove, krýdla v letu. Skočil do záhrady — ani len dvierka neuspel za sebou zavret' — a tam sa ztratil·

Čo si myslel? — neviem!

Následkov to nemalo pre nás — istotne nás nepoznal.

* * *

Tá professorova záhrada na Úhrade bola svojho času povestná pre krásnu čerešňu, ktorá tam rástla a pokúšala bielu a hnedú mládež.

Ale najviac milovali ju cigáňčatá, lebo akonáhle sa začalo ovocie na nej červenat', už začaly kolesit' okolo záhrady a nechodily viac do Bystrice hradskou, ale pol'nou cestou pod "Vrškom". A záhrada ležala tak št'astne medzi Úhradom a Vrškom, že pre nevolaného host'a vždy zostala jedna strana na ústup vol'nou, ak s druhej strany hrozilo nebezpečenstvo.

Ked' čerešne dozrievaly, cigáni rozdelili si návštevu záhrady na tie hodiny, ked' pán professor mal prácu v škole, — čo inak mohli sa l'ahko dozvediet'. A to bolo dobre, — vyhli sa tak najlepšie mrzutostiam a nepríjemnostiam. Pána professora to ale škrelo. Raz pri učení neočakávane odovzdal seniorovi v triede examinatúru žiakov, chytil klobúk a palicu a hybaj na Úhrad.

Priblížiac sa k záhrade, vidí plotovou škárou, že sú cigáňčatá v najlepšom. Jeden sedel na čerešni a hádzal druhému, stojaciemu pod stromom, čerešne. Pomaličky, potichúčky professor otvorí záhradný zámok a pár skokov — už bol pod čerešňou.

Cigáň, čo stal na zemi, v okamihu bol na plote a vidiac, že sa pán professor za ním neženie, uvelebil sa tam ako straka na kole, čakajúc a pozorujúc na to čo sa bude robit' s jeho kamarátom.

Tento smutne a žalostne nahliadol celú situáciu, preňho tak povážlivú.

Pán professor vedel vel'mi dobre, že by bolo márne hnat' sa za tým prvým cigáňom. "Toho nechytíš, a ten druhý ti medzitým tiež ufujazdí," rozvažoval. Postavil sa tedy pod strom a láskave, ako dobrý otec a pädagog — čím zaiste bol — dohováral tomu cigáňčat'u, aby sa mu l'úbilo sliezt' so stromu a prijat' zaslúženú odmenu.

"Ved' to nebude tak zlé," hovorí; "namažem a natrem ti kožu len tak trochu nepáleným popolom." A ukazoval mu ten "nepálený popol" slušnú palicu zo

španielskej trsti, majúcu "nobl" rukoväť zo slonovej kosti.

Ale už či "nobl" či nie "nobl" cigáňčaťu na strome to nijak nechcelo do hlavy.

Professor mal v pädagogii nezvratné zásady. — "Len poď dolu, kamarát! A čo by som tu musel stáť až do súdneho dňa, nehnem sa s miesta!" dohovára mu.

Mladý more videl, že spásy niet. Odhodlal sa tedy k zúfalému kroku. V nádeji, že sa mu podarí uskočiť, kým professor uspeje chytiť-ho, skočil razom so stromu a už urobil skok, keď ho pevna ruka professorova zadržala za pravé krýdlo.

A teraz už začala sa výplata.

More kričal ako na ražni, professor čím viac tým dial prišiel do pädagogického ohňa, a to cigáňča na tom plote vždy len vykrikovalo:

"Ták — ták! len ho dobre, pán veľkomožný, — to im je žlodej žlodejský! — Len ešte, ešte!"

Professor i tak robil, čo mohol.

"Jaj, pán veľkomožný, veď je to taký žlodej, že tomu jednou rukou ani nič neurobia. Ale obidvoma, obidvoma!" prikrikuje zas straka na kole.

A professor vo velikom ohni poslúchne dobrú radu, pustí z ľavej ruky cigáňa pochytí palicu do oboch rúk.

"Karrra, more!" (Utekaj cigáň!) vykríkne cigáň s plota na toho druhého, ktorý v tom okamihu, ako ho professor pustil, ako vietor letí k plotu, za ktorým aj s kamarátom zmizli.

Pán professor stál ako v udivení. Potom sa srdečne zasmial. Utrel si pot a vrátil sa do školy.

Večer rozprával v kassíne, ako ho ten cigáň previedol čez lavičku.

* * *

Ale dnes na Úhrade máš zasypaný rybník, hrádze skopané, duby a topole srúbané — žaby a vtáčky sa vysťahovaly, možno, že len svrčky zostaly.

Nechodí tam viac mládež bystrická — vozia tam hnojové fúry.

Poesia je v čerty; jej miesto zaujala tekvica a kapusta.

Vybrané podobné čítanie.

Môj priateľ Maco. Pavel Kuzmány.
U Meďveďov. Pavel Kuzmány.
Do školy. Martin Kukučin-Matej Bencúr.
Zo života malého nezbedu. Ján Čajak.
Žarty a rozmáry. G. Zechenter-Laskomerský.

Mor ho!

SAMO CHALUPKA.

Sletely orly s Tatry, tiahnu na podolia.
Ponad vysoké hory, ponad rovné polia;
Preletely čez Dunaj, čez tú šíru vodu,
Sadly tam za pomedzím slovenského rodu.
Duní Dunaj a luna za lunou sa valí:
Nad ním svieti pevný hrad na vysokom brali,
Pod tým hradom Ríman — cár zastal si táborom;
Belia sa rady šiatrov, d'alekým priestorom,
Pokraj táboru sedí cár na zlatom stolci;
Okol neho cárska stráž, tuhí to paholci;
A pred cárom družina neveliká stojí;
Sú to cudzí vít'azi, každý v jasnej zbroji.
Pobelavé kaderia šije im otáča;
Modré ich oči bystro v okolo si páča
Rostom sú jako jedle, pevní — ani skala;
Zdalo by sa ti, že ich jedna mater mala.
Krásna zeň, — jej končiny valný Dunaj vlaží,
A Tatra skalnou hradbou okol nej sa váží; —
Tá zem tie pyšné hory, tie žírne moravy;
To vlast' ich, to kolíska dávna synov slávy.
Slovenský rod ich poslal zo slávneho snemu,
Aby išli s pozdravom k cárovi rímskemu.
Oni čelom nebijú, do nôh nepadajú;
taká otroč neznáma slovenskému kraju;
Lež božie dary nesú, chlieb a sol' cárovi,
A smelými sa jemu primlúvajú slovy:

"Národ slovenský, kňazstvo a staršina naša
Kroz nás ti, slávny cáre! svoj pozdrav prináša::
Zem tá, na ktorú kročiť mieni tvoja noha,
To je zem naša, daná Slovenom od Boha.
Pozri: tu jej končiny vaľný Dunaj vlaží,
Tam Tatra skalnou hradbou okol nej sa váží.
A zem to požehnaná; chvála Bohu z neba,
Máme pri vernej práci, voždy svoj kus chleba.
Zvyk náš je nie napádať cudzie vlasti zbojom;
Sloven na svojom seje, i žne len na svojom,
Cudzie nežiada. Ale keď na naše dvere
Zaklope ruka cudzia v uprimnej dôvere;
Kto je, ten je: či je on z blízka, či z ďaleka,
Vo dne v noci na stole dar boží ho čeká.
Pravda, Bohom vydaná, káže nám Slovanom;
Pána mať je neprávosť a väčšia, byť pánom;
A človek nad človeka u nás nemá práva.
Sväté heslo naše je; svoboda a sláva.

Neraz krásnu vlasť našu vrah napadol divý;
Na púšť obrátily sa bujné naše nivy;
Mestá ľahly popolom, a ľud náš úbohý,
Bitý biedami, cudzím dostal sa pod nohy.
Bláhal už víťaz pyšný, že si bude pásti
Vôľu svoju na veky po slovenskej vlasti
A žiť z našich mozoľov; ale bláhal darmo!
Dal nám Boh zas dobrý deň; zlomili sme jarmo;
A tí, krutým železom čo nad nami vládli,
Kde že sú? — My stojíme, ale oni padli. —
Lebo — veky to svedčia — vo knihách osudu
Tak stojí napísané o slovenskom ľudu;
Zem, ktorú v údel dali Slovenom nebesá,
Tá zem hrobom každému vrahovi stane sa.
Nuž povedz že nám cáre! mocná ruka tvoja,
Čo že nám nesie, či meč, či vetvu pokoja?
S mečom jak ideš, cáre, meče máme i my;
A poznáš, že narábať dobre vieme s nimi;

Jak s pokojom, — pozdrav t'a pán neba i zeme
Lepšie, nežli t'a my tu pozdravit' umieme. —
Tieto dary božie sú priazne našej znaky;
Z d'aky ti ich dávame, ber ich i ti z d'aky."
Nevzal cár Božie dary; z jeho mračnej tvári
Urazená sa pýcha l'útym hnevom žiari.
A zo stolca zlatého takovým sa heslom
Ozvaly ústa jeho ku slovenským poslom;
"Pán mocný, ktorému Boh celú zem podnožil,
A osudy národov v ruku jeho vložil,
Ten pán velí; Slovenia, pozrite po svete
Medzi národy jeho, či jeden najdete,
Ktorý by putá minul, abo nezahynul,
Akže oproti Rímu prápor svoj rozvinul,
Skloníte šije i vy; tie pekné roviny,
Túto zem vašich dedov dostane l'ud iný
A zpurné rody vaše pôjdu Rímu slúžit',
Strážit' nám naše stáda, polia naše plúžit'.
A junač vašu mojim junákom pripojím,
A z nej krajinám rímskym obranu pristrojím.
A kto sa proti mojim rozkazom postaví,
Beda mu, ten sám sebe záhubu pripraví.
Vedzte, že som pán Rímu, a Rím je pán svetu;
To moja cárska vôl'a, to vám na odvetu."
Hriema pyšný cár, hriema zo stolca zlatého.
Len že Sloven nejde sa l'akat' pýchy jeho.
Hoj, rozovrela tá krev slovenská divoko;
A junák ti cárovi pozrel okom v oko,
A z oka ti mu božia zablysla sa strela,
Ruka sa napružila a na zbroj udrela,
A jedným vel'kým citom srdcia im zahraly
A jeden strašný ohlas ústa im vydaly:
"Mor ho." kríkla a razom na cára sa metá:
A meč zasvietil v pästi každému vít'azu;
"Mor ho." a razom na cára sa meta:
To ti na rímsku pýchu slovenská odveta —

No, dokáž teraz, či máš tol'ko sily v meči,
Kol'ko pýchy vo tvojej, cáre, bolo reči"
Ale ten nie. — Zbroje sa boji, podlá duša,
A tu ti o svobodu dobrý l'ud pokúša.
Skočil medzi stráž svoju cár bl'adý od strachu,
A zlatý jeho stolec už sa vál'a v prachu;
A mečom za ním, Sloven cestu si preráža,
A junák za junákom padá cárska stráža. —
Zasurmily surmity, volajú do zbroje;
Povstal tábor; do šíkov svijajú sa voje;
A voj za vojom divým útokom ta letí,
Kde boj na cára bijú ty slovenské deti.
Husté prachu kúdoly po poli valia sa;
Zem dupotom, a nebo rykom sa otriasa.
A tá naša rodinka? tá slovenská čata,
Už vám je zôkol — vôkol od vrahov obstatá —
Sto mečov sa každému nado hlavou blyští;
Leč Sloven nečítava vrahov na bojišti,
Ale morí. — Hoj, mor ho, detvo môjho rodu,
Kto kradnou rukou siahne na tvoju svobodu;
A čo i tam dušu dáš v tom boji divokom,
Mor ty len, a vol' nebyt', nežli byt' otrokom, —
Zúri boj, a našina stala si do kola:
To vie, že pre moc rímsku jej moc nepredolá:
Lež brat' moja, jak už len padnút' mi máš v boji,
Tože mi padni, jako vít'azom pristojí. —
A môj Sloven ešte raz bystré hodil zraky
Ponad tie šíre rovne, na kraj svoj del'aký.
Tam na tých horách sivé mihajú sa väže,
Čo strežú slovenského národa čiert'aže.
Svätoháj, stovekými zelený lipami.
V tajné tam lono túli bohov jeho chrámy.
A nad riekou biely dom, v ňom jeho rod milý;
A v čistom poli dedov posvätné mohyly:
Dedov, ktorých niekdy l'ud riadevaly rady,
Ktorých meč divých vrahov odrážal nápady;

Ich popoly dávno už čierna zem tam kryje,
Ale ich meno posial' v piesni l'udu žije
A sláva zašlých vekov junáka oviala,
A duša jeho svätým ohňom zplápolala,
A meč v jeho pravici strašnejšie sa svija,
Bleskom blyska na vraha, hromom ho zabíja.
Praštia, zlomené raty, bité štíty zvonia, —
A pyšné pril'by rímske do prachu sa ronia —
Hynú i naši, hynú, — ale sť'a víťazi.
Žiadna rana zvuk bôl'u z úst im nevyrazí;
Vd'ačne lejú vernú krv po osudnom poli:
Oj, ved' padnúť za národ, — oj, ved' to nebolí. —
A boj pomaly tíchne: strašná búry sila
Divým svojim zúrením sama sa zničila.
A kde naši, čo tu bili ten Rím svetovládny,
Lebo koval úmysel' na Slovenstvo zradný:
Kde naši? — Hojže, Tatro, jasných orlov mati:
Nikdy sa ti tá tvoja detva už nevráti.
Páč! Nad valným Dunajom krvavé pobrežia:
Tam ti tvoji synovia povraždení ležia.
Neostal, ani kto by tú zvesť niesol bratom:
Bratia vám za česť rodu padli v boji svätom.
Lež každý na junáckej spočíva posteli:
Na kope vrahov, sbitých, od jeho oceli:
Už nežije, a ešte hrozí tá tvár bledá;
Tá ruka zmeravená meč odjať si nedá. —
A cár s okom sklopeným na bojišti stojí:
A čo, azdaj tých padlých Slovenov sa bojí?
Nie; lež bezdušné svojich hromady tam vidí,
A zo svojho víťazstva radovať sa stydí.
No, zahyň, hanbou večnou, zahyň, podlá duša,
Čo o svobodu dobrý l'ud môj mi pokúša;
Lež večná meno toho nech ovenčí sláva,
Kto seba v obeť svätú za svoj národ dáva.
A ty, mor ho. — hoj mor ho, detvo môjho rodu,
Kto kradnou rukou siahne na tvoju svobodu;

A čo aj tam dušu dáš v tom boji divokom;
Mor ty len, a vol' nebyť nežli byť otrokom.

Vybrané podobné čítanie.

Šuhaj zabitý. Ján Kalinčák.
Skamenelý. Janko Král'.
Bojovník. Ján Kalinčák.
Zpod jarma. Svetozár Hurban-Vajanský.
Tatry a more. Svetozár Hurban-Vajanský.

Mládenec Slovenský.

JÁN KALINČÁK.

Ján Kalinčák (1822—1871) narodil sa v Horňom Záturčí v Turči. Bol professorom na gymnásiume v Modre, a direktorom ev. štátneho gymnásia v sliezkom Tešíne. Najlepší románopisec slovenský. Jeho "Reštaurácia" svojím živým obrazom života zemanského a tisícami l'udovými porekadlami, postavila mu nehynúci pomník v literatúre slovenskej.

I.

Šumí Vah vo svojom koryte, šumia vlny jeho divným čudným hlasom, hneď doliny a kraje, ktoré vody jeho bozkávajú, uspávajúcim, hneď zase ich v búrlivom toku k životu a prebudeniu napomínajúcim. Kto vyskúma jeho vôl'u? kto pochopí jeho tajný šumot? — Tie kraje, milé kraje okolo Vahu nerozumia tomu, čo k ním hučí všehomír vo zjaveniach svojich, v šumotu hôr, v hučaní riek, vo svete slnečnom, v ligotaní zory, vo tmách nočných; ale zjaví sa tu i tu človek v postave proroka, ktorý šepce do ucha l'udom neznajúcim vôl'u všehomíra k ním dcérou svojou, prírodou, hovoriaceho. Buďte pochválení vy proroci veleslávni, l'udstvo ku svetlu prebúdzajúci. —

Dolinou Vahu sa dvaja l'udia ponáhl'ajú k hrdému Trenčínu. Jedon mladý, krásny, ako tvár ranej zory, ako tvár milej prírody okolo Trenčína utešený; druhý starý s bradou šedivou, shrbeným starobou chrbtom, tak že sa zdá, akoby bol povesťou starovekosti nám o činoch a prácach predkov rozprávajúcou. Mládenec sa ohliada po okolí, i všetko ho k sebe vabí, všetko ho k sebe tiaha, bo v prsách jeho sa ešte neodhraničil ten súzvuk s celou prírodou, ktorý

s vekom hynie. Jeho duša je tak svobodná vo svojej obrazotvornosti, ako si ten vetrík tiahujúci sa dolu dolinou Vahu lieta po okolí, a ani neznajúc ako, teší sa v celom šírom svete. Starec zas nedbá na okolie, nedbá na krásotu jeho, i ide prosto vedený myšlienkou, ktorá ho, ako sa zdá, teraz zaneprazňuje, a ho proti všetkým obtočujúcim ho zjavom prírody necitlivým robí.

Idú tak dolu dolinou, nehovoriac ani slova, akoby staroba mladosti nerozumejúca podľa tejto kráčala. Naostatok sa starý ozve "a znáš ty syn môj kde ideme?"

"Znám otec môj?" odpovie mládenec ľahko, akoby v odpovedi jeho nič zvláštneho, nič prísneho obsažené nebolo.

"A znáš ty syn môj, na čo ty ta ideš?"

"Znám, otec môj!"

"A znáš ty syn môj, či si dorástol predsevzatiu tvojmu, a či nepodľahnú mladé sily tvoje pod ťarchou jeho?"

"Hej otec môj, kebys ma neznal od mladosti, prijal by som otázku tvoju; ale takto nač sa ma zpytuješ? No ale však uvidíš?"

"Syn môj?" vypovie starec mládenca za ruku chytiac, pri čom sa mu údy trasú, suché oko sa zatiahne slabou rosou, krok jeho zastane a prsá si z hlboka oddýchnu; "syn môj!" vypovie znovu, "mladosti tvojej koniec; časy tvoje sú tvrdé, nešťastia plné, oni ti nedopustia kochať sa v ich lone, ako dakedy mne v mladosti veku! Syn môj, obozri sa po tom okolí!"

"Načo otec môj?" Laľhostajne sa syn opýta, ačpráve vo vyslovených rečach čuť premenu hlasu, i možno spozorovať tajné pohnutie srdca. —

"Pozri syn môj na tie krásne háje, na tie kvetnasté polia, na hory šumiace, na lúky zelenajúce sa,

na tie doliny milé, na tie kraje naše utešené, a nakochaj oko svoje v ich pohl'adu — na veky!"

Mládenec pozeral na otca svojho, a vo tmavom predcitu mimovol'ne pozeral na okolie. Starec zase pozdvihol hlasu: "syn môj! zatrajší deň urobí koniec svobode tvojej; ja ti nič ukryt' nechcem. Zajtra nežiješ viac sebe, nežiješ tej krásnej prírode, bo pozajtra už viacej nesmieš nasledovat' pohybom srdca vlastného, i musíš potlačovat' jeho žiadosti, musíš po všetkom šlápat' nohami, a hoc i po vlastných najhorucejších citoch; a to všetko za myšlienku jednu, vel'kú. Vidíš tie znivočené kraje? vidíš len l'ud náš utlačovaný? vidíš ako sa vol'ný syn rodu nášho musí krčit' pod jarmom cudzincov? vidíš ako sa šlápe znak Spasitel'a, kríž svätý, od otcov tvojich prejatý? — Vidíš, syn môj, to sú veci, ktoré ti svobodu odnímu, to sú veci, ktoré t'a vytrhnú krásnej prírode, ktoré utlačia v tebe každé iné srdca pohnutie. Syn môj, všetko musíš zabudnút', len nie tvoju vlast', tvoj rod, tvoju vieru."

I bolest'ou i zápalom premožený starec prestal; oči ale mládencove sa zažiarily, jeho postava narástla, jeho tvár sa vyjasnila, i zdá sa ako žiara čarovná postavu jeho obtočovala. Prehovorí posledný: "otče, syn tvoj zabudne na všetko — i prekl'aje každý cit, každé pomyslenie proti jednej myšlienke, — myšlienke jednej povstalé!"

Starec sa naň zadíva, i oprúc trasavé ruky o palicu pokrúti vážne hlavou a vypovie: "nie tak synko môj, neprenáhli sa v svojej horlivosti. Neznáš ešte beh života l'udského, neznáš ešte všetky túžby, všetky snahy mladosti! Tys tak mladý, tak jarý — a nemáš zakúsit' sladkosti života! Celý čas žitia tvojho sa má podobat' zámku svojou slávou sa pyšniacemu, bráňacemu svobodu, nevinu, ale nikdy nepocitivšiemu, čo je sladkost' žitia, čo je krása prírody, čo je

láska a šťastie, — Slávu si môžeš vydobyť, — ale nikdy nie šťastie. Syn môj, krú moja, ľutujem ťa!"

"Neľutuj, otče, nemáš za čo, a i tak mi zpomôcť nemôžeš. Pozri na to zapadajúce slnce: tak zhasla sláva naša. A ako to slnce po dlhej noci zase vstane: tak musí zase vstať sláva naša!"

Mládenec chytil náružive starca za ruku; slnce sa zaligotalo v kryštále ich očí — a zapadlo.

II.

Po boji pri Prešporku, podľahli synovia Sväto-plukovi, zapadlo, onemelo Slovensko: bo národ z čiastky horami oddelený sa vám v prvom ohlušení nehýbal k životu. Najvätšia tohoto výjavu príčina bola, že jednoduchý život národa, rovnakosť ľudu, si nevedela utvoriť hlavu, v ktorej by sa boly sjednotily sily národnie. Z druhej strany kresťanstvo, nepreniknúc všetkých srdcia, v prvom rozšírení svojom sa mnohým vtískalo, tak že títo za panovania slovenského k prijatiu kresťanstva prinútení súc, teraz po prejmutí panstva v Uhrách pohanským národom, vďačne odstúpili od tých, ktorí dakedy rúcali bohov ich otcov, ktorí rúbali ich posvätné háje, ktorí ich nútili zlorečiť mocnosťam tým, ktorým sa ich otcovia za dlhé storočia klaňali, korili a im jesť prinášali. Každý národ na seba dačo držiaci neľahko opúšťa svoje — hoc aké bludné presvedčenie, neprijíma odrazu pravdy nové — hoc aké spasiteľné: bo sa to len dlhými bojmi, dlhým životom uviesť a verejnú všeobecnú mienku získať si môže, čo je veľké, pravdivé, vznešené. Tak to bolo i na Slovensku. Mnohým nebol nemilý pád kráľovstva slovenského, bo mohli znovu slúžiť Bohom svojim, mohli im zase jedlo donášať, mohli sa vypomstiť nad utlačiteľmi viery svojej. Nedarmo sa hovorí, že Slováci predali krajinu svoju za bieleho koňa, koňa Svantovítovi po-

sväteného. Tak sa mnohí poddali novoprišlým pohanom, a sami bojovali proti bratom svojim, zanechavším vieru otcov, i rúhavším sa horlivosti vzývajúcim starodávne božstvá. Medzi týmito bol i Dlugoš, starý, junácky muž a horlivý ctitel' Svantovíta, ba dakedajší kňaz jeho, usídlivší sa mocou asiatských pohanov na Beckove, zámku pevnom, i odtial hromzivší na krest'anov, a v nevedomosti svojej pracovavší mocnou rukou oproti životu svojho vlastného národa.

Ale nevyhasly ešte iskry túžob za samostatnost'ou v srdciach všetkých synov rodu slovenského. Nejedon zaplakal nad hlbokým pádom rodu svojho; nejedon myslel za dlhých noc zimních o starodávnych časoch, nejedon túlajúc sa na tichých letních nociach po šumiacich hájoch, po hučiacich horách shladúval pokrevencov svojich ich napomínajúc, a povzbudzujúc — k čomu? nikto sa dozvediet' nemôže — bo sa to všetko robilo tajne, skryte, po tichu, bez šuchu. A nikto ti nevyzradil, iba ak slávik v piesni svojej, počúvajúcich v hájoch šepoty mužov tajných, zraky si dávajúcich a dolu Považím ukazujúcich. — Len v isté dni sa mnoho starcov, mnoho mládeže hrnievalo na Trenčín, zámok starodávny, bez toho žeby kto vedel načo oni ta chodievajú.

Trenčín ned'aleko leží od pohanského Beckova, Asiatom slúžiaceho; na ňom sa kl'ujú a kujú rozličné veci. Budem o nich rozprávat'.

Na deň pádu synov Svätoplukových sišlo sa mnoho l'udstva na tom pyšnom Trenčíne; starcov viacej, ako mládencov. Podávali si spoločne ruky, a stúpali hore do širokej paloty.

Pán Trenčína, Jur Trenčiansky, slávny za dávnych časov, teraz viacej skrytý vo svojej pevnosti, rozosiela poslov po okoliach slovenských, po stoliciach, bez toho, žeby kto znal čo on myslí, bo sa to zprvu len najbližším priatel'om, a len potom druhým

sdel'uje, ktorí bez toho nič nikomu nepovedia. Teraz sa sišlo starešinstvo okolo neho, a hrnulo sa do širokej paloty.

V palote sa tiahne prostriedkom dlhý, čiernym súknom pokrytý stôl; okolo neho stolce vysoké, na ktorých sedia starči, čo mnoho pamätajú, čo žili a padli zase do zabudnutia pádom slovenským. Za vrch stola sa vypína čierna stolica, ako trón, a na nej vidno sedet' Jura Trenčianskeho. Pred ním na stole leží kožená kniha, písmo to sväté, ako hovoria rukou samého Methoda napísané; pri nej stojí kríž, heslo krest'anstva. Do kola sedia a stoja i starci i mládenci i mužia. Všade hlboké ticho.

Jur Trenčiansky zdvihne do hora šedivú hlavu; mužná tvár jeho ukazujúca, že hlava jeho nie tak vekom, ako radšej od mnohých starostí a od všeliakých nerestí pretrpených obelela, sa vyniesla nad shromaždením, oko ticho, pokojne zažiarilo, a tomu, na kom spočinulo, sa zdalo do samej duše prerážat', a predsa aj nekonečnou dúverou k nemu byt' obráteným.

Začal hovorit': "mužia slovenskí: Pominulý časy, kde sme si dakedy svobodne ruky na stráňach naších kvetoplných podávali: teraz sa musíme skrývat' a zavierat' po pevných hradoch; ked' chceme srdce k srdcu hovorit'. Mužia slovenskí! Vy sa rozpamätáte na dni vol'nosti našej, vy cítite bôl' nad pádom naším; ale načo by som to zpomínal? Neidem zpomínat' čaś predošlý a terajší neidem vám rozkládat' utlačenie a hanbu našu, neidem vám vyratovat' žaloby naše, túžby naše, predsebavzatia naše: bo vy sami dobre znáte, že sme sa my tu sišli, my pred tým skvejúci sa, teraz upadli, pred tým, slávni, svobodní, teraz utlačení, v hanbe žijúci, pred tým všetko vol'ne konajúci, teraz túžby naše, žaloby naše len pošepky jeden druhému sdelujúci, aby nás ani

zradlivé vetry nepočuly, aby sme si pripomneli dni tie, kde sme padli, kde sme utratili i milú svobodu i pokrevných a priatel'ov našich, kde sme utratili všetko, všetko — iba nie nádeju. A tak mužia slovenskí! rozpamätajte sa na vašich synov, bratov, ktorí padli pri Prešporku; rozpamätajte sa, že tam ležia poodtinané ruky vaše, že ste tam mnoho — všetko ztratili — iba nie nádeju! Dosť teda pamiatky, dosť želenia; teraz budeme zpomínať nádeje naše.

Nečestné je vlastnovol'ne ruky svoje za podnož druhého podávať, nečestné je padlému národu zabúdať, že ešte dač iného jest nad každodenný život. Mužia slovenskí! časy utekajú jedon za druhým a nové sily sa rodia v ustavičnej premene; slabý vyrásta v silného muža, silného opúšťa vláda, a utlačený často vystupuje z hraníc obmedzeného života a opiera sa proti utlačitel'ovi svojmu, ktorý ani pochopiť nemôže, kde ten chudák tol'ko sily od razu nabral. Mužia slovenskí! či už prišiel i pre nás deň sily našej?"

A po celej prestranej palote sa ozvalo jednohlasné, vážne: "prišiel!"

A Jurovi Trenčianskemu zahorelo oko; starci okolo stola pozdvihovali ovislé dakde v rozpomienkach na časy predošlé sa túlajúce hlavy; slovo to jedno, ako iskra, celým shromaždením potrhlo.

"Vyrátal som ti sily naše," povie vstanúc z l'avej strany starec jedon, znáš na kol'ko rodín so mnou spriatelených rátať môžeš!"

"Znám!" ozve sa Jur Trenčiansky, "i ty, i Sviatoš, i Milota i Nezdaj i druhí všetci mi oznámili počeť a sily spojencov svojich. Teraz mi len oznámte kedy sa všetci u Trenčína sídu, a ako počínať treba?"

"Ja bych myslel," ozve se Milota. "najprú Dlugoša na Beckové znivočiť: bo je horší, nad všetko zlé na svete, nepriatel' z vlastnej krve, lebo rany ním

zadaté nie len obyčajne bolia, ale pál'a až do najhlbších tajomných skrýš duše!"

"Na Dlugoša, na Dlugoša!" ozve sa dakol'ko hlasov.

V tom vstane z poza stola Sviatoš i hovorí po tichu, ale rezko, slabým hlasom, ale dúrazne, tak že v rečach jeho vidno starobu pýchou nadchnutú nad svojou cenou vňútrajšou: "priatelia moji! Myslím, že som mojim životom zaslúžil, obetujúc dost' za veci naše, aby ste i vy mne dač urobili k vôli. Ja som všetko, všetko ztratil: moje zámky rozborené, môj majetok medzi nepriatel'ov rozdelený, moji piati synovia ležia v čiernej zemi zahrabaní, a ich krú je po poliach prešporských rozstriekaná; teraz nemám nič na svete krem jediného syna, — a o tomto synovi chcem dač prehovorit' prv, lež by ste dačo uzavierali!"

"Hovor, hovor!" ozvalo sa shromaždenie.

"Teda priatelia moji," pokračuje Sviatoslav, "jednoho mám syna, a ten je napájaný slzami, nad pádom našim prelievanými, je chovaný nádejou budúcich lepších časov, i zahorely prsá jeho už vo veku mladistvom, ohňom svätým, a on sám prichádza, odrastnutý bujný junák k vám i pýta vás, aby ste ho prijali do vášho spolku bratov slovenských!"

Všetci mlčali, a starý Sviatoš pozerá ich zklopených očach. —

Oprúc ruku o hlavu Jur Trenčiansky po tichu hovorí: "Sviatoslave náš! my uznávame zásluhy tvoje i zápal syna tvojho; ale pomyslí si, že sa tvrdé zákony spolku nášho, i také, že ich len muž vyplnit' môže. Mládenec ešte nezná, čo ho ešte v živote potkat' môže; hl'adí na všetko so zal'úbením, jeho oči, jeho srdce je ešte nie otupené pre vtoky krásy a sladkosti sveta. Vo spolku našom máme do týchto čias samých mužov, bo sme tvrdými sl'ubami nikoho nezaväzovali k udržovaniu veci našej, ktorý by ich

bez veľkých bojov so sebou samým udržiať nebol v stave. — Tvoj Stanislav môže s nami bojovať, môže predsebavzatia svoje vyvádzať, — ale nech sám seba, svoju budúcnosť nezatracuje."

"Pravdu máš!" ozve sa Milota. "My známe, že sú tvrdé naše zákony! my známe, že náboženstvo naše nechce takých obetí, ako my požadujeme; my známe, že Boh vštepil lásku do srdcí našich, aby sme ňou život náš oslavili; my známe, že na nás svieti slnce nebeské, aby sme sa zahriali jeho iskriacim teplom: ale i to známe, že upadlý ľud náš sa k predošlej hodnosti svojej inač pozdvihnúť nemôže, iba keď na všetko zabudne krom osvobodenia svojho. Ani sľuby naše ďalej nečahajú, len po navrátení slávy a samostatnosti Veľko-Moravskej!"

V tom pristúpi mladý Stanislav bližšie ku stolu, podopre sa stojac pravicou o stôl, premerá prísedníkov stola mládeneckým voľným okom, i hovorí: "mužia slovenskí! vy odopierate silu veku môjmu, vy sa bojíte, žeby mládenec nebol v stave dotrímať záväzky a sľuby svoje — ale ako sa mýlite! — Mladosť zná seba, sny svoje, milých svojich a všetek boží svet obetovať a posvätiť svojmu čistému, vysokému zápalu. Staroba a vek mužský to koná ľahko, čo si pred seba vezme, a tak zásluha jeho je nie veľká, bo v tom všetkom nebezpečenstva niet. Vaše obete sa teda nie veľké. Šak keď mladosť s mnohými ťažkosťami chce to vyviesť, čo vyvádza vek mužský, jej zásluhy a obete sú tisícraz väčšie, ako vaše: a vy teda, mužia múdri, myslíte, že pozdvihnutie ľudu nášho, vskriesenie slávy našej nezasluhuje najväčších obetí? Teda je vec vaša tak malá, ľahostajná? — — Ja som naučený inačej o nej myslieť; ja som myslel a myslím, že je vzkriesenie národov medzi všetkými života podnikaniami tak vznešené, ako slnce medzi nebeskými hviezdami. — Vy teda nechcete,

aby synovia rodov našich veci vašej najvätšie obete donášali? obete, ktoré vy prinášat' nemôžete? Alebo sa zas duše vaše tak závistlivé, že ony srdcu mladému dopustit' nechcú, aby ono samo seba donieslo na obet' tomu, čo vy za najsvätejšie držíte? — Ale pri tom hovoríte, že šak môže mládenec i tak bez závázku vystupovat'! No môže, šak znat' musíte, že to lichotí pýche, že to pozdvihuje pýchu jeho vidiacemu, že on je z najlepších, i znajúcemu, že kroky jeho sú vymerané. — Ano, vlní sa srdce v prsách mládencových, i rozohnuje sa duša jeho vidiac, že doniesol za svoje obrazy obete vätšie nad všetkých druhých." — Prestal, a pozdvihnúc hlavu prudko vypovedal: "akékol'vek sl'uby, do spolku vášho!"

Všetci mlčia; Starý Sviatoš pozerá so zal'úbením na rozhorleného, pýšne si vedúceho syna.

Jur Trenčiansky zas pozerá po svojich priatel'och, nezdavšími sa byt' ani k tomu, ani k tamtomu odhodlanými. — Na to sám spokojne a po tichu povedá: "a či znáš syn môj, že zákony bratov slovenských sú prísne a tvrdé, že za najmenšie prestúpenie nasleduje smrt'?"

"Znám!" prudko odpovie Stanislav.

"A či znáš," zase pokračuje Trenčiansky, "že kto chce byt' údom jeho, nesmie pomysliet', nesmie zatúžit' za ničím — krem za osvobodením l'udu nášho?"

"Znám!"

"A či znáš, že každému z nás musí zomret' celý svet, že je každé pohnutie srdca zmrtvené, že je láska mládenca hriechom, že prsá jeho musia byt' zaocelené proti vňadám a krásam ženským, že žiadneho z nás ani matka, ani otec, ani žena, ani milá, ani nič viazat' nesmie, aby bol hotový každú chvíl'u za ciele naše hlavu zkladat' a umierat'?"

"Znám!" bola smelá odpoved'.

Potom uprel Trenčiansky zraky svoje na horliaceho mládenca, a opýta sa ho dlho dlho naň pozerajúc: "a či si už, syn môj ,zacítil lásku?"

"Ja ju neznám, a nechcem o nej vedieť!"

"Poslednie nesmieš povedať," zase odpovedá Trenčiansky, "to je najvätší oheň, najvätšia zkúška človeka — a šťastný je, kto ju mužne prestojí."

"Ja ju prestojím."

"Dobre, syn môj, ale keď ju neprestojíš?"

"Povedali ste," zase prehovára Stanislav, "že najmenšieho priestupku odmena je smrť!" i hodil pyšne hlavou do hora.

"Ale pomysli si ešte, že ti nič robiť nevoľno, čo ti vodca nenaloží."

"Keď je to pre spasu našu, bude jeho vôľa i mojou."

"Pomysli si, že bratstvo naše a Krista, čo by ťa pálili, čoby čo s tebou robil nepriateľ, zaprieť nesmieš."

"Dobre!"

Trenčiansky stisol plecom i odpovedal: "Dobre! — Keď začítiš lútosť kroku svojho, nie vina naša! A potom obráťac sa ku shromaždeniu opýta sa: "čo vy myslíte, priatelia moji?"

A všetci potichu odpovedali: "Sta saň vôľa božia!"

"Staň sa vôľa božia!" zakončil Trenčiansky, a kývnuc rukou, zavolal k sebe Stanislava, ktorý položiac dva prsty na písmo sväté, a potom na kríž ukrižovaného, zložil prísahu, že sa všetkého odrieka na svete, že chce za kríž a národ všetko podstúpiť, že sa chce podrobiť vodcom v každom ohľade, že zatracuje každé myslenie, na to, čo sa nesrovnáva s prísahou jeho.

Keď bolo dokončené všetko, Jur Trenčiansky k nemu hovorí:

"Pozri synak na ten kríž — to je tvoj život budúci!"

A Stanislav sa celý zatrasie, tvár jeho živým ohňom zahorí, oči jeho zamihajú podivným svetlom a ruka jeho uchytí kríž, a vynesie ho v zápalu svojom do hora nad hlavu i hlasom trasavým z užených a svätosťou okamihu preniknutých pŕs vychádzajúcim vyvolá: "to bude život môj!"

Stanislav drží kríž do hora — shromaždenie mlčí vo svätej tichosti.

III.

Nový, predtým nevídaný duch sa objavil po udoliach slovenských. Kde prídeš, počuješ o pohyboch trenčianskych, kde pozreš, uvidíš namáhania sa junákov trenčianskych. Neskrývajú sa viacej, nesmúťa viacej ľudia slovenskí, ale vo vážnom pokoji; tichou mysľou povstávajú z ničoty svojej, a vystupujú odhodlane proti nepriateľovi viery a národa.

Ale najvätšmi zo všetkých ako hviezdy na širokom nebi sa drží pár mužov, ktorí medzi ľudmi rodov svojich robia plamenné ohnivá, a blištia sa v pokoji i v bitkách ligotavým svetlom svojim. Ľahko ich poznať môžeš medzi druhými, bo v radosti, vo víťaztve nezjaví sa úsmech, radosť, pohnutie zápalu na ich tvári; v porážke zase, alebo pri vypúštaní duše a smrti, alebo pri padlých priateľoch svojich nezbadáš smútok a žalosť na ich obličaji, ba ani len posvätnej rosy v ich oku. Oni pozrú na sebä, položia ruku na srdce, ukážu najprv hore prstom do neba, alebo v tú stranu, kde leží Trenčín, i mlčia. Ich tváre a postavy sú znázornené nešťastie, v ktorých prsách vymrel cit za všetko na svete, len nie za pamiatku, svojich hlbokých bolestí, ktorých srdce nič iného nepreniká, len túžba za svobodou i za znovu vydobudnutím starého práva. A včasto na poli bit-

ky, kde ich návalom nepriatel'ským prelomené zástupy ustupovaly, a v neporiadku utekaly, srazilo sa v malú krbočku tých dakol'ko mužov, čo sa už po zraku poznali, a v najvätšej tichosti bojovali bez všetkého zraku obávania sa smrti, alebo nebezpečia, tak dlho, až zutekavšie zástupy, vidiac ích sa držiacích sa ponavracovali a udreli dvojnásobným ohňom na nepriatel'ov. Nečasto sa stávalo, že proti ním bojovavší l'udia, zhliadnuc sa v zrkadle ich duší ích tvár, ani nevediac akým čarom zaujatí, ustupovali a s krikom opúšt'ali pole bitvy.

Už je to nie tajomstvom, čo sú to za mužia, už i jedna i druhá strana videla, že je to spolok "bratov slovenských". Od vysokých Tatier až po Sávu sa povest' rozlietla o ich kameňotvrdých tvárach, o ich podujatiach; ale medzi všetkými si l'ud najviac rozpráva o mládencovi jednom, ktorý medzi spojenci svojimi najvätšmi vyniká, a krik: "Stanko, Stanko" v bojoch vätších i menších čarovnou mocou pôsobí aj na jeho spolubojovníkov, ktorí tými slovmi, akoby železom odetí, vystupovali, i na jeho nepriatel'ov, ktorí počujúc to meno, sa obzerali, od ktorej strany Stanislav ide. — O nedlhú chvíl'u sa stal vodcom bratov slovenských, a starešinstvo, na Trenčíne sediace s l'úbost'ou, pozeralo na svojho junáka, od neho čakajúc lepšú budúcnost' rodov slovenských. A Stanislav od časov vstúpenia svojho do spolku bratov slovenských vedie si vážne, cit mužskosti a statočnosti vlastnej ochvieva vysoké mladistvé čelo jeho, tvár jeho je zrkadlom prísnosti, ktorá tak pekne svedčí pozoru mladému, keď sa ňou vyrazuje pohnutie srdca vekom ešte neotupeného za veci vel'ké, krásne. Jur Trenčiansky, ktorý býval i v rode i na poli bitky vodcom, padol v bitke, a na jeho miesto je vyvolený Sviatoš pánom Trenčína, a Stanislav vojvodom. — Od tej doby málo vídat' Stanislava zamysleného;

tvár jeho hovorí, keď sa vidí z oči v oči s nepriateľmi. On je jediný medzi známymi bratmi slovenskými, ktorého líca zahoria ohňom v rozličných obratoch šťastia, bo on zoprúc sa v strmení na koníku, vyťahuje krk do hora, a ako veštec pozerá do kola, hádajúc, kde treba pomoc, kde treba silu obrátiť, i oko jeho sa tak namáha, ako i ruka, nepriateľa skoliť, i tvár, do ktorej krú udrela, i vydychovanie prudké svedčí o namáhaní celej duše jeho.

On očistil celú dolinu považsku od Trenčína až po Dunaj od nepriateľov, tak že všadial svítajú nádeje osvobodenia, nového žitia: len Dlugoš na Beckove ešte stojí, priviňujúc k sebe ostatky svojich verných a ostatky pohanských bojovníkov, ktorých mu na pomoc poslali siedmi vodcovia, dolu po Uhorsku a Bulharsku panstvo svoje rozširujúci. — Sviatoslav myslel, aby sa najprv všetko spojenie Dlugošovi odseklo, a aby sa tým znivočil; Stanislav ale, jeho syn, si kráča na koníku ku Beckovu dumne pozerajúc s túžbou nekonečnou hore tou peknou, krásnou dolinou Váhu. Za ním jeho spojenci.

Málo ich všetkých; nazdať sa, že ich silnejší vietor rozprášiť môže do všetkých uhlov sveta, ale hrdinské, dumné srdce v ich prsách má vieru k vojvodovi svojmu. Dlugoš poznal zástavu červenobielu, poznal i nenávidený dvojistý kríž nad ňou sa vypínajúci, i videl, že sily jeho zničiť môžu pod zámkom jeho sa rozprestierajúcich spojencov Stanislava; a v dychtivosti náruživej i v hneve nad panovaním kríža v tom okolí, nad ktorým Beckov vývodil, sobral si sily svoje v čas noční, preplavil sa potíšku na plťách na druhú stranu, a rannie vychádzajúce slnce, sa zablisklo, zasvietilo, nad dvoma odpornýma stranama, ktoré maly rozhodnúť osudy budúcich dňov. Stanislav práve čakal posilnenie od Trenčína: ale teraz, uvidiac, rúťaceho sa nepriateľa, dal zatrúbiť, vyšvi-

hol sa na koníka, červenobiela zástava si zaihrala v povetrí, a nad ňou vypínajúci sa kríž tíško pozeral považskou dolinou, akoby dával požehnanie verným svojim.

I stal sa krik; rady Stanislavove hučaly tichým tajomnoplným šumotom; títo pozerali smutne, na tvárach tam tých zas ani smútku ani ohňa radosti zpozorovat' nevol'no — i hýbu sa všetci, ako posvätenci smrti znajúci žit' i umierat', na predok. L'udstvo Dlugošovo kričí, a vprudkej surme sa rúti na hrstku, teraz v šialenosti svojej len z obyčaje bojujúcu, lebo to bolo zákonom bratstva slovenského, žiadnej moci neustupovat'. — I bol útok prvý, i bol útok druhý, a vždy rútaci sa zástup Dlugošov odfrkol od skalistých prs trenčianskych junákov, ako ked' sa rozohnatý prúd vln morských roztrieska o jedinký končiar z mora trčiacej skaliny, a rozprúdi sa v tisícich klobúčkach po širokej hladine. A teraz z novu letí koníctvo od predku, pechota zas z bokov kopku l'udí trenčianskych obtáča. — V tom z prostriedku vznesie hlavu do hora Stanislav, i pozerá po svojích a volá: "zamnou!" i zakrúti bližtiacou sa ocelou nad hlavou až zahviždí v povetrí, ako ju pálil na nej odražajúci bozk vychádzajúceho slnca, — a pekne krásne utichuje krik na odpornej strane, nemajúci kedy hrdinost' svoju hlasom ukazovat', bo zbroj ostrá, ohnivá doráža na šišaky, láme šable, odráža kopije, i tisne odporné vojsko, že sa mu nedostáva miesta k rozšíreniu a nat'ahovaniu kúš, i vysielaniu striel do pŕs trenčianskych.

A kde že sú tie vel'ké vlny vojska Dlugošovho? Roztrieskané, rozhádzané. Vodca pozerá z pod šedivého obočia okom vpadnutým smutne do kola, bo ho l'udia jeho opustili, a on je v nepriatel'skom kole lapený, unížený, sviazaný. Hl'adí on na tváre vodcov nepriatel'ských, na ktorých lícach sa nemal'uje

radosť, nejasajúcich, ako obyčajne po víťazstve: bo víťazstvo toto je nad vlastným bratom.

Stanislav dal zatrúbiť, i ponáhľal sa na svojom koni po predku ku Váhu, a na plťách Dlugošových sa na druhú stranu pleplaviac, prišiel k Beckovu. Vrátnik nespúšťal most dolu.

"Dlugoš!' ozve sa Stanislav, "káž most dolu spúšťať!"

Dlugoš neodpovedal.

"Dlugoš! ak ti je život milý, dávaj most dolu spúšťať!"

Zase neodpovedal.

"Si v moci našej, či tak ti ešte raz povedám, abys zrobil, čo ti kážem! — nečakaj súdu na Trenčíne!"

A Dlugoš, pozdvihnúc oči do hora, chytil bez slova a odpovede striebornú pri boku boku visiacu trúbku od ruky, zatrúbil po svojom spôsobe, most sa spustil, a ľud Stanislavov stúpal hore na zámok zapichnúc potom červenobielu zástavu s dvojistým krížom nádeju v srdcach veriacich vzbudzovavším, na jeho vrcholku.

IV.

Na Beckove slávny súd. Stanislav sedí na povýšenom mieste; pri ňom druhí priatelia jeho, a pred nimi starý Dlugoš. Odviazaly sa mu sputnané údy.

"Dlugoš!" ozve sa Stanislav, "už je tvojmu hospodareniu koniec, už prestane zlopovestné zúrenie tvoje proti krve vlastnej. Pokor sa Bohu, a ľutuj hriechy svoje!"

"Hračky detinské," usmievajúc sa vypovie, starec, "ty ma chceš učiť súdiť, a brada tvoja sotvá obronieva; ty ma chceš učiť pokoriť sa Bohu, ktorého neznám, ktorému sa modliť ma ani kráľovia, ani búrky mnohých rokov prinútiť nemohli?!"

"Nerúhaj sa, bo si už jednou nohou v hrobe, a treba ti milosti božej, bo si zradil krú vlastnú a napomáhals ju potokami vylievat', pomáhals jarmo uval'ovat' na l'ud vlastný, ako ranajšia zora čistý, ako prvý kvet jary nevinný!"

"Nebud' tak náhly v úsudku svojom mladý panáčko, a neposudzuj tak l'ahko viny druhých l'udí. Ja som zradil l'udí, vás, pomáhal som na vás válat' jarmo; vy ste ale zradili bohov svojich, ktorí vás od pamäti sveta ochraňovali, ktorí vám vždy na pomoci boli, kým ste ich nezradili, nezanechali, neopovrhli, nazvál'ali, im sa nerúhali. — Kto že je príčina vášho pádu, mladý panáčko? Vy sami, bo ste sa odrodili od otcov svojich i od ich svätosti zlorečili ste tomu, čo oni vzívali, nohami ste šlapali ich potechu v starost'ách, ich radost' v št'astí — a tak kto vás zradil, nezradil ani otcov svojich, ani krú svoju, bo vy nie ste krú z ich krve. Vy ste pokolenie, odrodené, odštiepené, odpadlé. A že sme sa mi s cudzími spojili? Oj ked' vám je teraz t'ažko znášat' utlačovanie, tak nám bolo ešte t'ažšie spojovat' sa s cudzími. A k tomu vediet' musíš, že je pomsta sladká Bohom — i známe, že sa pomsta tá vyplnila, i že sme št'astní, ked' sme ju mohli vyplnit'. — Teraz si plačte vzdýchajte, my sa vám smejeme, i bohovia sa vám smejú, bo ked' ste nad tými, čo vás za tol'ko sto, alebo tisíc rokov chránili, l'útosti nemali: tak i vy budete zatratení, ked' i oni vás zatratily na veky, budete opustení od celého sveta, budete opovrhnutí a potupení od všetkých národov až do skonania sveta a duše synov vašich budú vás i v tisícerom pokolení preklínat', že ste ich zradili na veky vy, že ste im požehnanie otcov zapredali vy. I budú sa im srdcia kálat', bude mysel ich v zúfalstvo pohrúžená, a vy sa budete dívat' na ich muky, na ich daromné namáhania. To je vôl'a bohov — a ty čo chceš odo mňa?

Mužia okolo Stanislava mlčia, trasú sa pred kliatbou starcovou, tí, ktorí sa tak nepohnutí, tak necitliví ukazovali pozerajúc smrti do očú. Zda sa, akoby sa v tom jednom človeku št'astná predošlost' ozývala k synom nešt'astlivým.

Dlugoš zakrútil okom, a sa usmial nad tým mlčaním.

Stanislav, vzdýchnúc si, vypovedal: "mlč, šialený starec! tvoje slová pál'a duše naše, ako hadi, jedom svojim. Otcovia naši chcú len št'astie synov svojich, a tys pomáhal uval'ovat' na nich všetku zlost' sveta, i prekliaty si od otcov našich!"

"O tom neskorej, šuhajko mladý!"

"Dlugoš! pokor sa dobrovol'ne vít'aznej moci trenčianskej!"

"Ja neuznávam žiadnej moci, žiadneho vít'aza! Čo som robil, to som robil; nepotrebujem nikomu počty zkladat'. Rob so mnou čo chceš."

"Ja nič iné nechcem, len aby si uznal vinu svoju, a dobrovol'ne priviedol spojencov tvojich k tomu, aby sa zanehajúc cudzích, ku svojim národovcom pritúlili a sa vlastnej krve neodrodzovali, aby nenávist'ou neotupovali cit rodinný, ktorému ani Boh viac nepomôže, keď' sa raz doň červík nesvornosti zaryje."

Dlugoš s úsmechom zamumlal: "nespomôže, pravda, že nespomôže," a pozdvihnúc hlavu vyriekol: "rob čo chceš, ja neodpovedám na otázku a žiadosti tvoje — a spojenci moji," pokrčiac plecom pokračuje d'alej, "tí nech robia podl'a vôle vlastnej."

Stanislav zmraštil obrvy, na tvár mu vystúpil šlechetný hnev, a žily osinely po čele, i varily sa na priezračnej koži; oči sa skryly pod stiahnuté obočia, tak že len dva blesky, ako žihadlá, z nich padaly na Dlugoša, pri čom sa tvár potrhávala náruživým pohnutím, ruka sa pozdvihla, a perám sa prísne slovo vykradlo: "sviažte ho — a hned' s ním na Trenčín!"

Ako té slová vyhovárat' začal, otvorily sa dvere — a dievčina, ako obraz oka božieho, krásneho slnca, sa objavila na prahu paloty,pozrela veľkým uslzeným okom do kola, počula tichý, nenáruživý, ale prísny, až dušu párajúci hlas Stanislava, i zkríkla, a ako splašená srna letela do náručia otca svojho, i útlym, snehovým ramenom svojim odhrňala ozbrojených mužov otca jej pojímajúcich. Dlugoš ovesil hlavu a začal sa triast' na celom tele; Stanislavova tvár sa vyhladila, obledla, oko stlpkom spočívalo na krásnej devici, vyzerajúcej v zarmútenosti svojej, ako obraz utrpenia, čím dostávala nadľudskú krásotu. Milena pozdvihla oko, i premerala ním Stanislava od hlavy do paty v jednom okamihu, a pritúľac sa k otcovi Dlugošovi, povedala akoby pošepky: "otec môj, čo ti je?"

"Čo mi je diet'a moje?" vyriekne hlasom pevným, "chcú ma nútit' vyzradit' spojencov mojich, chcú ma nútit' pokorit' sa bohom cudzím, a chcú ma odviest' preč od teba, ty ruža staroby mojej, abys i ty nevinná zahynula a padla v obet' náruživost'am ľudským!"

A Milena, počujúc slová jeho, nezaplakala ako ženská, ktorá súc prvým pocitom a bolest'ou uchvátená, si rady dat' nevie, neztratila smelosti, ale ako čoby nekonečnou dúverou sama k sebe, k celému svetu naplnená, ostala spokojnou, pohliadla na Stanislava, a hlasom tichým povedala otcovi svojmu: "neboj sa, otec môj, nič sa ti nestane. Pozri len na mládenca toho, pred ktorým stojíš, a soznáš, že srdce jeho nie je tvrdé, že tvár jeho je pekná, junácka, že je nie schopný nízkosti — a nízkost'ou je s nešt'astlivými úkrutne zahrávat'."

"Daj pokoj diet'a moje!" odvetí Dlugoš, "oni žiadajú zhubu moju — —"

"Len pokorenie a kajúcnost' žiadame, starec pyšný!" zavolá Stanislav.

"Vd'aka, vd'aka ti!" zavolá vo vytržení Milena, "znám ja, že oko tvoje, z ktorého vel'komyselnosť žiari, vie čítať v duši Mileny, a viem, že ty nezahubíš biedne, ako som ja, stvorenie." — Po tomto, obrát'ac sa k otcovi povie: "otec podaj sa, zanehaj sny mámivé, zanehaj tvrdosť svoju, veď ti jej viac netreba. — Pôjdeme, chytiac sa za ruky ta, kde nás slnce božie zavedie, kde nás nezastihne ruka nepriatel'ská, kde budeme pokojne žiť, a zabúdať na všetky starosti sveta."

"Nemýl' sa, dievčina!" vypovie Stanislav, tvoj otec musí napraviť, čo v živote svojom pokazil, on musí popomáhať rany liečiť, ktoré cez tak mnohé roky l'udu vlastnému zadával!"

Ale Milena, nedajúc sa mýliť, hovorila: "ty znáš lásku, mladý človeče! veď si mal otca i matku; a k vôli mojej lásky k starkému otcovi ho prepustíš — a on vám nič viac neuškodí z lásky ku mne. Šak cítiš i ty lás——"

Stanislav sa odvratí i povedá: "nehovor mi o tom."

"Ale t'a smiem i milosť prosiť, smiem dúfať, hl'adiac do tváre tvojej, že nazatajíš l'úbosť diet'ata ku svojmu rodičovi!"

"Nech sa pokorí a zmaže vinu svoju!"

A starý Dlugoš, ktorý sa od počiatku, ako ho mali ešte dnes na Trenčín odvádzať zachmúlil, teraz pomaly k sebe prichádzať začína i vypovie: "dobre! nie tebe, ale tomuto pokladu môjmu k vôli sa podvol'ujem žiadosťam tvojim — daj mi len jedon jedinký deň na premyslenie; môže byť, že zkloním krk svoj pred Bohom tvojím, možno, že zradím spojencov svojich — a môže byť, že radšej zahyniem, akobych to urobil! — Ale daj mi deň na premyslenie, nehaj ma svobodného do toho času na Beckove."

“Urob mu to, urob mu to, ked’ nie preňho, mne k vôli mládenec jarý!” zodvihnúc ruky pýtala Milena Stanislava.

“Nech sa vám stane!” bola odpoved’.

* * *

Búrlivá čierna noc nastala po bitke i po súde Beckovskom; vietor hvížd’al v oblokách stien zámkových, i zavial divými hlasmi v súsedných horách — a bujná neukrotená obrazotvornost’ mládencová divné si mal’ovala obrazy. Duša bojom naplnená, sama v sebe bojujúca, tmavé, nepojaté dosial’ túžby vo skrytosti prs svojich chovajúca, zdala sa počut’ hned’ brinkot zbrane, hned’ žalostne volanie, i hned zase kliatby najsvätejších vecí. Stanislav leží na posteli kožami zvery divokej pokrytej, líce jeho horí, tak že bliskot očú jeho blesk lampy na stole stojacej preráža; hned’ stane a počúva, ako by počul hlasy o pomoc volajúce, alebo ako brinkot zbrane, hned’ zase si lihá mysliac, že je to len výtvor pobúrených smyslov. — A v tom zajajká dačo pri dverách, búcha na ne, i volá: “otvor, otvor, skoro skoro!”

Ako splašený jeleň skočil Stanislav ku dverám, otvoril ich — a Milena celá nal’akaná dnu vstúpi, a potrhane hovorí: “skoro, pod’, utekaj, zle s tebou tu i s l’ud’mi tvojimi! Skoro, skoro, už sa sem valia!”

“Čo ti je, dievka pobúrená? — Stanislav sa nebojí nebezpečenstva! Čo je zle s l’udmi mojimi?”

“Môj otec dnes naschval bitku prehral, aby vás prilúdil na Beckov; teraz tajnými, vám neznámymi, vchodmi prišli jeho spojenci hore, a vraždia l’udí tvojich, i tešia sa na smrt’ tvoju!”

Stanislav neobledol, nezatriasol sa strachom, neponáhl’al sa k útoku, ale skrižujúc ruky na prsách, oprel zrak svoj na tvar dievčiny, pokýval hlavou i zasmial sa smiechom šialenca volajúc: “ha, a ty ma

chceš vysvobodit'? ty, čo si pomáhala vysvobodit' otca svojho, aby si nás do záhuby uvrhla?" A potom vzdychnúc bolestným hlasom, a päst'ami si tvár prikrývajúc vypovedal: "oj kebys vedela, čo zahynie s pádom naším, kol'ké storočia to nevystaví, čo táto chvíl'a znivočila!" A potom ztrhnúc zo stola svoj široký meč, ušmesným hlasom rečie: "no pod'! abys mala zásluhu u otca, žes ty vydala smrti nádeju Slovenska!"

"Stanislav, Stanislav! ja som neznala o úmysloch otca, a bohovia vidia, žeby, zhliadnuc raz teba, nebola ani slova k jeho osvobodeniu povedala, bo nízkost' nenávidím; bohovia vidia, žeby som na teba najradšej požehnanie celého sveta vyliala." A potom krčovite sa na ruky jeho ovesiac, schytila lampu zo stola i t'ahala ho silou von. "Pod', pod', počuješ tie zvuky? — počuješ? už sa sem hrnú — počuješ ich kriky? — skoro, skoro; ked' ty zhynieš — i Milena."

A Stanislav, bol'est'ou nad stavom svojím premožený, dal sa viest', až prišli k tajnému otvoru. Tu dievča vtislo lampu do rúk jeho, a on ofuknutý studeným povetrím temnej chodby po prvýraz sa spamätal, a uvidiac skutočnost', uhliadnuc pred sebou trasúcu sa pannu, podal tejto ruku, pozrel na ňu žalostným pozorom i vypovedal: "s Bohom, ostaň ty ruža sveta tohoto; Boh t'a zachovaj tak čistú, tak nevinnú, tak krásnu na dlhé roky. — A ked' tedy žalostné, smutné myšlienky preniknú prsá tvoje, rozpamätaj sa na Stanislava!"

S tým zmizol.

V.

Na Trenčíne slávnom zámku je známa palota, v ktorej sa všetky záležitosti slovenské osnúvajú. Čierny stôl sa tiahne dolu palotou, dvanást' starcov okolo neho sedí, a na vyvýšenom stolci vidiet' s hlavou zve-

senou starého Sviatoša. Druhí sedia okolo stien na laviciah, a z dola stojí Stanislav, pred tým vodca slávny, teraz obžalovaný, k odpovedi zvaný. A strašne to vyzerajú všetky postavy. V časoch, kde jedon pomýlený krok všetky obete, všetko namáhanie dlhoročné, navnivoč uviesť môže, sú duše napnuté, pobúrené, na každý výjav sa s úzkosťou dávajúce.

"Starešinstvo slovenské!" začne starý Sviatoš, "tu stojí pred nami vodca vojska nášho, Stanislav, ktorému ste vy sverili synov, a my všetky nádeje naše; tu stojí pred nami sám, ľudstvo jeho špatne pozabíjané, naše ostatné sily zlomené, a vysvobodenie rodov našich na veky zakopané; — To sa stalo vinou jednoho muža, a ten je syn môj Stanislav! Starci slovenskí, súďte po zákonu!"

Stane od prava Milota i vypovie: "smutne je počuť chýry také o najlepších šuhajoch našich, ale smutnejšie je hovoriť otcovi v nádejach svojich zklamanému, a hovoriť zlé reči o vlastnom dieťati svojom. Boh ťa poteš Sviatoslav. — A teraz odpovedaj obžalovaný Stanislav, kde sú tie pevné, hoc ich bolo málo, vojská naše?"

Stanislav vznáša hlavu do hora, tiché prsá jeho zvoľna oddychujú, a čistý hlas, jehc sa pevne ozýva: 'Starcovia slovenskí! vaše vojská zahynuly, vaše nádeje sú rozborené, vaše namáhania na vnivoč uvedené! Nieť viacej tých, ktorí sa v tichom behu žitia svojho posvätili službe rodov svojich, ktorí mysľou pokojnou robili pevné hradby z prs svojich, i namáhali sa vymôcť z poddanstva kraje naše. Niet ich viacej! oni nezhynuli slávne na poli bitky, ale zradou a hanobnou vraždou nepriateľa nášho, ktorý ich neozbrojených pozabíjal. — Ja som sa sám len divným spôsobom vymohol: dcéra Dlugoša ma bezpečnou cestou vyviedla, a teraz tu stojím pred zrakmi vašimi, čistý, hoc o moc nešťastnejší, ako pred takto

rokom. Duše zavraždených druhov mojich vidia, že som čistý od viny, že myšlenie, konanie moje vždy bolo posvätené službe vašej!"

"Ale Stanislav Sviatoslavič," zase sa ozve Milota, "ty si sa dal vyviesť zo zámku, a ušiel si pomocou ženskou, — ale odpovedz, čis pomáhal osvobodiť druhov tvojich?"

Stanislav osvesil hlavu.

"Čis ich zanehal vražde, abys sám ujsť mohol?"

"A čo by som ja už bol spomohol?" smutne odriekol Stanislav, "ja som len vtedy bol upozorneným na náš stav, keď už hádam všetci pohynuli, i pomyslel som si teda: i jeden človek pre nás zachovaný má veľké značenie!"

Ako dohováral, otvorily sa dvere, a dnu vstúpä dvaja z ľudu Stanislavovho z Beckova. Celé shromaždenie opre na nich oči, každý sa na svojom mieste podvihne,akoby chcel im v ústrety letieť i zpýtať sa ich, čo sa stalo, kde sa tu vzali. Ale obrátila sa ich zvedavosť po predku na žalosť, bo prišlí mužovia pozerali prísne, nevraveli hneď, ako to zvykli ľudia s dobrými novinami príšlí, i nesmele pohliadali do kola.

"Čo nesiete nového?" opýta sa Sviatoš, "ako stoja veci naše? živí sú ľudia naši?"

Pokrútili hlavami prišlí mužovia, a jedon z nich trasavým hlasom odpovedal: "my sme živí, aby sme vám hanobné posolstvo priniesli; ale naši bratia" — i kývol plecom.

Po malej chvíli rozprával ďalej: "všetci zahynuli a nás pre to nehali pri živote, aby sme vám odkázali Dlugošovo posolstvo. Odkazuje vám,aby ste sa poddali; ak mu do dnes večera nič neodkážete, zajtra obklúči Trenčín, a tuná vody nemajúcich k poddaniu sa smädom prisilí; ak sa ale poddáte, naloží s vami podľa milosti a k tomu sa ešte so smiechom

vyslovil: "povedzte vodcom vašim, že je Dlugoš v stave, keď sa pokoria, tomu ktorú mu na prosby dcéry čas daroval, aby mohol svoje úmysly vyviesť, zase na prosbu dcéry svojej, hovoriacej žeby bola radšej otca, ako jeho vydala v nebezpečenstvo, nie len dieťa svoje dať vo sväzok, ale i veno mu s ním väčšie, ako by ho dostať mohla hoc ktorá nevesta v Tatrách."

"Prísne sú zákony naše!" vyvolal Stanislav — a nikdy sa vôľa jeho nevyplní."

A Sviatoslav zmraštil sivé obrvy, oči ako dva bodáky oprel na syna svojho i zavolal: "Stanislav, či znáš, že si zatratil každý útly cit v srdci svojom, ktorý by v najmenšom odporoval vyvedeniu úmyslov tvojich? a či znáš, že pre tento tvoj cit zahynuli bratia naši?"

"Ja som nikdy nazameškal povinnosť svoju, nikdy som neodstúpil od predsavzatia môjho, nikdy som nepomysel na inšie, ako na vyvedenie povinností mojich. Ale súďte po zákonu!"

"Hovor či pravda, žes dal času Dlugošovi k zavraždeniu druhov tvojich pre dcéru jeho?"

Stanislav neodpovedal.

"Hovor či je cit tvoj taký, ako pred takto rokom?" zase sa ozve Sviatoslav.

A syn jeho ticho odpovedá: "súďte po zákonu!"

A na tvári otca sa maľuje tisíc bleskov. Všetko utratil, synovia jeho zahynuli, i jednoho najmladšieho napájil od mládi láskou k rodinám svojim i vychovával ho k obeti pre ľud svoj nešťastný, a teraz? — — zamračilo sa mu v očach, ale duch silný, nepremožený vystrel postavu jeho, dodal bystrosti hlasu jeho sa teraz ozvavšiemu: "a čo mu zákon sľuboval za najmenšie prestúpenie."

A temné slovo "smrt" sa ozvalo celým shromaždením.

"Smrt," vypovedal starý Sviatoš i zakryl si líca. Stanislav bolestne sa usmejúc vypovedal, "ešte raz vám hovorím, nieto škvrny na mojom živote, ja som nepomyslel nikdy na inšie, ako na rodinu moju; — ale staň se vôl'a vaša!"

VI.

Smutne je vidiet' zhasínajúcu silu mladosti v škaredej nečinnosti, ale smutnejšie je vidiet' srdce junácke pochované medzi štyrmi stenami, ktoré ono, hoc ako bije, preborit' nemôže. Vysoká je tá väža pyšného Trenčína, a na nej sú oddiely viacej, sklepov jednotlivé izby robiacich. A v jednej z týchto komôr stojí zamyslený, od svojich vlastných na smrt' odsúdený Stanislav, či vinou, či bez viny, on to sám vie najlepšie.

Stojí pri obločku úzkom a pozerá dolu považskou dolinou i rozoznáva v brieždení ranajšieho svetla kraje svoje. Ale sotva ranajšie slnce najvyššie vrchovce hôr bozkávat' začalo, napnulo sa oko Stanislavovo, ako orla za korist'ou bažiaceho, i utíchol dych prs jeho, i nabehly mu žily na obledlom čele. Uzrel on z d'aleka sa hýbajúcu kopu ozbrojencov, počul temný hrmot k nemu dorážajúci.

Dlugoš splnil čo sl'úbil.

A na Trenčíne sa už včasne ráno radia ,čo majú robit'. I umienili si radšej, hoc ich je málo, prerazit' nepriatel'ské rady, akoby, ked' sa raz vo meno božie pustili do bojov verejných, teraz mali neslávne čakat' na istotnú zkazu. Málo dobrých, jednou myšlienkou naplnených roztrieska tisíce l'udí nevediacich začo a prečo krv svoju vylievajú.

I ticho, zadumene vyšla hrstka slovenských junákov z hradu trenčianskeho, a prosto kráča na celé more Dlugošových nájemníkov; ich zástavou sú še-

divé dlhé vlasy z pod šišakov sa vlniace, ich múry prsá mládeže.

Prvé sa vylialo slnce na dolinu Váhu, i zhliadlo v kryšt'álovom zrkadle strieborného Váhu či je pekne pripravené, prihladené. A trenčianski junáci sa vlomili do radov Dlugošových, i nastala strašlivá rúbanica; jedni kosia okolo seba, druhí pribúdajú i natískajú hrstku smelých odvážlivcov.

A najjunáckejší mládenec sa díva z trenčianskej väže na to, ako druhovia jeho padajú, ako ich nepriatel' obtáča, stíska. I zatemnilo sa mu v očach, stiahlo mu to prsá, obzvlášte ked' videl, ako červenobiela zástava klesá, ked' počul, ako sila nepriatel'ská vreští? Či máš tým ist' na pomoc, ktorí t'a nevinne odsúdili? Či máš dat' klesnút' tomu, čos posial' za sväté držal? — I rozšírily sa prsá mládenca, vietor zahvižd'al úzkym okienkom i rozvial vlasy jeho do letu; a lapený mládenec sa opre, akoby v šialenosti o dvere, a silou nevídanou vystaví z pantov silné železné čapy, i vytrhnúc prvému stražníkovi z ruky t'ažky meč, neuteká, ale letí letom sokola na pole bitky.

Ale tu už ani nevídat' synov Trenčína, oni dakde v prostriedku medzi kopami nepriatel'a pracujú; silný mládenec, jedon, peší seká nevediac ani ako okolo seba, i príde ku spojencom svojim zas len nevediac ako. A tu smutný pohl'ad zdesí šuhaja; starý Sviatoš sa kýva, pracuje, — ale rana meča nepriatel'ského rozštiepi šišak i hlavu, a slabý, omámený starec zhliadne syna svojho k nemu prichádzajúceho. I zamračí sa krvou poliata tvár, a pery sa otvoria hovoriac: "Krú moja na teba, i krú nás i krú bratov tvojich na teba, i krú nás všetkých na teba, i prekliatie tisíceho pokolenia na teba!" — a vypustil dušu. Ohromený Stanislav vyrečie: "Dozvieš sa tam všetko, kde sa sídeme spolu všetci — s Bohom!" Spodnia škraňa sa mu zatriasla, z očú sa mu dve

vel'ké slzy vytisly, zohnul sa, pobozkal ruku milovaného starca, vzal meč z oslablej ruky, vyhodil sa v okamihu na otcovho tu stojaceho žrebca, i zavolal: "Za mnou, za mnou!"

I ozvaly sa radostné hlasy: "Stanko, Stanko," i zahučaly rady nepriatel'a: "Stanko, Stanko, Stanko," a hory odpovedaly horám, lesy lesom meno toto známe na poli bitky.

Malá hrstka je junákov v trenčianskych, ale i tí pál'a mečom, šlápajú koňmi pešiakov, a o malú chvíl'u sú rozprášené, rozdrobené pluky Dlugošove, ktorého dočiahol t'ažký starotcovský meč Stanislava. Tak to jedon človek a meno jeho, ako iskra hromu prebehne a zbúra vel'ké silné stavänia.

VII.

Mnoho zbroje, mnoho koristi padlo do rúk Trenčianskych, hoc ich málo zostalo, Beckova sa zmocnili, a predsa všetci smút'a, bo nemajú na celom šírom svete pomoci očakávat', ked' mládenca, ktorého meno zaháňalo hávede nepriatel'ov, viacej nieto. Milota shromaždil okolo seba starcov ostalých i hovoril: "jedon veliký čin, jedna vel'ká služba rodu preukázaná prevýši všetky viny predošlosti, a ich pamiatku zahladí. Tak sláva Stanislavovi on nech nás vedie, bo hoc nás je i málo, jeho meno doplní sily naše!"

Ale Stanislava nikto viac v našich krajach nevidel.

* * *

Po bitke u Trenčína, ked' šumná, tichá noc objala krídlom svojim širokú zem i pohltila surmu nočniu, a bledý mesiac, brat nešt'astia, chcel l'útostivým okom pohliadnut' na následky činov v l'udských, čo v slepote a nenávisti svojej ten pekný, na obraz boží stvorený rod l'udský vyhladzúvajú, nevediac čo robia

— i zkúpal, bledú tvár svoju v lištiacej sa povrchnosti krvočervených pôl! — vidno mládenca tichým krokom kráčajúceho dolu považskou dolinou. On navštívil pole bitky, a tam kl'aknúc k jednému mrtvému, čosi tajomne šeptal potichu, že to ani mesiac, dúverník noční, vyrozumiet' nemohol a vzdychnúc išiel dolu dolinami Váhu, a tam, kde sa už vysoká väža Trenčína začala tratit' oku, kde viac ani žiara sútrpného mesiaca viac nepomáhala, zastal, vzdychol, zdvihol ruku do hora i hovoril: "S Bohom doliny moje, i vy hory, lesy, i vy krásne kvety lúk našich, i vy polia, klasonosné, i vy dedinky tiché, i vy l'udia dobrí, čakajúci nadarmo časov lepších, i vy rieky bystrotoké, i vy hradby staroveké, vy všetci s Bohom! zašumte dakedy budúcim pokoleniam poručenstvo moje, i zahučte do duší mládeže našej, i vkrieste v jej prsách oheň svätý, vznešený, i zatraste šumom vašim ich dušami, aby nehajúc všetko mámenie sveta, všetky rozkoše a radosti, posvätili sa myšlienke mojej, myšlienke jednej vel'kej, a očakávali deň vskriesenia."

"S Bohom, s Bohom!"

Vybrané podobné čítanie.

Svätý Duch. Ján Kalinčák.
Knieža Liptovský. Ján Kalinčák.
Jedlovský učitel'. Mikuláš Št. Ferienčík.
V černickej škole. Elena Maróthy-Šoltésová.
Podrost. Svetozár Hurban-Vajanský.
Kandidát. Svetozár Hurban-Vajanský.
Valgatha. L'udovít Kubány.
Dom v stráni. Matej Bencúr-Kukučin.

Smrť Janošíkova.

JÁN BOTTO.

Ján Botto (1829—1881— narodil sa na Vyšnom Skálniku, v Malom Honte na Rimavskej doline v rolníckej rodine. Do škôl chodil do Oždian a do Levoče. Techniku študoval v Pešti. Dostal inženiersky diplom a usadil sa v Baňskej B. strici. Hotovým básnikom bol už na školských laviciach v Levoči. Báseň **Smrť Janošíková** získala mu najviac uznania.

Horí ohník, horí na Kráľovej holi.
Ktože ho nakládol? — dvanásti sokoli.
Dvanásti sokoli, sokolovia bieli,
akých ľudské oči viacej nevidely!
Dvanásti sokoli, sokolovia Tatier,
ako by ich bola mala jedna mater;
jedna mater mala, v mlieku kúpavala,
zlatým povojníčkom bola povíjala.
To sa chlapci, to sa jak oltárne sviece,
keď idú po háji, celý sa trbliece.
Košieľky zelené, striebrom obrúbené,
Klobúčky obité, orlom podperené;
valaška, karabín a pištoliek dvoje:
to sa chlapci, to sa, potešenie moje! —
Keď vatru rozložia na hronskom pohorí:
v dvanástich stoliciach biely deň zazorí.
A keď si od zeme chlapci zadupkajú:
dvanástim stoliciam žilky zaihrajú.
Hoj, a keď nad hlavou palošík im blysne:
to až hen v Budíne srdce pánom stisne!
Hory, šíre hory — to ich rodné dvory,
hole, sivé hole — to ich voľné pole —
a na tom Kriváni zámok murovaný:

ktože tým pod slnkom voľne žiť zabráni?!...
A ten ich kapitán, to je len veľký pán!
Perečko belavé, červený dolomán;
keď ide po hore, ako ranné zore,
keď ide po lese, celý svet sa träsie!

Od Tatier k Dunaju ľudia si šepkajú:
Ber, pane, tie dane, však prijde rátanie.
Ber, vlčko, však ty to zaplatíš raz kožou!
nezvieš z kiaď, iba keď zblysne dvanásť nožov:
"Stoj! tisíc hrmených!" — vyskočia desiati! —
"Stoj! — daj Bohu dušu a chlapcom dukáty!"
Nad hlavou paloše, na prsiach pištole:
"Sem, pane, tie zdrané slovenské mozole!"

Od Tatier k Dunaju siroty spievajú:
Dajže, Bože, šťastia hôrnemu šuhaju!
Šťastia, Bože, šťastia, z rána i z večera,
a to takou mierou, ako nám on merá.
Merá nám on, merá dukáty z klobúka,
červenú angliu od buka do buka.
Nad horou na skale perečko sa belie:
kloňte sa chalupy, traste sa kaštiele!
Bo kohos' Jánošík na paloš načiara,
tomu nespomôžu ani tria cisára;
a komu odpíše lístoček trirohý,
toho nezachráňa múry do oblohy.
Raz junák zapískne — z dvanásť pušiek blyskne;
druhý raz zapískne — tisíc chlapcov zvýskne;
tretí raz zapískne — šabličky zazvonia
shora od Považia ,shora od Pohromia —
a jedným sa hlasom ozvú štyri strany;
My sme u nás doma — my sme tuná páni!

* * *

Horí ohník, horí — nie jak vol'akedy —
a okolo ohňa desat' chlapcov sedí.
Sedia oni, sedia, do ohníčka hlädia —
do ohníčka, hlädia, slovka nepovedia.
Len keď bor zašumie, keď vetor zaveje —
skočia — zavzdychajúc: "Jaj, naše nádeje!
Janíčko, Janíčko, ty naše slniečko!
Čakáme na teba sťa ten deň z neba.
Svitaj, Bože, svitaj, že by bolo ráno,
aby nás ohrialo slnko maľovanô!"
Už vatra dohára jak obetná žiara,
a chlapci sťa sochy okolo oltára,
sedia oni, sedia, do ohníčka hlädia —
do ohníčka hlädia, slovka nepovedia.
Už plamenček malý, — už len blysk slabušký
na nich sťa na hroboch svätojanské mušky;
už i ten plamenček pomaly zhasína —
už temno, už ticho, jak v stred, cintorína.
A kdesi čo zvolá, ako nadzemská moc:
"Janošík lapený! — Šuhajci, dobrá noc! —
Zahučaly hory, zahučaly doly —
zanôtili chlapci: "Boly časy, boly!
Boly časy, boly, ale sa minuly —
po maličkej chvíli minieme, sa i my!
Keď sa my minieme, minie sa krajina,
ako by odlomil vrštek s rozmarína;
keď sa my minieme, minie sa celý svet,
ako by odpadol s červenej ruže kvet."

* * *

Padá rosa, padá za bieleho rána,
plačúci paholček ovečky zaháňa:
Dolu ovce, dolu, dolu dolinami,
veď už viac Jánošík nepôjde za vami!
Dolu kozy, dolu s tej vysokej skály,

veď vám už tí páni Janíčka zlapali!
Zlapali, zlapali sťa vtáčka na lepe,
keď valašku zamkli sedem dvermi v sklepe.
A jeho obstali i shora i sdola,
sťa tie čierne vrany bieleho sokola. —

Jánošík za stolom vínečko popíja —
a pohon zo štýr strán biely dom dobíja.
Jánošík, junošík, obzriže sa hore:
už je kolo teba drábov celé more, —
more šíro, more a ty malý kameň:
"Poddaj sa, Jánošík, veď ti je už ameň!"
A čo by vás, Nemcov, bolo za tri svety,
to ste Janíčkovi iba pod pol päty.
A čo by ste s neba, ako dážď padali,
to ste Janíčkovi len pod palček malý!

U dverí sekery, v oblokoch pištole:
"Hej, veru neujdeš, pekný náš sokole!"
A čo by ste strely búrkou doň sypali:
ešte pre Janíčka guľku neuliali.
Čo ťať doň budete, ako v hore do pňä,
košelečka jeho krvou nezamokne.

Jánošík si ešte popíja pomaly —
a pohon sa naňho dvermi dnuká valí:
"Chyťte ho!" — No len, no! sadkajte si málo,
ešte mi tu kvapka vínečka zostalo!
"Chyťte ho!" — Ktože to? ty Gajdošík zradný?!
Ty zradca? — teda ty samý prvý padni!
A tu jedným chmatom oddrapí roh stola:
zafundží — a zradný Gajdošík mrtvola.
Janík zpoza stola ani len nevstáva
a tí dnu naň kypia, ako divá riava:
"Nebojte sa, chlapci! Smelo sa doňho len!
Však nás je tu tisíc, a on je len jeden!"

Tak tedy? — dobre, no! — zahrajú v ňom žily:
Hrmien bôh! kol'ko vás ide do pol kyly?!
Jednu rúčku v pravo, druhú vystre v levo:
a už drábi ležia, ako v báni drevo.
I bol by už Janík na svobode býval,
keby sa na neho zlý duch nebol díval.
No, baba, babečka zavreští s prípecka:
"Podsypte mu hrachu, budete bez strachu!"
Nasypali hrachu pod jelenie nôžky:
hneď mu dali na ne centové ostrôžky.
Ale sa Jánošík sotva popohýna,
už mu putá sprchnu sť'a dáka škrupina:
Hoj, tisíc prabohov! vy galgani spilí —
zjete si to hneďky, čo ste s' navarili!
Iba raz zpakrukou dokola zatočí,
uš siedmim lapajom stlpkom stoja oči;
len raz sa činčierom dokola zaženie,
už to všetko leží sť'a zbité osenie. —
Darmo doň rúbali, darmo doň striel'ali,
darmo, predarmíčko jak do žuloskaly.
A bol by už Janík na svobode býval,
keby sa na neho zlý duch nebol díval.
No, baba, babečka zavreští s prípecka:
"Rúbte mu do pása, tam je jeho spása!"
Tu naraz sto pušiek doňho zahrmelo,
tu naraz sto šabiel' hromom doň udrelo;
no všetky tie šable, no všetky tie strely
nazpäť vám od neho do vrahov udrely.
Len jedna krivul'ka, čo zpakruky švihla,
čarovnú mu žilku v opasku prestrihla:
"Hej, ta ste mi dali, čo ste mi dať mali!"
už junák Jánošík jak ten chlapček malý,
už mu rúčky, nôžky v putá okovali.
Bodaj teba, baba čerti boli vzali!
Jánošík, kapitán, bol si jak tulipán,
ale ti už svlečú ten pekný dolomán,

dolomán červený, zelenú košel'u;
jaj! beda, prebeda, veru ti podstelú,
Veru ti podstelú na britvy, požiare:
len bite, len tnite, veď vás Pán Bôh skárä!

Janíček, zbojníček, samopašné dieťa!
Kebys' bol nezbíjal, nemučili by t'a.
"Zbíjal som ja, zbíjal, boj za pravdu bíjal,
čiernu krv tyranov trávniček popíjal;
zbíjal som ja, zbíjal sedem rôčkov v lete:
a vy že od kedy ten biedny l'ud drete?!"
Jánošík, junošík, máš ty zlata mnoho,
povedz nám, kde ho máš? — "Čo koho do toho?
Kde ho mám, tam ho mám, v tajných sieňach Tatry,
však si ho ten najde, komu ono patrí.
Nebolo to moje, nebude to vaše —
len toho, čo šabl'u za pravdu opáše!"
Jánošík, junošík, máš vel'ké poklady:
vymeňže si, vymeň ten svoj život mladý!
"Vymeniť? — a načo? vy psohlavci vzteklí!
Nie! — teraz ma zjezdte, keď ste ma upiekli!"

Dolu ovce, dolu, dolu dolinami,
veď už viac Jánošík nepôjde za vami;
dolu kozy, dolu s tej vysokej skaly,
veď vám už pre Janka stužku usúkali.

* * *

"Zhotuj dušu k odchodu! — kto mi to povedá?"
Chce ruku hor zodvihnúť, ale sa mu nedá.
A hlas jeden preletí zimným víchrom cezeň:
"Bols', Jánošík, vol'ný, pán; ale si už väzeň!"

Vol'nosti, vol'nosti, mával som t'a dosti,
a teraz t'a nemám ani za dve hrsti!

Vôľa moja, vôľa, kam si sa podela —
či svetom za letom si mi uletela?
Hoj, lietaj len, lietaj, keď ti taká ďaka,
lenže si vylietaj lepšieho junáka.
Lietaj len, prelietaj nad tie moje hrady,
azda sa tá lipka ešte daraz zmladí —
a keď sa nezmladí, sadni na prút holý,
zaspievaj, zašteboc: boly časy, boly —
zaspievaj a vyleť prosto hor' do neba:
lebo Bôh nestvoril svet tento pre teba!

Zvonia na deň — mne na noc. Oj srdce, nežiali:
my skoro spať musíme, bo sme skoro vstali!
Spať večne — kto to káže? Bôh? — ľudia, tyrani!
Z pol cesty, z sveta môjho, ja ľuďmi vyhnaný!
Oj, ľudia, ľúti ľudia, vy draví šakali!
brať život! zkiaď to právo? — či ste ho vy dali?!

Ľudia — hej! ľuďmi radi menujú sa oni,
tí, čo ľudské i božské šliapajú zákony.
Zákon len jeden u nich, jeden zákon vlčí;
právo v putách — a pravda na hraniciach blčí.
No prijde i prijsť musí ten bohatier boží,
čo zákon pošliapaný na oltár vyloží;
no prijde a prijsť musí ten veľký deň súdu —
a za stôl si zasadne pravda môjho ľudu! —
Zomreť! tak výrok, — dobre, ja chodil po zboji;
ale kto viacej zbíjal, ja, či kati moji?!
Ja chodil po zboji, po tom šírom poli,
aby som zabudol o ťažkej nevoli,
ja chodil po zboji poľanou bezdrahou,
aby som naučil pravde pyšných vrahov;
ja chodil po zboji, za svobodou zlatou,
aby som rozrážal putá svojich bratov.
Svoboda, svoboda, svobodienka moja,
pre teba mne páni šibenice stroja!

Preto, že som t'a schytil, keď t'a psi trhali,
i vyniesol omdletú medzi Tatier skaly,
vlastným dychom t'a choval, na srdci zahrieval
a t'ažké tvoje rany slzami polieval:
preto mret'? — oj, rád zomrem, bo s' sa ty mne, milá,
za to jedným pozrením dávno odmenila.
Znám to prvšie prezrenie, dosial' v duši tleje,
keď vzchodiac blysly na mňa dve hviezdy nádeje.
Oj, viem, všetko smrt' vezme, len nie tie dva blesky,
tie mi sviatit' budú hor' v ten môj svet nebeský. —
Ha! svitá—koniec!—mrkne—počiatok—kde? aký?
Oj s Bohom, ty svet márny—môj svet nad oblaky!—

* * *

Vejú vetry, vetriská od západnej strany,
kam tie mraky tak letia, jak hladní havrani?
Snáď na chraňbu slniečka? čo vy chmáry chcete
slniečko pochovávat'? a ono pri svete!
Či by ste ho za živa chcely v hrob položit'?
Nie! z toho nič nebude — nezomre, čo má žit'!
Bo, čo ho aj na chvíl'ku složíte do jamy:
povstane, vyrúbe sa zlatými šabl'ami;
a potom do tej jamy — l'ahnete vy sami.
Let'te, len let'te, keď vám to pokoja nedá —
ale potom nestente: jaj beda, prebeda! —
A čo to za mrak tiahne čez tie šíre polia?
Čo tie vrany tak liecu, kráču dookola?
To sprievod' čierny, dlhý z mesta sa pohýna,
vyprevádza zo sveta nezdarného syna.
Spevu; plaču neslýchat', len čo vetor duje,
a čo drobná rosička s neba poprchuje.

Páč! na čiernom vozíku, v hlbokom dumaní.
to tam junák Jánošík, šuhaj mal'ovaný.

On v prostriedku st'a vít'az, kolo tváre bledé:
zdá sa, že on to na smrt' celý zástup vedie. —
"Modlime sa!" kňaz vraví. Za koho? "Za teba!"
Nie, otče, ja už idem, za mňa sa netreba —
a tam? Bôh dobrý, verím, milostive súdi;
no modlime sa radšej za tých biednych l'udí,
za l'ud, za l'ud nešt'astný, za to choré diet'a,
že by abo ožilo, abo šlo zo sveta! —
Pozri ho, jak omdlieva na nevol'nom loži,
pozri tú tvár vpadnutú — či to obraz boží?!
Jarmo jeho kolískou, síňavy ozdobou:
oj či s' kedy smiluje ten Pán Bôh nad tebou,
ty diet'a utrpenia, zakliato v nevoli?!
Nič viac nevie o svete, iba že ho bolí;
žit' nezná, nebožiatko, a zomret' nemôže:
čo chceš s ním, zač tie muky, spravodlivý Bože?
Sirota, nezná otca, mater, ani seba:
otvor knihu, môj otče, zaň sa modlit' treba!
Modlit'! Ešte nie pozde, ešte sú nádeje,
ešte jedna iskierka na dne duše tleje;
a hoc ona malinká, hoc hlboko skrytá:
odkl'aj mi ju, môj kňazu, — a svet nový svitá!
I zraky rozpálené zodvihne do neba,
modlí sa, vrúcne modlí — za koho? za seba?
Oj l'ud biedny, oj l'ud môj? ktože t'a zastane?
Ja idem už, ale Ty, všemohúci Pane,
zostaneš s ním, Ty zbav ho! — vzdychajúci volá.
A l'ud nemý jak tôňa vlečie sa dokola.
A l'ud slepý — nevidí za bieleho rána:
zabíja otca svojho, čo ho zo sna zháňa!

Od šibeníc zavialo, baby sa žehnajú;
na štyroch čiernych stl'poch havrani krákajú:
"Pod' k nám, pod' k nám, Janíčko!" až strach kosti láme —
"Pod' k nám, pod' k nám, gazdíčko! dávno t'a čakáme."

A on ide k šibeni pri srdca tichosti,
bo mu duša hovorí: to oltár voľnosti.

* * *

Už je hore. — Ešte raz zrak na hory hodí —
hej, na hory, na hory, na ten svet svobody!
Kraju môj, bájny kraju i spevu i sily,
kde košelečky tkajú bohatierom Víly,
spevcov zlaté Rusalky z nadzemských vôd poja:
oj, kde máš v svete páru, ty krásna vlasť moja!
Hory, tie čierne hory, ťažko zastenaly, —
on ticho hľadí na ne, nesmúti, nežiali;
bo ich pamäť jak lampa čarovná pozláti,
i oblieka v slnkové starodávne šaty.
A on v tých svetoch bájnych sám seba pozerá,
pozerá sa sťa slnko nad morom z večera.
Na šabli vyštrbenej junák podopretý
díva sa tam s troch kopcov na tie rodné svety.

Z vojny ide syn ľudu po víťaznom boji
a tu ešte boj jeden v duši jeho stojí.
Dole — sedliačik orie, na nevlastnom poli,
a hore — ohník horí na Kráľovej holi.
Čože? kamže? či plúžiť to nevlastné pole,
či po horách si chodiť s chlapci dobrej vôle?
No, nehľadí on dlho po nevoľnom poli:
ta letí orol mladý medzi tie sokoly!
Pri vatre gajdy hučia, v skoku sú chlapiská,
v ruke pohár a v druhej valaška sa blýska:
"Hore hu! nič to pre to, že sme my chudobní,
hoc sme i chudobní, ale chlapci hodní!
Hore hu! nič to za to, že sa biedne máme:
naša dobrá vôľa i tú biedu zláme!" —

A stou švarnou družinou chodí on po horách
pri slnci a mesiaci, pri hviezdach i zorách;

chodí si on sťa vetor bez drahy, bez cesty,
strachy pred ním a za ním báječné povesti.
Nad biedou utisnutou poslom božím vstáva,
kvetom kvitá krvavým na rumišti práva.
To na Holi boj bije, samučičký samý,
boj bije junák smelý s troma stoliciami.
To na Kriváni stojí, dušu v túžbach kojí,
pozerá orla v letu pri slnka východe —
i spieva si pieseňku o zlatej svobode.
To dumku šuhaj dumá v Prosiečnej doline,
dumá, či to zakliatie predsa raz pominie.
A všetky tie obrazy tak s' milo naň smejú,
že znovu v ňom vzbudily usnutú nádeju.

Hoj, a duša ešte raz do nich sa pristrojí,
jak bohatier na pokon do čarovných zbrojí,
a po nej sa rozleje sila nevystihlá;
cíti, že by ramenom zem do neba zdvihla.
A v tom kňaz povie "Ameň!" — Jaj Bože nad nami!
Hmla zašla a Jánošík víta sa s Vílami.
Tri ráz od hôr zablysne, tri zhučia výstrely:
oj! časy naše, časy, kam ste sa podely?!
A tým pol'om — či to hmla, či šatka belavá?
či to vetor, či niekto "Stojte!" vyvoláva? — —
"Stojte! tu list s pečat'ou od Jeho Jasnosti!"
Pozde, pozde, už sa on nevráti z večnosti.
Pozde, pozde, dobehly cisárske patenty:
nedá Janík za seba štyri regimenty!

L'ud okolo šibene — sťa mrtvá skalina —
nevzdychne, nezaplače, pästí nezatína,
Ide domov — pomaly — ale dák z nechuti,
čo krok zrobí, to stane, to hlavou pokrúti;
čim dial ide, tým mu viac čosi srdce sviera,
dač sa v duši ozýva: Jánošík zomiera!
A to srdca svieranie viacej neprestane

a hlas ten bude volať na zmrtvých povstanie,
premije sa cez prsia, cez hory, cez lesy —
bude volať do všech strán: Janíčko! kdeže si?!

Hmlisté, pošmurné nebo nad Tatrou, Dunajom.
Tak je dáko otupno tým slovenským krajom,
jak zakliatou krajinou. Zem jak by dusená,
sťa žena pri pôrode; len stená a stená
a plod vydať nemôže. Už vršky skopnely,
utopili Morenu o smrtnej nedeli,
roznosily už deti prvšie jarné púčky,
už dávno zakukaly po hájoch kukučky —
a jara nechyrovať. Prešlo i vzkriesenie
a ešte horou-dolou nič sa nezelenie.
Hora v puku ,pole v kle utúleno drieme
a ľudia von oblokmi na tie holé zeme
zrakmi beznádejnými nemo pozerajú —
s rukami složenými, čo bude, čakajú.

Staré baby pri peci trímu tajné rady,
spomnú Janka i jeho zakliate poklady.
Vraj, vidno ich presúšať, keď sa mesiac noví,
aj dostať ich, vraj, možno; len ten kvet Jánový,
čo kvitne o polnoci na svätého Jána —
čo poklady otvára, z nich zlého vyháňa,
ten dostať: to tajomstvo, čo ešte neznáme —
na čom si ten svet dosiaľ darmo hlavu láme.
Spomnú i pás, košieľku, čo mu daly Víly,
i valašku, čo mala za sto chlapov sily.
Bola, vraj, tá už siedme dvere ťať začala,
ale vtedy on skonal a ona — skapala.

Všetko to s ním zaniklo, i tá jeho milá,
i tá švarná družina, čo si s ním chodila;
len tie pusté chodníčky, čo po nich zostaly,
a tie mená vyťaté na tatránske skaly. —

Na pokon ešte prijdu na tie mrcha časy,
a tu sa jedna stará kdes' z kúta ohlási —
to sa krížom všetkými svätými zaklína:
že týmto pl'uštiam, lejám len on, vraj, príčina;
bo že on ver' neumrel, že ho rodné Víly
čarodejníckym prútom k životu vrátily.
A na svoje dve oči že ho raz videla
v búrke na draku letet' st'a by jasná strela.
A bohzná čo si všetko nenarozprávajú
o divoch, čo sa staly a čo sa stat' majú.
Šuhaji zas nespustia oka s tamtej strany,
kde zašiel dobrý junák, Janík mal'ovaný.
Pozerajú tužobne, čo sa to tam deje,
ale tam nič nevídat', len leje a leje.
Len ten, kto sa v to vezme, kto bližšie pristúpi,
ten vidí bielych panien veliké zástupy;
ten vidí, o čom ani nesnívajú l'udie:
ten vidí svojím okom, čo len ešte bude.

Vybrané podobné čítanie.

Traja sokoli. L'udovít Kubány.
Detvan. Andrej Braxatoris-Sladkovič.
Vyhodený študent pri skale. Jozef Podhradský.
Svätopluk. Ján Hollý.
A prvý voz. Pavel Országh-Hviezdoslav.
Ežo Vlkolinský. Pavel Országh-Hviezdoslav.

ABECEDNY UKAZOVATEL'.

Pripomenutia.

= Slová sú tak tlačené, ako ich treba písať. Kde sú litery čiarkované ď, ť, ň, ľ, á, é, ó, atď., i ty píš čiarkované. Kde je čiarka dlhá: í, ý, ó, tam i ty napíš dlhú; kde je krátka: i, nanapíš i ty krátku. Za dvojhlásky ia, ie, iu, ô, ou nepíš iá, ié, iú, ó, ov. To jest každé slovo píš tými istými literami, ktorými ho tu vidíš vytlačené.

= Slová, vytlačené veľkou počiatočnou literou, píšu sa vždy veľkou počiatočnou literou.

= Ku krstným menám priložená je nemecká i maďarská ich forma, aby sa ukázal pravopisný rozdiel medzi nimi.

= Slová v úvodzovkách (" ") tlačené sú nedobré, zväčša germanizmy, ktorým treba vyhýbať v písme i v reči.

Skrátenia: jedn. = jednotné číslo.
mn. = množné číslo
n. = nominatív
v. = vokatív
a. = akkuzatív
g. = genitív
d. = datív
l. = lokál
i. = inštrumentál
m. = miesto

Ak nenajdeš dostatočných úprav pri složených slovách, vyhľadaj si základnú čiastku slova. T. j. keď nenajdeš pri slove veľmore množného čísla (veľmorá či veľmoria?), obzri si slovo more. Keď nenajdeš pri slovese porýpať prítomný čas (porýpam či porýpem?), najdi si rýpať. Ak niet v Ukazovateli složeného slova (na pr. predvidieť), hľadaj jeho základnú čiastku (= vidieť).

A Ä Á

a (spojka)
abo = alebo
absolutizmus, -u
absolútny
m. ačak píš avšak, však
m. ada i adaj píš azda
addícia, -e
admirál, -a
adressa, -y
adressovať
affektovať
afféra, -y
africký
Afričan, -a
Afrika, -y
agát, -a
aggressívny
agitátor, -a
aj = i
ak i jak,
akcia, -e
akcionár, a
akciový
akiste
akkord -u
ako i jako,
"akonáhle" je germanizmus (sobald); slovenskejšie je i náhle: náhle vstúpil, obzrel som sa. Slovák povie: **Len toľko**, čo vstúpil, obzrel som sa; **toľko** čo som si sadol, už sme spievali.
m. akožto píš ako,
aktívny
akuratessa, -y
akvárium, ria
äkvátor, -a
ale, môže stáť len na počiatku svojej vety;
alebo aj abo,
Alexander, -dra
alchymia, -e
allegoria, -e
alliancia, -e
almanach, -u
almara, -y
alumneum, -nea
amalgam, -u
Amália, -e
americký
Američan, -a
Amerika, -y
ammoniak, -u
amortizácia, -e
analyzovať
analogia, -e
anarchia, -ê
anatom, -a
anatomický
m. andel píš anjel
m. andelský píš anjelský
anekdota, -y
anglický
Anglicko, -a
Angličan, -a
angličtina, -y
ani — ani, 1) nicht einmal; weder — noch; 2) letí **ani** strela (prirovnanie negáciou).
m. anis píš onajs
anjel, -a
anjelský
anketa, -y
Anna; ale Anka
annexia, -e
áno
anonymný
anticipovať
antikvár -a
antikvariát, -u
antipatia, -e
antipatický
antišambrovať
antologia, -e
Anton, -a
antropologia, -e
apatéka, -y
aplomb, -u
apokalypsa, -y
apokryfický
apoštol, -a
apparát, -u
appellácia, -e
appetít -u
appellácia, -e
appetít, -u
applikovať

approbácia, -e
apríl, -a
ärár, -u
m. archandel píš
archanjel, -a
archäolog, -a
archív, -u
archivár -a
aritmetika, -y
arranžovat'
arrešt, -u
arreštant, -a
arreštovat'
arrogancia, -e
artikul. -u
artilleria, -e
arzenál. -u
"a síce" je germanizmus, píš miesto neho: a to, alebo hl'ad' mu vyhnút'.
asnád' snád' — má ho len západná slovenčina; v spisovnej reči, založenej na strednej slovenčine, bolo by mu vyhýbat'.
aspoň
assekurácia, -e
assessor, -a
assignácia, -e
assistencia, -e
assonancia, -e
ästetický
ästetika, -y
astma, -y
astronom, -a
ateizmus -u
Athény, g. Athén
atmosfära, -y
attentát, -u
auktor i autor, -a
auktorita i autorita, g. -y
Austrália, -e
avizovat'
azda, nie ažda
Azia, -e
Azovské more
azyl, -u
až: Pili, až sa hory zelenaly; Jačmeň máme, až milá vec.
"až na": Ztratil som bratov až na jedného (germ. bis auf), po slovensky: okrem jedného.

B

b. r., tejto skrátenıny neužívaj, lebo je dvojsmyselná, znamená i bežiaceho i budúceho roku; to samé platí o skrátenie b. m. = mesiaca; vid': t. m., t. r.
baba, 1) koláč tak zvaný); 2) šatku na hlave na babu uviazat'.
babka, y. 1) dem. baby; 2) starý peniaz uhorský: babka k babce budú kapce; 3) čast' zámky.
m. bablna,píš bavlna
babský
Babylon, -a + -u
bacill, -a
bagaria, -e
bagážia, -e
bagún, -a
bahniatka, pl., Baumkätzchen, mad'. barka.
bahnit' = kotit': mačka sa obahní.
bahor, pl. bahry.
nahrit', robit' bahry na kolesá.
bajúz, -a, bajúzy
baldachýn, -a + -u
balkón, -a + -u
ballada, -y
ballet, -u
balón, -a + -u
balzam, -u
balzamovat'
bampel', -pl'a
baňa, -ne
Banát, -u
banátsky
banket, -u
baňský
baraní, -ie, -ia: ty baraní roh = hlupák; hlúpy, ako baraní roh.
Bardijov, -a
barla, -y
barón, -a
barrikáda, -y
baryton, -a + -u
batallion, -a + -u
batoh, -a
batteria, -e
bavit' = hatit' v robote: Nebav ma!

bavit' sa: Ja sa tu nejdem bavit' (meškat', zdržiavat' sa).

bavlna, -y
Bavorsko, -a
bazilika, -y
bažit' po čom; nie: za čím
bábä, -t'a
bájka, -y
bájočný
bál, -u
bárčo, bárkde. bárkto atd'. — mad'. bármi, bárhol, bárki. U západných i moravských Slovákov v živom jazyku, v mad'arčine len v knižnej, i to len od počiatku 19. stoletia. Pravda, ostatná slovančina nemá ho.
báseň, -sne
bát' sa
bázeň, -zne
bedač, -e
bedzgat'
beh, -u
"behom": behom času, behom dvoch dní a p. — germanizmus.
behat': dobehnút', odbehnút', nabehnút', nadbehnút', obehnút', podbehnút', pribehnút', prebehnút' pobehnút', sbehnút', vybehnút', vbehnút', zabehnút' atd'. atd'.

Belehrad, Stolný i Srbský
bel'mo, nie belmo; -a
Berlín, -a
beseda, -y
Bessarábia, -e
bet'ah -a
Betlehem, -a + -u
bez i bezo; nie beze na pr. bezo mňa, a nie beze mňa.
bezcenný
bezcestý
bezcitnost', -ti
bezočivý, nie prezočivý!
bezpečit'
bezpečnost', -ti
bezplatný
bezplodný
bezpochyby
bezprostredný
"bez toho" (germ.): Id' bez toho, aby si sa obzrel — po slovensky: id', ale sa neobzri; id', neobzrúc sa.
bezúhonný
bezzákonný
biblia, -e
bibliotéka, -y
bibliotekár. -a
bič, -a
bidlo, -a, od bit' schlagen, verni.
bieda, -y, biedit'
bielizeň. -zne
biely, bielit'
bielok, -lku
Biharská stolica
birka, -v
biskup, -a
bitka, bitva, -y

bitkom nabit': bitkom nabitá izba.
bit'=schlagen, verni
blahobyt. -u
blahočinný, -ost'
blahodarný
blahosklonný
blankyt. -u
blazniet'
blánka -y
blázinec. -nca
bláznit'
blázon, -zna
blbec, bca
blbotat'
bledý; zle: blädý!
blbý
bližný
bližší
bližšie
blízky; nie: blízy
blízko: nie: blízo
blk, -u: blkom horí.
blyšt'at' sa
blýskat' sa
blýskavica, -e
blýskavý,
bl'abotat', bl'abtat'
bl'ačat'
bl'ak, -u. bl'akot, -u.
bo i lebo
bobkový list
bobr, bobor, -a, Biber, mad'. hód. Zachované v miestnych menách Bobrovec. Bobrovník atd'.
bobul'a, -e. bobul'ka, -y
bocian, -a
bočka, -y
bod, -a + -u
bodat', bodnút', bá-

dat': Komáre ma dobádaly (dopichaly).
bodka, -y
bodl'ač, -e
bodl'avý
Boh, Boha
bohatier. -a
bohatstvo, -a
bohužial'
bohyňa, -ne
boj, -a
bojazlivý
bojište, -št'a
bojko, -a
bojsa (= lebo): Idem radšej hned', bojsa by som nedošla. Nejedz tol'ko, bojsa ti zaškodí!
bok, -a + -u.
bol, ja som bol nie: ja som **ból**, ani nie: ja som **boů**.
bolehlav, -u, 1) Schierling (conium), 2) nenadále najdený šedivý vlas na nešedivej hlave.
bolestný
bolest', -ti
boliet'
bol'ačka
bol'avý
borcovat' sa s niekým, ringen, küzködni.
borievka, -y
borovnice = čučoriedky
borsuk, -a
Boršodská stolica
bosky
bozk, -u
bozkat'
boženík, -a
Boží, -ie, -ia
Božieho Tela
Božský
bôb, bôbu
bôček bôčka
bôl, -u
bôl'hoj, -a, anthyllis vulneraria L.
bôl'ny
bôta, bôty
bôžik, bôžika
braček, -čeka
bránit', s datívom a akkuzatívom,
bránit 'sa s dat. + gen.,
bratanec, -nca, bratov syn. Komu som ja strýk, ten je mne bratanec.
bratský
bratstvo, -a
brat', berem, bereš, riem, berieš, berie "brat' do ohl'adu", vid' ohl'ad.
"brat' podiel" na niečom, germ. (theilnehmen), radšej: mat' podiel, zúčastnit' sa.
brav, -a
bravčiar, -a
bravčový
bravúra, -y
Brazília
brblat', brbl'avý
brekot, brekotanie, hlas žaby.
bremä = bremeno
bremeno, bremena, d. bremenu.
m. brez píš bez.
m. brezočivý píš bezočivý.
brezniansky
Brezno, -a
brezul'a, -e, brezul'ka, -y.
briadka, -y
brička, -y, istý vozík
bridit' sa
bridký = hnusný
briežđit' sa
brigáda, -y
brilliant, -a
Britannia, -e
britký = ostrý
britva, -y
brloh, -u
brniet', = černiet' sa: Už mu fúziky brnejú.
broniet': slivky bronejú = zapal'ujú sa; už zabronely.
bronz, -u, bronzový.
broskyňa, -e; i broskva, -y
Brussel, -u
brutto
brvi, i obrvi
bryndza, -e
bubennícky
bubenník
bubon i buben, -bna.
bud' — bud'
Budapešt', -ti
Budatín, -a
Budín, -a
budínsky
buditel', -a
budovatel', -a
buchnút'

bujak, -a
bulla, -y
burgyňa, -ne
buričský
buričstvo
burza, -y = Börse, tőzsde.
burzovný
m. buť píš byť.
búchať, i tárať: Búcha dve na tri.
by,
bydlieť
bydlo, -a = Wohnstätte, lakhely.
byľ, -e
byľka, -y, bylina, -y.
Bystrica, -e
bystrý
bysťu! (citoslovce): bysťu Bohu!
byt -u = Wohnung, lakás.
Bytča, -e, vlastne: Byča, bez **t**.
bytnosť, nie bytosť.
bytovať
byť = sein, lenni;
byvol, -a
byzantismus, -u
býk, -a
bývalý
bývanie -nia
bývať, iterativum od byť: Hnev neraz bez príčiny býva (nie: povstáva); z ničoho nič nebýva; řeka z malých potóčkóv bywa (staročeské).
bzdieť
bzdocha, -y
bzučať

C

c. a kr., jasnejšie: cis. a kr. = cisársky a kráľovský v Uhrách; c. k. = cisársko-kráľovský len v Rakúsku.
cm. = centimeter.
cár, -a, cársky; nie car, carský.
cárica
cárovič; rusky: carevič.
cárovna, -y; -áj, -ej.
cäzúra, -y
cedula, -y
celičký, celučký
celý
celky
cella, -y
cement, -u
cena: za každú cenu — germanizmus; miesto "urobím za každú cenu", môžeme povedať: urobím, čo by čo bolo.
cendžať
ceng, -u
cengať
cenník, -a
cenný
cennosť, -ti
centigramm, -u
centrálny
cenzor, -a
cenzúra, -y
m. céra píš dcéra.
certifikát, -u
ceruza, -y
m. cesnak píš česnak
"cestou": cestou verejnej licitácie (germ.), píš: na verejnej licitácii, alebo na dražbe.
cestovateľ, -a
cez i čez, nie ces; pred spoluhláskovými skopeninami cezo, nie ceze: cezo mňa, a nie ceze mňa; ale: cezeň.
cibuľa, -e, cibuľka, -y
cibuľovitý
cicerónsky
cicľať
cieľ, -a
cieňa, -e
cieva, -y, cievka, -y.
Cigáň, -a, Cigáňča, -aťa
Cigáňka, -y
cigáňsky, cigáňstvo, -a.
cigória, -e
címer, -u
cink, -u, cinkový
cintľavý
cinz, -u
cirkeľ, -kľa
cirkev, -kvi
cirkulár, a
cirkus, -kusu

cisár, -a
Cislajtánia, -e
cit! = bud' ticho! mlč! neplač!
citadella, -y
citara, -y
citel'ný
citron, -a + -u
citronovitý
citronový
civiet': civie srdce prázdnotou.
civillista, -y
cínený, cínený riad.
clivo
clivý
clo, cla
clonit, nie slonit'.
cmúlat'
cmul'ok, -l'ka + -l'ku.
cniet' sa
colný
ctihodný
ctitel', -a
ctižiadost', -tí
ctný
ctnost', -ti
ctnostný
cucák, -a: mucha cucákom cucia krv.
cucl'at'
cudzí, -ie, -ia
cudzinec, -nca
cukrárňa, -ne
cukrovka, -y (repa)
cumel', -ml'a
cuml'at'
cval, -u
cvalom
cvičba, -y
cvičit'
cvik, -u
cvikla, -y
cylinder, -dra
cymbal, -bala
cynizmus, -u
cyprus, -u
Cyrill, -a

Č

čaj, -u
čajda, 1) áno, veru; 2) à propos: Čajda! zabudol som vám povedat'.
čajový
m. čak píš však
čakan, -a
čakatel', -a
čakatel'ka, -y
čalún, -a
čalúnnik, -a
Čanádska stolica
čarodejnica, -e
čarodejný
čas, -u, 1) zeit, idő: o krátky čas; "nemám času" k vám príst' — po slovensky: nemám kedy. 2) Ein schönes Wetter: Keby len bol zajtra ráno čas! —
časy pl.: Zlé časy idú; svitly mu časy
čast', -ti
Čech, -a, mn. nom.: Česi
Čechy, Čiech
čel'ad', -di, čel'adník, g. -a.
čeliadka, -y
čel'ust' -ti
čerešna, -ne
čerieslo, -a, 1) na pluhu, 2) bedra: Čeriesla ma bolia.
černit'
černiet' sa
čerpat': čerpám i čerpem. rozk. čerpaj i čerpi.
čerstvý
červ, -a, červík, -a.
červenejší, červenší
červienka, (choroba i vták).
český
česnak, -u
čest', -cti
čestný
čez, nie čes; vid' cez.
čiahat'
čiapka, -y
čiara, -y
čiastka, -y
čidali! = pravdaže, horký nie!
Čierna hora, černohorský, Černohorec.
čierny, ale černejší.
m. čil píš včil'.
m. čili píš čiže.
čiert'až, -e
čin, činom: všetkým činom je na otca; takým činom môžeš zostat' doma; nija-

kým činom sa nedostanem k vám.
činiť sa: činí sa mi, es scheint mir.
činný, -osť, g. -ti
činy, činky, tkáčske názvy.
činovať, -ti
čistý
čitateľ, -a
Čína, nie: Chína
číslo, -a
človečí, -ie, -ia
človečina, -y
čľapkať
čľapnúť
čľup, čľupkať
čmeľ, -a
čmýriť sa
čo; nedobre je: účinkoval u vás čo učiteľ (miesto: ako učiteľ); čo Slovák nemôžem sa k vám pripojiť (miesto: ako Slovák).
Čongrádska stolica.
čosi-kamsi
črevo, -a
črieda i čerieda, -y
čriet', čriem, črieš, črie atď.; čretý, čreny; čretie; črenie.
črievice, -ic
črtiť sa, zuwider sein.
črvoč, -e
črvotoč, -e
čudák
čudný, wunderlich
čudo, -a, 1) paradoxon, das Seltsame, 2) monstrum.
čudovať sa 1) čomu, nie: na čom. 2) Boli sme sa na vojakov čudovať.
m. čul píš včuľ.
čušať
čuť, čujem
čvrlikať

D

Dalmácia, -e
Dalmatínec, nca
dalmatínsky
dämon, -a
dánsky
daň, -ne: daň "vyhodiť" (kivetni) — daň naložiť na občanov; daň vyrubiť
daňový
Dardanelly, -niell.
darobný i daromný.
darobník i daromník, -a.
darovateľ, -a
datľa, -e
dátum, -u
Dávid, -a
dávka, -y
dážď, dažďa
dážďnik, -a
dbať s g. + a. (o čo),
dcéra, -y; nie céra.
dcérin, nie cérin.
dcérsky, nie cérsky.
debatta, -y
decentralizácia, -e
decigramm, -u
decko, -a, ale detský.
ded, -a
definitívny
dejiny, -jín
dejinný
deklamácia, -e
deklarácia, -e
deklinácia, -a
dekorácia, -e
dekrét, -u
deľba, -y
delikatessa, -y
delikvent, -a
deliteľný
delo, -a
delostreľba, -y
Demanovská jaskyňa, -e
deň, dňa, d. dňu, inštr. dňom; mn. n. + akk. dni, dní, dat. dňom, l. dňoch, inšt. dňami.
dennica, -e
denník, -a
denný
deravý
desať, desiaty
desiatka, -y
desiatnik, -nika
desiť sa s g.
dessert, -u
destillovať
detektív, -a

deti, -í, d. -t'om, l. -t'och, i. -t'mi.
detinný, detinský.
detský = mládenec (u Sládkoviča zo zvolenskej slovenčiny).
det'ací, -ie, ia
devät'
devät'desiat
devätnást'
dever -a = žene mužov brat.
deviaty
diabol, -bla
diadém, -u
dialekt, -u
dial', -e
dial'ava, -y
dial'ka, -y
dial'ny
diamant, -u
diat' sa
diecéza, -y
diel, -u
dielňa, -ne
diera, -y
diet'a, -at'a
dievča, nie diovča.
diecka, nie diovka.
differencia, -e
differenciálny
dilemma, -y
dilettant, -a
diplom, -u
direktíva -y
disciplína, -y
diškrécia, -e
diškurs, -u
dišputa, -y
dištancia, -e
dištrikt, -u
dištriktuálny
diurnista, -u
diurnum, -a
div, -u
divízia, -e
divit' sa čomu, nie na čom.
divný
divý, nie: divoký.
dl'a, podl'a: "dl'a" ("podl'a") mojej vedomosti — slovensky povieme: po mojej vedomosti, na moje vedomie, mojím vedomím.
dlaba i dlapa, -y.
dlaň, -ne
dbat'
dlh, -u, nie dluh.
dlhý nie glhý, ani nie dluhý.
dlho, nie glho, ani nie dluho.
dlhší
dlžoba, nie dlužoba.
dnes
dnestýždeň, -a; do dnestýždňa, na dnestýždeň.
do- (na pr. domáhat' sa, do-čkat' sa) s g.
do- (na pr. dozametal, dofaráril).
dobit' = ausprügeln, megverni.
dobrobyt, -u
dobročinný, ost'
dobrodruh, -a
dobromysel'ný
Dobronivá, -ej
dobronivský
dobrosrdečnost', -ti
dobrovol'ník, -a
dobrovol'ný
Dobšiná, -ej
dobšinský
dobyt' = ewerben, szerezni.
dobytčí, -ie -ia
dobytok, -tka + -tku
dobývat'
dobývatel', -a
do cela
"docielit'" niečoho — píš: dosiahnut' niečoho.
dočiahnut' i dosiahnut'.
do čista
dodávka, -y
dodnes — hovor a píš: podnes.
Dodola, v Hornej Trenčianskej na Kvetnú nedel'u bahniatkami vystrojené dievča, s ktorým chodia od domu do domu vyspevujúc.
dohán, -u
doháňat'
dohl'ad, -u
dohliadač, -a
dohliadat'
dohliadka, -y
"dohromady", píš: spolu, dovedna.
Dohviezdny večer.
dochytit'
dojem, -ímu
dojest'
dojst', dôjst'; došiel.
dokial'
dokým
do kola
dokonale
dokonaliet'
dokonalý i dokonály.
dokonat' sa, dokona-

nie, pokonanie: Dokonal som sa s pánom B. Š. takýmto spôsobom... (Turčianska listina z roku 1661.)
do korán
doliehat'
dolievat'
doliezt'
Dolná zem, -e
Dolniaky, g. Dolniak
dolný
domýšlat' sa
domýšl'avost'
domorodý
domov, -a
doniest'
dopiect'
dopis, -u dopisovatel', -a.
doplnok, -nku
do pola, do poly
do poludnia
dopoludnie
dopomáhat'
dopriat'
dopustenie, -nia
dopytovat' sa
dopýtat' sa
dorozumenie, -nia
dosah, -u
dosavád'
dosiahnut'
dosial'
dosypat'
dosýpka, -y
do sýta
doska i daska, -y; mn. g. -sák, -siek.
dosmrtný
dospelý
dospievat'
dost' dostačitel'ný
dostavit'
dostih, -u
dostrelenie, -nia
dostriezt' = dostriehnut'.
dosvedčit'
dotade
dotaz, -u
dotiahnut'
dotial'
dotieravý
dotknút' sa
dotknutel'ný
dotrýzňat'
dotýkat' sa, v. týkat' sa.
dovedna
m. dovica píš vdovica.
doviest' = bis hin führen. oda vezet;
doviezt' = bis hin fahren zu Wagen, oda vinni kocsin.
dovliect'
dovodzovat'
dovoz, -u
dovozca, -u
dovrávat'
dozaista
dozvediet' sa o čom, nie čo.
dôchodok, -dku
dôkaz, -u
dôkladný
dôležitý
dômysel, slu
dômok, mku
dôraz, -u
dôrazný
dôsledný
dôslednost', -ti
dôstoj, -u, dôstojný
dôstojník, -a
dôstojnost', -ti
dôvera, -y
dôverný
dôverovat'
dôvod, -u, dôvodit'.
dôvtip, -u, dôvtipnost', dôvtipný, dovtípit' sa.
drahný
drahší
drat', derem i deriem.
drelej
dreml'a -e
dresina, -y
driet', driem, drieš atd'.; dretý, drený; dretie, drenie.
drevárňa, -eň, g. -rne.
drevený
drevorez, -u
drgl'avý
driapat'
driek, -u, driečny.
driemat', driemam i driemem; rozk. driemaj i driem.
drieň, -a
drieňky, -ňok
drieňovica, -e
drkotat', 1) plaudern, csevegni, 2) od zimy drkocú zuby.
drob, -u, drobky, -ov.
drobizg, -u
drobizeň, -zne
drobný
drozd, -a
droždie, -dia
drót, -u
drótový
drsný
drugat', priast' vlnu na hrubo.

druh, -a (= kamarát); druh, -u (= sorta).
drumbl'a, -le, Maultrommel.
drúh, -a (= drúk, mad'. dorong): Môžú sa aj volajaké drúhi, lebo visoké koli vistavit', jako v chmelnici. (Fándli, Hospodár, 48.)
drúzgat'
drychnat' i drychmat'.
drzý
držat' = vládat'. S tej strany, k Bobrovníku, páni Čertovia zeme držia. U Bazy páni Veličovia držia jedny kratinky, odtul' pod vrškom k Bobrovníku páni Čertovia vládzu. (Laclavská — v Turci — listina z r. 1671.)
država i država, y.
državie = panstvo, dominium. Zámok Likava spolu i s panstvom či dŕžavím k nemu prislúchajúcim. (Hyroš, Zámok Lykava, str. 36.)
dub, -a
dubinkat'
dudy, dúd
duell, -u; -llovat'.
duch, -a
Ducha, na Ducha.
dukát
duplovaný
dúfat'
dúha, -y
m. dúkaz píš dôkaz.
m. dúležitý píš dôležitý.
m. dúraz píš dôraz.
m. dúvera píš dôvera.
m. dúvod píš dôvod.
m. dúvtip píš dôvtip.
dva, dve, g. dvoch, d. dvom, l. dvoch, i. dvoma.
dvadsat'. dvadsiaty.
dvadsiatka, -y
dvanást' dvanásty.
dvanástka, -y
dvierka. -rok
dvojejctihodný
dvojit', dvojitý
dvojsmysel, -slu
dvojsmyselný
dvoranín, -a
dvorný
dych, -u
dychtit' po čom, nie za čím.
dym, -u
dymit'
dynamit. -u
dynastia. -e
dyňa, -ne
dýchat'
dýka, -y

Ď

d'aka, -y
d'akovat'
d'alej
d'aleký, nie: del'aký.
d'alší
Ďarmoty. -môt
d'as, -a
d'asná, -sien, -sán; nie jasná.
d'atel, -tla
d'atelina, -y
d'ubat'
d'ugat', nad'úgat'.
d'umbier. -u
Ďuro, -a

E

ev. = evanjelický.
ev. a. v. = evanjelicko-augsburgského vyznania.
Eduard. -a
effekt, -u, effektívny
Egypt, -a + -u.
ekonom, -a
ekonomický
ekipáža. -e
ekstáza. y
elektrizovat'

elita, -y
ellipsa, -y
elsasský
Elsassko, -a
emancipácia, -e
emigrácia, -e
encyklika, -y
encyklopädia, -e
m. englický píš anglický.
m. Englicko píš Anglicko.
m. Gngličan píš Angličan.
epilepsia, -e
epiteton, -u
epizoda, -y
eskomptný
eskorta, -y
essencia, -e
ešte, nie ješte
etický
etika, -y
etiketný
etiketta, -y
etnografia, -e
etymologia, -e
evanjelický, nie evangelický.
evanjelium, nie evangelium, -lia.
Europa, -y
Europan, -a
europský
excellencia, -e
excentrický
exekúcia, -e
exekučný
exekútor, -ora
exekvovať
exemplár, -a
existencia, -e
exotický
expanzívny
expedícia, -e
explikácia, -e
extrakt, -u
extrém, -u
exulant, -a
ež, v spisovnej reči je **že**.

F

fabrický
fabrika, -y
fabrikát, -u
faeton, -a + -u
fakľa, -e
fakt, -u
faktický
faktor, -a
faktum, -u
faloš, -lši
falošný
famózny
fanatizmus, -mu
farba, -y
farbiar -a
farbiť
fascikul, -a
fašangy i fašiangy, -ov.
fatalista, -u
fazuľa, -e
fáza, -y
federalizmus, -mu
feudalizmus, -mu
fiala, fialka, -y.
fideikommiss, -u
fígeľ -gla
figliar, -a
figúra, -y
m. fijalka píš fialka.
Fiľakovo, -a
Filip, -a
fiškál, -a
fiškus, -a
flauta, -v
flinta, -y
flőr, -u
flak, -u; fliačik.
fľakovitý
fľaša, -e
fonograf, -a + -u
formálny
formula, -y
fortieľ, -a
fosfor, -u
frajer, -a
frak, -u
frakcia, -e
Francúz, -a
Francúzsko, -a
francúzsky
francúzština, -y
františkán, -a
fráza, -y
frazeologia, -e
fregatta, -y
Fridrich, -a
frizér, -a
frivolnosť, -ti
fujak, -a
fujazdiť
funebrál -a
funkcia, -e
fúra, -y

futrál, -a
fúz, -a; fúzy, -ov; nie búz, búzy.
fuzatý
fysharmonika, -y
fyzický
fyzika, -y
fyziognomia, -e

G

gajdy, gájd
gajdoš, -a
galbavý = kršňavý.
gallimatias, -u
garbiar, -a
garsón, -a
garsónny
Gašpar, -a
gaštan, -a
gaty, giat, d. -ám, l. -ách, i. -ami. Alebo: n. — a. gate, gatí, d. -iam, l. -iach, i. -ťami.
gavalier, -a
gazdiná, -ej
gáfor, -fru, nie káfor.
gáň, -a, ein Stück Holz zum werfen.
gánit', zagánit' = nepekne pozriet'.
gáz, -u
gáža, -e
Gemerská stolica.
generál, -a
m. girant píš žirant.
m. giro píš žíro.
gladiátor, -a
glycerín, -u
golier, -a
m. grajciar píš krajciar
gramm, -u
grammatika, -y
granatier, -a
grandiózny
Grécko, -a
grécky
Gregor, -ora
m. grg píš krk.
Grgolica, -e, zlostná lesná víla (vo Zvolenskej stolici).
m. grieda píš krieda.
grobian, -a
grobiansky
gróf, -a
grunt, -u
gruntovný
gubernátor, -a
guča, e. hrča.
gul'a, -e; gul'ka, -y.
gul'áš, -u
gumma, -y
gummový
guvernantka, -y
gymnastika, -y
gymnaziálny
gymnázium, -zia
gyps, -u

H

habat'
had, -a
hachl'ovat'
hajdúch, -a; mn. n. -úsi.
hajdúsky
halena, -y
Halič, -e
haličský
halier, -a
haluška, -y
haluz, -i
halúzka, -y
hämorrhoidy, -oíd
hanba, -y
hanbit' sa s g.
handra, -y; mn. g. -dár i -dier.
handrár, -a
hanobný
haring, -a
harmonia, -e
hasič, -a
hasičský, hasičstvo, -a.
hatat', hatám i hacem,
hat', -ti
haviar, -a
hádka, -y
hádzat'
hájit' sa s g.
hálka, -y, okrúhly

klobúčik na štíte; i veterník, Wetterhahn, szélkakas.
hárem, -u
háveď, -di
hegľavý
heslo, -a
hí, híkať
hiart, -u
hierarchia, -e
hieroglyf, -u
hippodrom, -u
historia, -e
historický
hja, nie hia
hlad, -u, hladný, hladovitý, hladoviet'.
hladiť
hladký, hladkosť
hladší
hlásateľ, -a
m. hláskať píš láskať.
hlavaj = svojhlavý.
hlávka, -y
hlboký, nie hluboký
hliadka, -y
hlodať, -dám i -dzem,
hloh, -u, hlohyňa, -ne
hlomoz, -u
hľa, hladieť.
hľuza, -v
hlbať, hlbka, -y
hmla, -y
hmyz, -u
hmýriť sa
hnať, ženem i niem,
hneď aj ihneď.
hnev, -u, hnevný.
hniezdo
hniezdiť sa, unruhig sitzen, fészkelődik.
hnuteľnosť, -ti
hnuteľný
hnúť, s i. + a.
hoc i hoci
hoden, s g.
hodlať: Hodli, abis ho (žito) sál na volakterí kantroví deň okolo Matúša. (Fandli, Hospodár, str. 87).
hodváb, -u
holba, -y
holič, -a, holičský.
holofúz, -a
holub, -a
hoľa, -e
homoľa, -le
homoľovitý
homôľka, -y
honba, -y
Hontianska stolica
horeznak
horizont, -u
horkýže, horkáže.
Hornád, -u
Horniaky, g. Horniak.
horný, -á
horúčosť, -ti
Horvat, -a
horvatský
Horvatsko, -a
hostiteľ, -a
hosť, -a, mn. g. hostí.
hotoviteľ, -a
hotovizeň, -zne
hovädo, -a
hovädzí, -ie, -ia
hovoriť
hrad, -u, z tej príčiny: i Novohradu, Petrohradu atď.
hradská cesta.
hraničiar, -a
hrať (v karty, v kolky, na husliach).
hráč, -a
hráčsky
hrdina, -u
hrdlačiť
hrdúsiť
hrdza, -e, nie zrdza.
hrdzavieť
hrdzavý
hrebeň, -beňa
hriva, -y
hriadeľ
hriadka, -y
hriančiť, hrianiť, hrianka.
hriať
hriaté pálené = hriaté.
hriažať, do snehu zapadať (Zvolenská).
hriech, -u
hriešny
hríb, -a
hrnčiar -a
hrniec, -nca
hrobka, -y
hromobitie, -tia
hromosvod, -u
Hron, -a, hronský.
hrsť, -ti
hrúbka, -y
hrubší
hruď, -i = Brust, mell.
hrvoľ, -a + -u
hrýzť
hržať i eržať
hrba, -y; hrba peňazí.
m. hu píš ju: videl, prosil, ľúbil som ju; nie hu.
huba, -y, hubka, -y.

hudba, -y, hudobník, -a.
hudec, -dca
hudobný.
humenný
hus, -i
husí, -ie, ia: husia koža. Naskočila mu husia koža (= nal'akal sa).
husiar, -a
husita, -u
husle, husiel' + huslí; husliar, -a.
husl'ový
húšt', -ti
húžovatiet'
húžovitý
húžva, -y; mn. g. -žev.
hviezda, -y
m. hviezdár píš hvezdár.
hviezdnatý
hviezdny
hvizd, -u, hvízdat'.
hvižd'at'
hyacint, -u
hyb, -u
hybaj
hybký
hybkost', -ti
hybný
hyd, -u
hydina, -y
hydra, -y
hyntat' sa
hyntov, -a
hynút'
hypochondria, -e
hypotéka, -y
hypotéza, -y
hysterický
hyzdit'
hýbat', s i. + a., hýbam i hýbem,
hýl', -a

CH

chalba = záhyb (rancz).
chalúpka, -y
chamäleon, -a
charakter, -u
chatrč, -e
chápat', -pam i -pem, rozk. chápaj i cháp,
chciet'; nie kciet', sciet'.
chichot, -u
chichotat' sa, chechtat' sa, -tám sa i -cem sa.
chimära, -y
chlápä, -ät'a
chlapček, -čeka
chlastat', -stám i -scem.
chlieb, chleba
chliev, -a
chlipný
chlípat'
chlp, -a + -u
chlúba, -y
chlúbit' sa
chmel', -u
chmul'o, -a
chod', nie choj.
chodba, -y
chodník, -íka
chochol, -a
cholera, -y
choroba, nie: nemoc
chorý (nie: nemocný), chorl'avý.
m. Chorvat píš Horvat, Horvatsko.
chotár, -a, l. -i, mn. n. -e.
chov, -u
chôdza, -e
chránit' sa s g.
chripiet'
chrobač, -e
chrochot' i hrochot' = zmrzlé blato.
chtiac - nechtiac i cht'a - necht'a.
chudorl'avý
chutit', nie chutnat'.
chut', -ti
chvalabohu
chvíl'a, -le, 1) moment, minúta, sekunda, mih: Po chvíli; otec čo chvíl'a tu bude; v ostatnej chvíli prišiel. 2) Weter, idő.
chvíl'ka, -y, chvíl'očka, -y.
chvost, -a
chvostík, -a
chyba, -y
chybit'
chytit', chytl'avý
chytrák, -a
chytrý
chýbat' i chybiet'
chýlit' sa
chýr, -u

I Í

i alebo aj
iba, nie ima
idea, -i
ideál, -u
idiotikon, -a + -u.
idiotizmus, -u
idylla, -y
idyllický
ihneď aj hneď.
ihra aj hra.
ich, im, imi; nie jich, jim, jimi
illegálny
illuminácia, -e
illúzia, -e
Illýria, -e
illýrsky
imitácia, -e
immatrikulácia, -e
immunita, -y
Imrich, -a = Emerich, Imre.
ináč aj ináče
inak aj inakšie
inakade
index, -u
indifferentný
indich, -u
indiškrétný
infámny
infekcia, -e
infinitív, -u
infinitívné vety: Nebyť toho (človeka, pomocníka), darmo by sme sa boli namáhali. Nepovoziť (nepohnojiť) tak tú roľu, nebola by žatva takáto veselá!
influenca, -e
iniciatíva, -y
inkognito, -a
inkvizícia, -e
inovať, -ti
inší aj iný
inšpektor, -a
inštallácia, -e
inštancia, -e
inštinkt, -u
inštruktor, -a
inštrumentál, -u, l. -i, mn. n. -e.
intermezzo, -a
internacionálny
interpellácia, -e
inženier, -a
iný aj inší
isť aj ísť: Idem sa najesť! (povie hoci pri stole sediaci). To dieťa ide ochorieť.
istý o čom + čoho,
išpán. U západných Slovanov nebolo mena **župa**, nebolo teda ani župana, a v slovenskom pozdejšom vzácnom administratívnom názvosloví, zachovanom v písmach od 16. stoletia, prichodí len išpán a viceišpán.
izbietka, -y

J

ja, nie já
jablko, -a
jabloň, -ne
jačmeň, -a
jačmenný
jadierko, -a
jadrný
jahôdka, -y
jak i ak
Jakub = Jacob, Jakab
jalovka, -y
jalovčiak, syn. čvíčala, čvíkota, borovčiak.
jalša i jelša, -a.
jamaický rum
Ján = Johann, János.
janičiar, -a
jar, -i (žen.)
jarab, -a
jarmok, -oku
jarok, jarku
jas, jasot, -u
jasať
jaseň i jeseň, -sene.
jasenný
jaskyňa, -ne
jasmín, -u
jastrab, -a
jastrabí, -ie, -ia
jastriť očima.
jaternica, -e
javiť sa
jazda, -y
jazdec, zdca
jazerný: jazerná strela! (= tisíc

striel!)
jazero i jezero
jazvec, jazveca
jazyčiť
jazyk, -a
jazykozpyt, -u
je, s gen.: Dosť ho je; málo ho je
jed, -u
jedálňa, -ne
jeden i jedon
jediniatko, -a
jediný; m. "jeden jediný" píš: jediný; m. "jeden jediný raz" tiež jediný raz.
jedľa, -e
jedľový
jedlo, -a
"jednať sa": miesto "o to sa jedná" (germ.) hovor a píš: o to ide, to je vo veci, o tom je reč. Slovákovi nejedná sa o nič; Slovák jedná sa o niečo, keď ho kupuje, na pr. jedná sa o záhradu, jedná na trhu koňa.
"jednoduchý", z nemeckého einfach; hladʼ mu vyhýbať a píš: prostý.
jednomyseľný
jednostranný
jednotvarný
jedon i jeden
jedonásť
jedonásty
jeleň, -leňa
jelení, -ie, -ia
jelša i jalša, -e
jesť; jem, ješ, jie; jeme, jete, jedia.
jestliby
jestliže
Ježibabin
Ježiš, v. -u, g. -a.
jho, -a
m. jich, jim, jimi píš ich, im, imi.
joviálny
Jozef = Josef, József; — Jožko.
jubilárny i jubilejný
jubiläum, -läa.
juh, -u
juchta, -y
junač, -e
junec, -nca
júl, -a, l. -i; nie július.
jún, -a, l. -e; nie június.
Jur = Georg, György.

K

kat. = katolícky
kg. = kilogramm
km. = kilometer
kor. = koruna
kr. = krajciar
kraj. = krajinský
kráľ. = kráľovský.
k i ku; k menu, ku menu a nie: g menu, gu menu!
"k dostaniu." Tu sú k dostaniu knihy — hovor a píš: tu dostať (alebo: tu predávajú) knihy; u dobrého priateľa dostať dobrú radu. Tiež nehovor a nepíš: k videniu je niečo (a podobné), ale: vidieť niečo.
kabinet, -u
kade
kadečo
kadejaký
kadekde
kadenáhle, viď "akonáhle."
kadere, -í
kadet, -a
kadidlo, -a
kadiť sa
kaďa, -e
kachel, -chľa
kajať sa, -jám sa i -jem sa.
kajuta, -y
kakao, -aa
kalamár, -a
kalendár, -a l. -i, mn. p. -e.
kaleráb, -u
Kalifornia, -e
kalligrafia, -e
kaluža, -e
kalvária, -e
kalvín, -a
kaľavný
kamarát, -a
kamarátsky
kamarilla, -y

kameň, -a
kamenný
kameňolom -u
kanafas. -u
kanál, -u
kanárik. -a
kancel', -cl'a
kancellár, -a
kancellária, -e
kancellista, -u
kancionál, -a
kanón, -a = delo.
kapitál, -u
kapitán, -a; kapitáň, s mäkkým ň, bol by vliv maďarský, nedopustiteľný, keďže slovo vo všetkých iných jazykoch má n.
kapitola, -y
kapitula, -y
kapitulácia, -e
kaplán, -a
kaprál, -a
kapucín, -a
kapusta. -y
kapustnica, -e
kapustník, -a
kapustný
kapún, -a
karabín, -a
karafiát, -u
karanténa, -y
karavána, -y
karbunkul, -u
kardinál. -a
karfiol, -u
karikatúra, -y
karmelitán, -a
karmín, -a + -u
Karol, rla
karovat'. nie kärovat'.
kartún, -u
kartuzián, -a
kasárňa, -eň, g. -ne.
kassa, -y; kassier, -a.
kassíno, -a
kasňa, -ne
kašel', -šl'a, kašl'at'.
m. kaštan píš gaštan.
kaštiel', -a
katedra, y
katechéta, -u
katechizmus, -mu
katolícky
katolíctvo, -a
katolík, -a
kavalleria, -e
kaviarňa, -eň, g. -ne.
kavka, -y
kazatel', -a
kazatel'ňa, -ne
každodenný
každý, -á, -é; germ.: každé namáhanie je tu daromné (píšeme: všetko namáhanie).
m. kátor píš gáfor.
kánon, -u = pravidlo, predpis.
káplnka. -y
kázeň, -zne
kde, nie gde
kdesi
keby
kečka, -v
keď, keďby
kedy, kedysi
kepeň, -eňa
Kežmarok, -rku
kežmarský
kiahne, -ní
Kijev, -a, v Rusku.
kikiríkat'
kila, -y, istá miera.
kilogramm, -u
kistňa, -ne
kitl'a, -ne
klada, -y
kladivo, -a
kladka, -y
klas, -u, l. -e, mn. n. -y.
klassa, -y
klassický
klauzula, -y
klaviatúra, -y
klavír, -a
klást'
kláštor, -ora
klbása, i klobása, -y.
klbčit' sa
klbko, -a
klebeta, -y
kliat'
kliatba, -y
kliatie, -tia
kliešte, -tí
klietka, -y
klin; -ec, -nca
klit', kliet', klíčit', kl'ut', kl'uvat': zasiate semeno klí, klie, kleje, klíči, kl'uje.
klík, -u
klky, pl., g. klk, Werg. csepü.
klobása, i klbása, -y.
klobúčnik, -a
klobúk, -a
klokoč, -e
klus, -u. klusat'.
klystier, -a
klzký
klzkost', -ti
klb, -u
klzat' sa
kl'áčat'

kl'úč, -a
kl'ud, -u, -ný
kl'uka, kl'učka, -y.
kl'uvat' sa
kmeň i kmen, -a
kmenný
kmitat' sa
kňahyňa, -ne = vydatá; za svobodna je kňažňá.
kňaz, -a
kňazský
kňazstvo, -a
knédl'a, -e
knieža, -at'a
kniežací, -ie, -ia
kniežatstvo, -a
knihovňa, -eň, g. -ne
kníhkupec, -pca
kníhkupectvo, -a
kníhtlačiarňa, -eň, g. -ne.
kobyla, kobylka, -y.
kocka, -y: postavit' život na kocku.
koketta, -y
kokettovat'; ale: koketný.
kolísat'
kolkovat'
kolkový
kollega, -u
kollegiálny
kollegium, -gia
kollízia, -e
kolmý
kolo i okolo
kolofonia, -e
kolok, lku
kolomaž, -i
kolonna, -y
kolonnáda, -y
kolossálny
kol'aj, -e
kol'ký
kol'koraký
komédia., -e
komfortábel', -bl'a
kommandovat'
komisár, -a
komisia, -e
kommunizmus, -mu
komplex, -u
komplikovaný
kompozícia, -e
kompromiss, -u
kompromittovat'
koncessia, -e
konflikt, -u
konfrontovat'
konfúzia, -e
kongregácia, -e
kongress, -u
konkrétny
konkurs, -u
konzekvencia, -e: konzekvencie t'ahat' (!) — v slovenčine nemožná fráza. Možno tiež povedat': robit' vývod, súdit'.
konzul, -a
konštitúcia, -e
konštrukcia, -e
kontinent, -u
kontingent, -u
kontrakt, -u
kontrola, -y
kontrolór,- a
konvent, -u
konverzácia, -e
konvikt, -u
koňak, -u; nie cognac.
kooperátor, -a
koordinácia, -e
kopa, -y: kopa l'udí.
kopaničiar, -a
kopov, -a
kopyto, -a
koráb, -u
kordován, -u
korec, -rca
korhel, -a
korist' -ti
kormidlo, -a
kosba, -y
korrektný
korrektúra, -y
korrepetítor, -a
korrešpondencia, -e
korridor, -u
korunný
korúhva; nie: korúhev.
korytnačka, -y
Korytnica, -e
koryto, -a
kosa, -y, 1) kosa kosí; 2) Orion, astr.: Kosy zapadajú, zore znamenajú. (Pieseň.)
kost', -ti
kostený
košatý
košel'a, -e, košiel'ka, -y.
košiar, -a, l. i. mn. n. -e.
koštial'. -a
kotál i kotol, -tla, l. -tle, mn. n. -tly
kov- -u
kováčsky
kozub, -a
koželuh, -a
koželužstvo, -a
kožený
kožka, -y
kôl, kola

kôlňa, -ne
kôň, koňa
kôpka, -y
kôpor, -pru
kôra, nie kvora
kôrka, nie kvorka.
kôstka, -y
kôš, koša
kra, -y. Eisscholle; taktiež: kryha, pl. kryhy.
krahnúť (i krehnúť), nie: krähnúť.
kraj, -a ,1) Gegend, Land, vidék, táj: lokál v kraji, v slovenskom kraji, v hornatých krajoch; 2) Rand, szél: lokál na kraji, na kraji stola, na kraji poličky; — kraj cesty, i nakraj ceste.
krajciar, nie: grajciar.
krajč, -a = krajčír (v Hontianskej, Zvolenskej).
krajina, -y, nie: krajna
krajinský
Krakov, -a
krapeň, -pňa
krát i krát'
kratší
krádež, -e
Král'ova hol'a
král'ovná, -ej
král'ovský
krehký
krehkosť, -ti
krem i okrem
kremeň .-eňa
kremenný
Kremnica, -e
kreskať, pokreskávať — v tanci.
m. krev píš krv.
krhla, -y
krieda, nie: grieda.
kriesiť
krik, -u
krikl'avý
krikl'ún. i krikl'úň, -a.
krivdiť
krivoprísažník
krivoprísažný
krivul'a. -e
križiak, -a
križl'atý
krík, -a
krívať
kríž, -a. Kreuz, kereszt; fig. bieda: Mám kríž vel'ký. To je kríž s tým človekom!
krížny
krk, nie: grg.
krm, -e; lepšie: krm, muž. rodu, -u.
krmit i krmiť.
krnáč, -a = krivé hrčovaté drevo.
krom i krome
kropaj, -e
krošňa. V krošni nosia sklo na chrbte.
krotitel'. -a
krov, -u
krst, -u
krstenie, -nia
krstitel', -a
krstný
kruh, okruh, -u
kruch chleba
krumpl'a, -e
krupaj, -e
krupy i krúpy, úp
krupobitie, -tia
kružina, -y
kružl'ovatý
krúh, -a
krútiť, s i. + a.
krv. g. -i, nie: krev
Krym, -u
krypta, -y
krytý
kryť
krýdlo, -a
krdel', dl'a
krč, -ča
kto, nie: kdo, ani gdo, chto.
ktorý, nie: který, ani nie: chtorý, chterý; dl'a toho vždy: ktorýkol'vek, ktorýsi, ktorýže.
ku aj k; ku rodine, k rodine, a nie: gu rodine, g rodine!
kuchyňa, -ne
kul'hať. kul'havý
kupé (nesklonitel'né).
kupón, -a + -u.
kura, kurča, -aťa.
kuráž, -u
kuriatko, -a
kurín, -a; -ec, -nca.
kuriozita, -y
kuriózny
kuroptva, -y
kus, -a
kušnier, -a
kutel', -tl'a, kutle, mn. n. -tl'ov.
kúdol, -lu
kúdel'a. -e
kúkol', -a + -u

kúpat' sa, -pam sa i -pem sa.
m. kúpelňa píš: kúpel'.
kvačat'
kvadrát. -u
kvalifikácia, -e
kvardián, -a
kvartál. -u
kvartetto, -a
kvetník. -a
kvitancia, -e
kvočka, -y, nie: kôčka
k vôli
kyjak, -a
Kyjov, -a, na Morave.
kylavý
kynožit'
kypiaci
kypiet'
kyprý
kyptavý
kysel', -a, druh kyslej polievky.
kyslina, -y
kyslý, nie kyselý.
kyst', -ti
kyvot, -u
kým
kýška, -y

L

laboratorium, -ria
labyrint. -u
labud i labut', -i.
labudí, -ie, -ia.
lacno "prísť' k niečomu", po slovensky: lacno dostat', lacno nadobudnút'; ale: prišlo mu to draho — je dobre.
lacnost'. nie lacinost'.
lacný, nie laciný.
lad, -u = Harmonie, összhang.
Lada = Venuša
ladit' = štimovat'
ladom ležat'
lagan, -a
lahodit' komu.
lahodný: lahodné zdravie. lahodná pomoc. Lahodný si ty pán!
lahôdka, -y
laik, -a
lak, -u = Lack, fénymáz.
lákat' = locken, csalogat.
laket' i loket', -kt'a.
lakomý
lakota, -y
lanštiak. -a
laň, -e, = Hirschkuh, szarvastehén.
laňajší, -ie, -ia
lasica, -e
m. laský orech píš vlašský.
laskotit'.nie jaskotit'.
laskotit'. nie jaskotit'.
lastovička, nie vlastovička.
lavica, -e, = na sedenie.
laz, -u
lazy
lámat'; lámat' vôl'u: Vašej Milosti vôl'u zlomil (v liste z r. 1592).
lán, mn. n. lány.
láska, -y
láskat' koho
láskavý
lebka, -y
lebo i bo = weil, mert.
lečico, lecijak, lecijaký, lecikedy.
ledačo
ledakto
ledva i ledvy: nie ledvou. Ledvým činom som dokončil.
legalizácia, -e
legia, -e
legionár. -a
legitimácia, -e
lektúra, -y
len-len
leňoch -a
lep, -u, lepit'.
lepší, -ie. -ia.
lest', l'sti
let, -u, letiet'.
letka, pl. letky = krýdla hmyzu.
letný
letopočet, -čtu
lev, g. leva + l'va.
lexikografia, -e
lež

ležat', ležiačky
liferant, -a
ligot, -u, ligotat' sa.
licho = zle, nesluš-ne: Licho vravel rodičom. (Hontianska, Zvolenská st.) Pozor teda pri užívaní slov **lichotit'**, **lichotenie**, **lichotivý**!
lichý
lichva, -y
Likava, -y
likér, -u
liknaviet'
likvidácia, -e
limec, -mca,
limonáda, -y
lipa, -y
lipiet', lipnút'
Lipták, -a
Liptov, -a
Liptovská stolica
lis = Presse, sajtó
lisnút' sa
Lissabon, -u
listie, nie líst'a
lišaj, -e
lišit' sa
líce i líco, -a
líčit'
líčny
líhat'
línia, -e
lístok, -tka
líška, -y
liadkový
liadok, dku
liahnut'
liatina, -y
liečit'
lieh, -u, liehomer, -u.
liek, -u
lieň, -ne
lieska, -y
lievik, -a
liezt', leziem
lodyha, -y
lod', -di
lod'stvo, -a
lojálny
lokál, g. -u, l. -i mn. n. -e.
lomoz, -u
Londýn, -a
lono, -a
lopata, lopatka, g. -y.
lopta, -y
lov, -u
lovčí
lož, lži
lős, -u
lônik, -a
lub, -u
lubit' — wöolben, boltozni.
lučba, -y
Lučenec, nca
lučenský
ludigroš
luhat', lyhat' i lhat'.
luterán, -a
luteránsky
luxus, -u
luza, -y
lúč, -a
lúčit'
lúdit'
lúh, -u
lyceum, -cea
lyhat' luhat' i lhat'.
lyko, -a
lynčovat'
lyrik, -a
lysina, -y
lysý
lyžica, -e
lýra, -y
lýtko, -a
lživý

L'

l'ad, -u, = Eis, jég.
l'adník, -a + -u
l'adovec, vca
l'advina, -y
l'advie
l'ahčit'
l'ahký
l'ahkomysel'ný
l'ahkost', -ti
l'ahnút'
l'ahostajný
l'ahší
l'ahtikár
l'ak, -u, Schrecken, ijedség.
l'akat' sa
l'al'a, l'al'at'
l'alia, -e
l'an, -u = Flachs, len.
l'avý
l'avica, -e = l'avá ruka.
l'avný i levný
l'stivý
L'ubietová, -ej
l'ubovol'ný

l'ud, -u, lokál -e, inštr. l'udom; mn. n. -ia, d. l'ud'om, l. l'ud'och, inšt. l'ud'mi.
L'udmila, -y
l'ud'natý
l'udojed, -a
l'udomil, -a
l'udožrút, -a
l'udský
l'ulkat'
l'ul'ok, l'ku
m. L'uptov píš Liptov.
l'utovat' s gen. + akk.
l'úbezný, l'úbeznosť'.
l'úbit'
l'úbost', l'úbostný
l'úby
l'úty
l'útostný
L'vov, -a

M

m. = meter
mm. = millimeter
m. m. = minulého mesiaca
m. ct. = metrický cent
macochin
mačkat'
madonna, -y
mad'arský
magazín, -a + -u
magnét, -u
mahomedán, -a
mach i moch, -u
machul'a, -le; ale makulatúra, -y.
major, -a
makatel'ný
malomysel'ný, -osť'
mal'ovat'
mal'ovka, -y
maml'as, -a
mammona, -y
mandl'a, -e
manévry, -ov
mangel', gl'a
mangl'ovat'
manier, -u
manna, -y
manšetta, -y
manufaktúra, -y
manufaktúrny
manuškript, -u
mappa, -y
marec, -rca: nie marc.
mariáš, -a
marotta, -y
maršall, -a
Martin, -a
massa, -y
massakrovat'
massívnv
mastný
mastnota, -y
mašl'a, -e
maštal', -e
mat', g. -eri; akk. mater, d. -i, l. -i, inštr. -ou; mn. n. v. a. -e, g. -í, d. -ám (iam), l. -ách (iach), inštr. -ami (- mi).
"mat" (sollen): Čo mám urobit'? (Was soll in thun?) Slovák povie bez "mám": Čo urobit' Čo to "má" znamenat'? po slovensky: Čo to znamená? Čo je to?
mat'at', matám i macem, rozk. mataj i mac.
Matej = Mathias, Mátyás
materiál- u
matka, -y, 1) mat', -eri; 2) matka včelnej čel'ade, die Bienenmutter, anyaméh; 3) matka v octe; 4) matka pri šraube; 5) die Gebärmutter, anyaméh.
matkin
Matúš = Mathäus, Máté.
maz, g. -u
málo, s genitívom: Málo ho je na rychtára (= je prichatrný). Málo ho je na takú robotu.
málocenný
márnomysel'ný
márny
mátat', mátam i mácem, rozk. mátaj i mác.
mäcén, -a

mädlit'
mäkčet'
mäkčit'
mäkký
mäknúť'
mäkší
mäkušit'
mäsiar ,-a
mäsitý
mäso, -a
mäsopust, -u (fašiangy)
mätež, -e
mätežník, -a
mečat' .i mekotat'
med, -u: medokýš.
med', -di, medený.
medallion, -u
medicína, -y
medved'. -a
medza, -e
medzitým
medzník, -a
Mekka, -a
mel'huba, -u
memoáre, -ov
meno, nie méno
menoslov, -u
menší
mentieka, -y
messiáš, -a
m. meský píš mestský.
mesto = Stadt, város.
mestečko = malé mesto.
mestský, nie meský.
mešt'an, -a
meštiansky
meštianstvo, -a
metafyzika, -y
metamorfóza, -y
metat', metám i mecem, rozk. metaj. i mec.
meteorolog, -a
meter, -tra
metla, -y (v Turci: motla); mn. g. -tál,
metoda, -y
m. mhla píč hmla.
méta, -y
miazga, y
midlikovat'
miechat'. i miešat'
mienit'
mienka, -y
miera, -y
mierit'
mierny
mierumilovný
miesit'
miest', metiem
miestečko i miestočko = malé miesto.
miesto = Raum, hely.
miestodržitel', -a
mih, -u, mihat'.
mihalnica, -e
mihíkat'
mihotat' sa
Michal = Michael, Mihály.
Mikuláš = Nikolaus, Miklós.
millennium, -nia
milliarda, -y
milligramm, -u
million, -u; nie milôn.
millyová svieca.
mimo, po slovensky s genitívom: mimo domu, nie mimo dom. Ešte i v moravskej slovenčine: Mimo našich oken teče voda skokem.
mimochodom
mimoriadny
mimovol'ný
minca,- e
minerálny
minúta, g. minúty, d. minúte, a. minútu (za minútu!); mn. n. minúty, g. minút nie: dve minúte, za pät minút').
misa, miska, -y.
miškár, -a
miškovat'
Miškovec, -vca
miškovský
mizerný
miziet', miznúť'
míjat' = pomíjat'
míl'a, -e
míl'nik, -a
mlad', -di; za mladi.
mladík, -a
mladistvý
mladnúť'
mladý, mladší
mlatba, -y
mlatec, tca
mládka, i mlád'ka, -y
mlád'a, -at'a
mlád'atko, -a
mládenec, -nca
mládež, -e
mládza, -e
mlát'ačka, -y
mlčky
ml'askat'
mledzivo, -a
m. mlha píš hmla.
mliazga, -y

mliečny
mlieko, -a
mliet', premliet': Čo sa tam l'udí cez deň premlelo! (= prešlo hore-dolu.)
mlsat'
mluvit'
mluvnica, -e
mlyn, -a
mlynár, -a
mlynský
mlkvy
mních, -a
mníšsky
mníšstvo, -a
mnohostranný
mnohotvarný
mnohovážny
mnou, so mnou; nie mňou, so mňou.
množitel', -a
moc, -i
moč, -u
modistka, -y
modlitba, -y; mn -tieb
mohutný
mohyla, -y
mokrad', -di
mol', mol'a, g. -le
momentánny
monastier, -a
monogramm, -u
monolog. -logu
monotónny
mora, nie mura (der Alp: mora morí, zmára, márni. Mora ho dlávi.
Moravan, -a
Moravce. -viec
moravský
more, -a; mn. n. -á (-ia), g. -i, d. -ám (-iam), l. -ách (-iach), i. -ami (nie: moriami ani mormi!)
mosadz, -i
moskovský
most, -u
mostné, -ého
motat', motám i mocem, rozk. motaj i moc.
motív, -u
motto, -a
motúz, -a, l. -e, mn. n. -y.
motyka, -y
motýl', -a
mozaika, -y
mozol', -a
móda, -y
módny
móres, -u
môct'; môžem, môžeš, môže atd'.; mohol i môhol.
môj, -e, -a.
mrav, -u
mravy, -ov
mravčat' i mriavčat'.
mravo-počestný
mráz, mrazu, l. -e, mn. n. -y.
mriet' mriem, mrieš atd'.; mretý, mretie.
mreža, -e, mriežka, -y.
mrhat' (majetok), nie marhat'.
mrle, mn. č., g. mrlí.
mrml'at' i muml'at'
mrtvola, -y
mrziet', s. a.
mrzkost', -ti
mrzký, mrzko
mrtvý
mrtvit'
mučitel', -a
mudrc, -a
mudrcký
mudrlant, -a
mumia, -e
muml'at' i mrml'at'
mundúr, -u
munícia, -e
municipiálny
municípium, -pia
murín, -a
muzeálny
musiet'. Zväčšä môžeme mu vyhnút'. Miesto: "musí sa človeku uznat'" povieme: treba človeku uznat'; miesto; "váš otec musí byt' dobrý" — váš otec je iste dobrý.
muzeum, -zea
mušl'a, -le
mušl'ový
mušt, -u, nie mošt.
muzika, -y
muž, -a
mužský
mužstvo, -a
múdry
mydlo, -a
Myjava, -y
myk
mykat'
myriada, -y
myrrha, -y
myrta, -y
mys, -u
mysel', -sli
mysliet'

myslitel'. -a
mysteriózny
mysterium, ria
mysticizmus, -mu
mystický
mystifikácia, -e
mystika. -y
myš, -i, mýška, -y.
myšit' sa
myšlienka, -y
mytický
mytie, -tia
mytologia, -e
myt'
mýlit'
mýlka, -y
mýlny aj mylný
mýtnik. -a
mýtny
mýto, -a
mýtovnica, -e

N

na! = tu máš: nate! = tu máte.
na- (najest', napit' sa atd'.) s g.
na- 1) (nakrojit', nahryznút' atd'.); 2) naletel oblak na mesiac; našlo múch do izby.
na pr. = na príklad.
nabídnut'
nabit' = palicou; flintu.
nabrat'. naberiem.
nabrzglý. i nábrzlý.
načat'
načerpat', -čerpám i -čerpem, rozk. načerpaj i načerpi.
načierat'
načim
načriet'
nad i nado; nie: nade, na pr.: nadohnat', nado mnou, nado dvermi atd'., a nie: nadehnat', nade mnou, nade dvermi atd'. Výminka: nadeň.
nadarmo
nadbe
nadbytok, -tku
nadejat' sa, nadejem sa.
nadiet', -ievat'.
nadchádzat'
nadchnút'
nadíst'
nadnes
na dnešok
nadobudnút', nadobúdat'.
nadpis, -u
nadsadit'
nadskočit'
nadsmyselný
nadstavit'
nadšenie, -nia
nadškrknút'
nadýmat'
nad'alej
nahlas
nahliadnut'
nahnat'. -ženem i -ženiem.
nahrýzt'
nach = Purpur, bibor.
nachádzat'
nachodit' sa — zbytočné v takovýchto vetách: hniezdo sa nachodí na strome (miesto: hniezdo je na strome); brat nachodí sa v biede m. je v biede).
na chvat
nachystat'
nachytat'
nachýlit'. nachyl'ovat'.
najbližšie
najest' sa
najímat'
najmä
najprv
najskorej i najskôr.
najst'; nie: naist', najdút'.
najtiaž
najviac. najviacej
najvýš, najvyššie.
nakysnút'
nakol'ko
nakopat'
nakrívit'
nakriatnut' = naklonit' k niečomu: Nemôžem ho na to nakriatnut'.
nakuknút'
naladit'
naliehat'
naliezt'. naleziem.
namal'ovat'
namatat'. -matám i

-macem, rozk. mataj i -mac.
nametat'. -metám i -mecem, rozk. metaj i mec.
namiesit'
namiesto
namietat'
namietnut'
namotat', v. motat'.
Nanebovstúpenie, -ia
Nanebovzatie, -ia
naničhodný, -ník
naniesť
na nivoč obrátiť.
naozaj
naozajstný
napádat' niekoho.
napäť i napnúť.
napliest', napletiem.
napohotove
napochytre
napomenúť
napomínat'
naporad
naporúdzi
naposledy, naposledok.
napospol
napred, s gen.: Kado išiel, všade napred neho hromy bily. Pes behá napred koní.
"napriek tomu" (trotzdem) — neslovenská väzba. Napriek svojmu nemeckému priezvisku bola Slovenka; po slovensky: Hoci mala nemecké priezvisko, bola Slovenka. Alebo: Bol zadychčaný, a napriek tomu dobehol; po slovensky: Bol zadychčaný, a jednako dobehol. — On je dobročinný vzdor svojej chudobe — my povieme: On je dobročinný i pri svojej chudobe. Predložky **napriek** ani nieto v slovenčine; je len podstatné meno **priek** a príslovce priekom, na pr. **priekom** položit' niečo.
narásť
naraz
nariadit', nie: nariadit'.
narodzenie i narodenie.
nasbierat'
naschvál
nasiat'
n nasky píš nasšký.
naskytnúť sa
naskrz, naskrze
nasmiat' sa
nasošit'
nastydnúť
nasýtit'
m. ňat' píš vňat', g. -ti; nie vňad'.
natiahnuť
natiecť
natriast'
natriet'. v. triet'.
navál'at'
navdat': Z navdania druhých.
naveky = vše, zavše, vždy, vždycky. na veky, na pr. na veky vekov (v Otčenaši).
navidomoči
naviesť = bereden, rábeszélni.
naviezť = aufführen auf Wagen, kocsin felhordani.
navislý
navit'
navliect'
navrch
navrchu
navštívit'
navykat'. -núť čomu, nie na čo.
navyklý čomu, nie na čo.
navymýšl'at' čoho.
nazad
nazajtra
na zbyt
nazpamäť
nazpäť, nazpiatok.
nazývat'
nažltlý
nábeh, -u
nábitok, -tku = Ladung, töltés.
nábožný
nábrežie, -ia
náčelie, -ia
náčinie, -ia
nádej, -e
nádeja- e
nádenník, -a
nádcha, -y, nie nátcha.
nádražie, -ia
nádržka, -y
náhl'ad, -u

náchylný
nájom, jmu
náklad, -u
nákladný
náklonný
nákyp, -u
nálada, -y
náležať, 3. os. mn. náležia, nie náležajú.
nálev, -u, nálevky, -ov.
nálevňa, -ne
nález, -u
nálezca, -u
nálezné, -ého
námestie, -ia
námestník, -a
námestný
námietka, i námitka, -y.
"nápad". -u (Einfall) — nenadála myšlienka; miesto; "múdry nápad" povieme: múdra myšlienka. Nedobrým slovom "nápad" vytíska sa i dóvtip, dômysel. Miesto: "nemohlo mi napadnúť" povieme: nemohlo mi prísť na um, nemohol som sa spamätať.
"nápadný", auffallend, — neužívať.
nápev, -u
náradie, -ia
náraz, -u
nárečie, -ia
náročky
národ, -a + -u
národný
nárys, -u
násadka, -y
násilie, -ia
násilný
"následkom". Miesto "následkom biedy" píš: pre biedu. Bratovi v cudzine bolo clivo, preto (nie: následkom toho) vrátil sa domov.
násyp, -u
náslov, -u
nástenný
nástin, -u
m. nátcha i nátka píš nádcha.
nátlak, -u
náuka i nauka, -y.
"náukosdelný" — náuskodelná reč, po slovensky: vyučovacia reč.
nával, -u
náveštie, -ia
návešťný
návod -u
návoz, -u
návrh, -u
návršie, -ia
návšteva, -y
návštevenka, -y, nie navštívenka.
návyk -u
názov, -zvu
názvisko, -a
nebárs = nevel'mi.
nebo, -a
nebeský
nebešťan, -a
nebezpečenstvo, nie nebezpečie.
neboh, -a
nebotýčny
nebožiatko, -a
nebožký -á
nebožtík, -a
nečas, -u
nečin = neporiadok (v Turci).
nečinný
neďaleko
nedel'a, -le
nedel'ný
nedobizeň, -ne
nedôvera, -y
neduh, -u
negližé (nesklonné).
m. neh píš nech.
nehanblivec, -vca
nehnutelnosť- ti
nech; nie neh, nach, nak.
nechať, s g. + a., nie nehať.
necht, -a
nechtiac, nechtiačky.
neistý
nejaký, nie njaky.
nejedon i nejeden.
nejsť, nie: neisť; a nejdem, nejdeš, nejde atď., nie neidem, neideš, neide.
nemierny
nemiestny
nemilobohu
Nemkyňa, -ne
nemoc, -i; ale slovenskejšie: choroba.
nenazdajky
nenechať: Nenechal na ňom poctivého vláska (= zhanil, zneuctil ho).
neni (ne + ni, zdvojenie).

nepriaznik, -a, malus = čert.
nerast, -u
nerastopis, -u
nerv, -u
neshoda, -y
neskonalý
nesmysel, -slu
nesmyselný
nesnádza, -e
nespol'ahlivý
nešt'astie, -ia
nešt'astný
netopier, -a
neutrálny
neúrekom
nevädza, -e
nevd'ak, -u
nevedomky
neverit': Prídi, milý, prídi, neverím t'a dočkat'.
nevinný
nevol'a, -le
nevol'nica, -e
nevol'níctvo, -a
nevšímat'
nezavel'a
nezbašný
nezbedný
nezbytný
nezdolný
neznaboh, -a
neznabožský
než
nič ,nie ništ.
"ničmenej", píš: jednako, predsa.
ničomný
nie
niekde
niekam
niekto. Neradno je písat' toto zámeno (ako ani príslovcia niekde,niekdy atd.') dvojako, totiž i dakto. Nieto spisovného jazyka, v ktorom by čiastka reči, ako je zámeno, dvojakú formu mala. I v starej slovančine bolo i dnes je tak (nie) vo všetkých spisovných jazykoch slovanských, preto radno pridržat' sa nám tiež jednej formy, a to tejto.
niektorý
niest'
niet, s g.
nijak, nijaký, nijako; i miesto žiaden píš: nijaký. Nijakého žial'u necítim (miesto: žiadneho žial'u).
nikade
nikde, nie nigde.
nikdy, nikda; nie nigdy, nigda.
nikto: nikto nejde (miesto: žiaden nejde). Z nášho pluku nepadol nikto, alebo: ani jeden (miesto žiaden).
niktoš, -a
nimbus, -u
nit', -ti
Nitra, -v
Niatrianska stolica.
nivellačný
nivellizovat'
nivoč, nivočit'.
nižší
nízky
nízkost'. -ti
nížina i nižina, -y.
noc, -i
nocl'ah, -u
noha, y; mn. n. v. a. -y, g. nôh (i nohú), d. nohám, l. nohách, inšt. nohami (i nohama).
momenklatúra, -y
nominálny
nominatív, -u
norit' sa
normálka, -y
normálny
novella, -y
Nový rok
nozdry, -dier
nožiar, -a
nóta, -y
nôž, noža
nôžka, -y
nuncius, -cia
"nutný"("nutno" je potvora v každej vete, v ktorej Slovák povie: treba, potrebný, nevyhnutný. Miesto: "nutno mi urobit' niečo", jestli nepostačí: treba mi urobit' niečo — povieme; nevyhnutné (nevyhnutná vec) mi je urobit' niečo. S "nutno" i logicky vychodia nesmyselné vety. "Nutné zlo" je: nevyhnutné zlo.
nuž

núdza, -e
nymfa, -y
nyt' = túžit'

Doplnenie.
"na to" je nem. darauf, ty píš: potom, zatým, alebo mu vyhni.

Ň

ňanka, ňaňo.
ňádra, ňáder
ňuch, -u
ňuchat'

O

oáza, -y
ob- i obo-; nie obe-, na pr. obohnat' obohrat' atd'., a nie obehnat', obehrat' atd'.
oba (obaja, obidvaja), obe, g. oboch (obidvoch), d. obom (obidvom), l. oboch (obidvoch), i. oboma (obidvoma).
obaıný,
obálka, -y
obcovat'
občerstviet'
občiahnut' i obsiahnut'.
občan, občianka, -y.
občiansky
občianstvo, -a
občut' empfinden, megérezni.
obdukcia, -e
obec, obce
obecat' (stsl. obêštati).
obed, -u + -a
obeh, -u
obelisk. -u
obet', -ti; obeta, -y.
obchodný
obida, -y
obidva, obidvaja, obidve.
obilie, -ia
obilný
obíst', nie obít'; obíst' sa. V levnejšiu zimu obídeme sa i bez kúrenia.
objat'
objavit'
objedat'
objednat'
objektívny
objem, -u
objímat'. nie obímat'.
obklad, -u
obkladat', obklást'.
obklopit'
obkl'účit'
obkradnút'
obkročit'
obledlý, -nie oblädlý.
obličaj, -a
oblôček, -čka + čku.
obnoc, -i. V Turci nie dem. obnôcka.
"obnos". "obnášat'" (Betrag, betragen). Slovák obnosí šaty. Miesto podstatného mena "obnos" radno je držat' sa medzinárodného slova summa, u nás tiež zakoreneného. Z té summy peněz jemu od nás vydané. — (List král'a Matiaša, 1479.) Miesto "moja požiadavka obnáša 100 korún" povieme: — činí 100 korún. (Sloveso **činit'** je temer všeslovanské.)
obočie, -ia
obojživelný
obrad, -u
obrátit' sa na niečo: čert (v nár. povesti) obrátil sa na kolomaž; Lotova žena obrátila sa na sol'ný stlp.
obrázkár, -a
obredný; tak sa má k riedkemu, ako na pr. obstarný k starému. (V Turci.)
obrnený

obruč, -e
obrvy, obŕv
obrys, -u
obsadiť
obsedieť
obsekať
obsiahnuť i občiahnuť.
obskočiť
obslúžiť
obstarať
obstarný
obstať, obstanem.
obstáť, obstojím.
obstojný
obsypať. v. sypať.
obšiť
obšivkár, -a
obšívka, -y
obťažiť
obťažný. nie obtížny
obťažnosť, nie obtížnosť.
obtiahnuť
obtrieť. v. trieť.
obuv, -i (žen.)
obväz -u; -ok, g. -ka + -zku.
obväzovať
obvod, -u
obvyklý
obyčaj, -e
obyčajný
obydlie, -ia
obyvateľ, -a
obzízať
obzvlášte
obzvláštny
oceán, -a
oceľ, -e
ocieľka. -y
ocot, octu
octnúť sa = ocítiť sa, najsť sa.
oči, -ú, d. -iam, l. -iach, i. -ami (-ima).
očistom = naoko, nie do pravdy.
od- i odo-; nie ode-, na pr.: odobrať, odohnať, odo mňa atď., a nie odebrať, odehnať, ode mňa atď.
od, v komparatíve: Horšia ľúbosť od bolesti. Netreba mi lepšieho od tebe. — (Nár. pieseň.) Tvé oči peknejšie od očí hrdličky, líca milostnejšie od ruže rannej. (Hollý.)
od- -od zametal, odfaráril atp.)
od akživa
odbeh, -u
odbydnúť = odbudnúť.
odbyt, -u
odbyť = odbudnúť
odcudziť
oddanica, -e
oddaný
oddať
oddávky. -vok
oddeliť
oddialiť
oddiel, -u
oddych
oddýchnuť
odev, -u. i -e.
odedza, -e
odhad, -u
"odhliadnuť" od niečoho (davon abgesehen, eltektintve attól): Prišiel som k tebe. hoc si mi ublížil (miesto: odhliadnuc od toho, že si mi ublížil). Nehľadiac na to, že si mi ublížil — je tiež srozumiteľné. Cudzote frázy (odhliadnuť) neraz vyhneme i väzbou s okrem. na pr.: odhliadnuc od vás, ešte máme pomoc u súsedov; to jest: okrem vás ešte máme pomoc u súsedov.
odchod, -u
odchodiť
odchylka, i odchýlka, -y.
odiv, -u
odísť; nie odíť, odejdúť.
odjazd, -u
odjednať
odjímať
odkade
odkapať
odkašlať si
odkaz, -u
odkázať
odkiaľ
odkiaľkoľvek
odklad, -u
odkladať
odkliať
odkrojiť
odkryť
odkup, -u
odkúpiť
odkvitnúť
odľahnúť
od mala

od malička
odmäk, -u
odmeňovať
od mladi
odmotať, v. motať.
odmykať
odnikade
odnikiaľ
od nova; nie od znova
odobrať
odolať, s d. + a.,
odomrieť: Mamka nás pätero detí odomreli.
odospať
odovzdať
"odpadla mi chuť" — prešla mi chuť".
odpadok, -dku =
odpariť
odpečatiť
odpeľať: gazda od poly za darmo odpeľal úrodu.
odpis, -u
odpľuť
odpoludnie, -ia
"odpomoc" preklad nem. slova (Abhilfe), po slovensky: dopomoženie, spomoženie, náprava, rada a p.
"odpomôcť" — spomôcť, dopomôcť, poradiť.
odpor, -u
odpovedať, znamená i odopriet', absagen, megtagadni.
odpoveď, -di
odpraviť
odpredaj, -u
odprisahať
odpustenie, nie odpuštenie.
odpustiť
odpustky, -ov
odpúšťať
odrať, v. drať
odrážka, -y
odrieť, odriekať, s g.
odsedieť
odsek, -u
odskočiť
odspievať
odsťahovať i odstehovať.
odstaviť
odstrašiť
odstrániť i odstraniť
odstrčiť
odstupky, -ov
odstúpiť
odsypať
odštiepiť
odtade
odtajiť
odtekať
odtiahnuť
odtiaľ, nie otiaľ.
odtiecť
od toho: Ja som, nie od toho (= ja pristávam).
odtok, -u
odtrhnúť
odťahovať
odťať
odúriť odúrený = pomútený, nesvoj, naľakaný.
odviazať
odvislý
odvod, -u
odvoz- u
odvrávať
odvtedy alebo odtedy.
odvykať čomu, nie od čoho.
offenzíva, -y
offerta, -y
officiál, -a
officiálny
officier, -a
officiózny
chľad: "brať do ohľadu" — po slovensky: považiť. Maj ohľad na mňa — (píš:) Hľaď na mňa. Miesto: ohľadom tej veci — o tej veci, v tej veci.
ohrabky, -ov
ohrev, -u
ohryzok, -zka + -zku.
ohrýzť
ohudlivý, človek, ktorému sa všetko hnusí. Hudí sa mu (= hnusí sa mu).
ohurnosť, -ti
ohúrený
ohyb, -u
ohyda, -y
ohyzda, -y
ohýbať
ochladnúť
ochranný
"okamih", okamženie, Augenblick, po slovensky: chvíľa, chvíľka.
"okamžite" nemám peňazí — v túto chvíľu nemám.
okále, mn. g. -ľov, d.

-l'om, l. -l'och, inštr. -l'mi.
oko: mat' oko na niekoho; na pr. sluhovia mali oko na Janka (zazerali, hnevali sa na neho.)
okolkovat'
okolný
okolo i kolo.
okov, -i (žen.)
okríknut'
okruh, -u = kolo.
okruch chleba
oktrojovat'
okuliare. mn. g. -ov, d. -om. l. -och, inštr. -mi.
okkupácia, -e
okúpat' sa, -kúpam sa i -kúpem sa, rozk. kúpaj sa i kúp sa.
okýptit'
oligarchia, -e
olovený
Olga, -y
omál'at'
omatat'. -matám i -macem, rozk. -mataj i -mac.
omeletta, -y
ominózny
omotat'. v. motat'.
omykat'
omyl, -u
onehdy, onehda, i vonehdy, vonehda.
opad, -u
opak, -u: na opak sveta.
opakovacie sloveso: Svedok, ked' pomáhal pánom Veličom orávat', slýchaval... Sluhoval Polerieke a slýchaval od starých l'udí ... Zeme per oculatam ukázané vždy slýchal, že u Bazy zvávali... klobúčky na fundamenty kladávali. (Úradná zápisnica v Turci, r. 1671.)
opatrit': Opatril Ondrejovi službu. Neslovensky: "Opatril si dom červeno natretou strechou"; Slovák povie: Dal si dom na červeno natriet' (zamal'ovat', zafarbit').
opätný
opätok, -tku
opätovat'
opät'
opátsky, -stvo
operatér, -a
oplevadlo, -a
opominút': Nemôžem vám opominút' povedat'.
opponent, -a
opportunita, -y
opportúnny
opravca, -u
opravdivý i opravdový.
oproti
optimista, -u
opýtat' sa, s g.
Oravec, -vca.
Oravská stolica
organ, -a = Orgel, orgona.
organizmus, -mu
orgán, -u = Organ, közeg, szerv; nepíš: "medzítko."
originálny
ornamentika, -y
orol, orla
orchester, -stra
ortodoxný
o sebe
os, -i
osa, -y
osemdesiat
osemdesiaty
osemnást'
osiat'
osievat'
osika, -y
osinelý
osirelý, osiriet'
osídlo, -a
osla, oslička, -y
oslyšat'
osobitý, osobitný
osobivý, osoblivý
osoh, -u
osol, osla
ostat'
ostatný
ost', -ti, Granne, szálka (a kalászon).
ospovedat' sa
osteň, -stňa
ostentatívny
Ostrihom, -u
ostrov, -a
ostrovan
ostrôžka, -y
ostydnút'
ostýchat' sa, s g.
ostýchavý
osud, -u
osvietit'

osvietený, nie osvícený
osýpky, -pok
oštiepok, -pka
otaz, -u
otcov, -o, -a
otcovský
otčenáš
otčim, -a
otčina, -y
otec, nie otiec, g. otca.
otep, -i žen.; g. -a muž.
otka, -y, pri pluhu nástroj oškrabávať radlicu.
otrieť
ottomanský
otvoriť, -ím, -íš, -í atď.
oválny
ovca, -e
ovčiar, -a
ovčí, -ie, -ia
ovocie, nie obocie.
ovos, ovsa; l. ovse, mn. n. ovsy.
ovsený
ovsiha, -y
ovšem, píš radšej: pravda, pravdaže.
ozaj, ozastne
ozajstný
ozembuch, -a
oziabať, s a., oziabnuť.
ozruta, -y
ožeh, -a
ôsmy

P

p. a P. = pán a Pán.
p. p. a P. P. = táto skrátenia kladie sa, keď je reč o viac pánoch.
pacifikácia, -e
padlý
padúch, -a
paholok, -lka
pahrb, -u, -ok, -bku.
pach, -u
pachoľa, -aťa; -iatko, -a.
pachtiť za niečím.
pajed, -a
m. pak píš potom.
pakostník, -a
pal, -u
palatín, -a
paläograf, -a
Palestína, -y
palissád, -u
palivo, -a
palladium, -dia
palloš, -a
paluba, -y
paľba, -y
pamätať, o čom: O tom dobre pamätám. (V Turci, 1671.)
pamäť, -ti; od nepamäti sveta.
pamätlivý, s g.
pamätník, -a
pamätovať
pamfletista, -u
pamiatka, -y
pampúch, -a
pamuk, -u
pancier, -a
pandúr, nie bandúr.
panenka, -y
panenský
panenstvo, -a
pani, -ej, akk. -niu, d. -ej, l. ej, inštr. -ňou; mn. n. vok. akk.: -nie, g. -í, d. -iam, l. -iach, inštr. -ňami, sr. pani Hédervárka — nie: Hédervárycka. (Roku 1617.)
panna, panien
panoha, -y
panoráma, -y
pant, -u
pantofla, -a
papier, -u, l. -i, mn. n. -e.
papierňa i papiereň, -ne.
paplon, -a + -u
papľuh, -a
papršlek, -šleka, + -šleku.
paprutie, -ia
papuľa, -e
paragraf, -u
paralyzovať
parallela, -y
parallelný
parazit, -a
parcella, -y
pardon, -u
parez, -u
paripa, -y
Paríž, -a
parížsky

parmazánsky syr.
paroh, -u
parochňa, -ne
parolod'. -di
paromlyn, -a
paroplavba, -y
parovoz. -u
partitúra, -y
pasienok. -nka
paskuda. -y
passívny
passus, -u
pastier, -a
pastorkyňa, -ne
pastva, g. -y; mn. g. -stvi.
pašie, -ií
paškrta, -y, paškrtit'; nie paškrda, paškrdit'.
patriarchálny
patriota. -u
patrit' sa, s d.
patrol'a. -le
patrón, -a (ochránca), -u (nábitok).
patronát. -u
paušál, -u
pavián, -a
pavillon. -u
pavlač, -e
Pavel i Pavol.
paznecht, -u
pažít'ka. -y
m. pädesiat piš pät'desiat.
pädagogický
päst', -ti
pästný
pät'
päta, -y
pät'desiat
pät'desiatka, -y
pät'desiatnik, -a
"pät'desiatnik", alebo šest'desiatnik atď., v značení: človek 50-ročný, je germ. (Fünfziger).
pätina, -y
pätka i piatka, -y
pätnást', pätnásty.
pätoro, -násobný
pád, -u: "na každý pád" — istotne, iste; "v tom páde" — vtedy, tak.
páha, -y, žliabok na šindli.
páchnut' čím; nie po čom, za čím.
páka — vypáčit' = vydvihnút'
páleník. -a
pán, vok. pane.
pápež, -a
pápežský
pápežstvo, -a
pár ráz
páv, a; páva, g. -y.
pec, -e
peceň, cňa
pecival'. -a
pečat', -ti, nie pečad', -g. -di.
pečatit', nie pečadit'.
pečatný
pečiarka, -y
pečienka, -y
pedál, -u
pechorit' sa
peleš, -i
pelikán, -a
peň, g. pňa
peňazokaz, -a
peniaz, g. -a; mn. n. akk. peniaze, g. peňazí, d. peniazom, l. peniazoch, inštrum. peniazmi; kde je reč o **jednotlivých** peniazoch, skloňujeme: mn. n. v. a.: peniaze, g. -niazov, d. -niazom, l. -niazoch, i. -niazmi.
penzia, -e
penzijný
Pennsylvánia, -e
pentl'a, -e
penzlík, -a
pepsín, -u
perfídny
pergament, -u
perie, -ia
perit' sa. Vtáci najsa peria; oprchol prv prchnu, potom (o človeku) = oslabol, schudobnel; pustil perie = utratil v hre, v obchode; zaperil sa, zaperený = zbohatol, pribral na majetku.
perla, -y; mn. g. -riel, -rál.
perlet' ,-ti
perron, -u
persifláža, -e
Perún, -a
pestún, -a
pestvo, -a: pestvo robit'.
pešiak, -a
Pešt', -ti
peštiansky
Peter i Petor.
petroleum, -u i petrolej, -a.
petržlen. -u
pevkyňa. -ne

piad', -di
piat' i pnúť'
piaty
piatok, -tka + -tku.
piatka i pätka, -y.
pidlikovat' i midlikovat'.
piecka, -y
piect'
pierce, -a, pierko, -a.
pieseň, -sne; mn. g. -sní.
piesok, -sku
piest, -a
pigl'ajzeň, -zňa
pigl'ovat'
pichl'avý
pijak, -a
pijatyka. -y (prípona je -yka, ako v motyka, vladyka).
piksl'a, -e
pilier, -a
pilný
pilulka, -y
pipíška, -y
piroh, -a + -u.
pisk, -u = Pfiff, fütty.
piskl'avý
piskor, -a
piskot, -u
piškóta. -y
pišt'at'
pištol', -le
pítvat'
pitvor, -a
pivnica. -e
píla, -y
pílit'
pílka, -y
pískat'
písmeno. -a
písobný i písomný.
píštel', píštel'a, -le; i píšt'al, píšt'ala, -le.
plac, -u
plakát, -u
plameň. -eňa
plamenný
planejší. planší.
planéta. -y
plat, -u: Nič na plat! (= márne).
platónska láska.
plavba, -y
plavec, -vca
plápol, -u
plápolat'
plášt', -a
plátat', -átam i -ácem, rozk. plátaj i plác.
plátennícky
plátenník. -a
plátenný
plech i pl'ach, -u.
plemä = plemeno
plemennica, -e
plemenník, -a
plemenný
plemeno, g. plemena, d. plemenu atd'.
plena(-y = kaz na ostrí.
pleseň, -sne
pleso, -a, Meerauge, tengerszem.
pletka, -y; mn. g. -iek, -ták
pléd, -u
pliaga, -v
plienka. -y
plieskat'
pliest', pletiem.
plný, s g.
plod, -u. plodina, -y.
plstený
plst', -ti
plt', -ti, pltný.
pluh, -a + -u.
pluk, -u
plundrovat'
plut' = plávat'
plútva, -y
plyn, -u
plynný
plynút'
plytký
Plzeň -zne
plzeňské pivo
plž, -a
pl'asknút'
pl'uha, -y, pl'uhák, -a.
pl'uhavý
pl'uhavstvo, -a
pl'ušt', -ti
pl'ut' = pl'uvat'.
pl'uzgier. -a
pl'úca, pl'úc.
plúcnik. -a
pl'úcny
plúšt', -ti
po: po mojom súde; nie: podl'a môjho súdu; po práve súdit' — nie: podl'a práva; staň sa po tvojej vôli.
pobit', na pr. kladivom.
pobrežie. -ia
pobyt, -u = pobudnutie; pobyt' pobudnút'.
pocestný. -ého
počat'
počest' = pocta.
počestný
počiatok. -tku

m. počta píš pošta.
počut'
pod i podo: nie pode, na pr.: podopriet', podozrievat'. atd'., a nie: podepriet', podezrievat'. Výminka: podeň.
pod. Pod prísahou svedčit'. To ti pod svedomím (akoby pod prísahou) hovorím.
podcudky, ov
poddaný
poddanstvo, -a
poddat'
poddôstojník, -a
Podhradie, -ia
podiel, -u
podielnik, -a
podiet' sa: Kde sa podiem? Nemá sa kde podiet'. Kde si to del? Kdeže si sa podel, ved' by t'a nepoznal, taký si schudnutý!
podistým
podiv, -u
pod jaseň
podkasat'
podklad, -u
podkova, -y
podkovat'
podkúpit'
podliat'
podliezt', podleziem.
podložka, -y
podlubie, -y
podlžen, s akkuz.
podl'a
podmaslie, -ia
pod'me, nie pome.
podmienka, -y, Bedingung, föltétel. Ale neužívat' miesto výmienky. — (Vid': výmienka, vymienit'.)
podmol'. -a, g. -le
podmstnica, -e
podnebie, -ia
podnet, -u
podnikatel', -a
podnôžka, -y
podobat' sa komu, nie na koho.
podobizňa, -izeň, g. -zne.
po dobrote
podobrotky
podojňa, -ne
podolok, -lka
podosial'
podpalok, -lku
podperit'
podpierat'
podpis, -u
podpísat', -ovat'
podpora, -y
podporovací, -ie, -ia
podporovat'
podpredseda, -u
podrast, -u
podrážka, -y
podrez, -u
podriemat' si, vid' driemat'.
podryt'
podsadit'
podsadnút'
podskočit'
podstatný
podstav, -u, -ec, -vca.
podstielka, -y
podstrešie, -ia
podsyp, -u
podsypat'
podšit'
podšívka, -y
podt'at'
podučitel', nadučitel' a p. v slovenčine sú nesmysly.
podväz, -u
podviazat'
podviest'
pod'akovat' sa: pod'akoval sa zo služby.
pogniavit'
pohyb, -u
pohyblivý
pohl'ad, -u
pohnat', -ženem, i ženiem.
pohnutel'ný
pohnútka, -y
pohodlie, -ia
pohodlný k čomu, nie na čo.
pohostinný
pohostinnost', -ti
pohotove
pohrab, -u
pohrabky, -ov
Pohronie, -ia
pohronský
pochopitel'ný
m. pochopovat' píš chápat'.
pochvala, -y
pochvalný
po chvíli
pochyba, -y
pochybný
poistenie, -ia
poistit'
poistné, -ého
pojediný

pojednanie, Abhandlung, értekezes — germanizmus, lepšie: rozprava. V tomto smysle miesto jednat', pojednávat' píš: vykladat'.

pojest'

pokaďe

pokašliavat'

pokánie, -ia

pokial'

poklad, -u

"pokladat' za nič": "pokladali nás za nič", po slovensky: nepokladali nás za nič. Záporom tvrdíme i v takýchto vetách: Už bol mrtvolou, ktorej nechýbal (miesto: chýbal) len hrob.

pokonný

pokračovat' v čom,

pokradomky

pokrápat'

pokrik, -u

pokrov, -u, -ec, -vca.

pokryt'

pokrytský

pokryv, -u

pokrývka, -y, nie pokrievka.

pokušitel', -a

m.pokúď píš pokial'

pokyn, -u, píš: pokynutie.

pokým

pol i pôl, nie pól. Nesklonné pol nepíš spolu s číslovkami, tedy: pol druha, pol tret'a, po pol štvrtu atď.; — na poly: daj na poly rozdelit'; na poly živý, na poly mrtvý; do poly, od poly, od poly darmo; chytil ho za poly (v páse).

polahodit'

pole, pol'ný

Poliak, -a

policajný

policia, -e

polievka, nie poliovka.

politický

polmesiac, -a

polnoc, -i

polostrov, -a, nie poloostrov.

položka, -y

polrok, -a

poludnie, -nia

polygamia, -e

polyglotta, -y

Polynézia, -e

polynka, -y

polyp, -u

polytechnika, -y

pol'ahčit'

pol'ahnút'

pol'ahučky

pol'ana, -y

Pol'ka, -y

pol'ovačka, -y

pol'ovat'

pol'ovka, -y

pol'ovník, -a

pol'ský

pol'ština, -y

pol'úbit' = bozkat'.

pomaly, -ičky

pomaranč, -a

pomatat', v. matat'.

pomätenec, nca = choromysel'ný.

pomedzi

pomedzie, -ia

pomôcka, -y

pomôct'; príč. pomohol i pomôhol; imper. pomôž, pomôžte atď.

pomsta, nie pomstva.

pomstit', nie pomstvit'.

pomyje, ýj + -yjí.

pomykat'

pomykov, -a

pomysliet'

ponáhlat' sa

ponajprv

po našsky

pondelok, lka + -lku.

ponečase

ponediel'ky

poneváč — spojka v slovenčine nepotrebná. Spisovná reč stáva sa čím dial prostejšou, kunštované vety sa zanechávajú; preto obídeme sa i bez iných podobných spojek staršej písemnosti (ačkol'vek, ačpráve atď.), ktorých živý náš jazyk nezná.

ponevierat' sa

poniže

ponížit'

poňva, -y

popárať, -am, i -em,
popášať
popchýnať
popierať (z českého popírati), leugnen, negieren tagadni — v slovenčine, ktorá má popriet' (na pr. decku pod pazúškami), odpierať (šaty) a p., v tomto smysle nemožné slovo.
popis, -u
poplatník, -a
poplatný
popliesť
popol, -a + -u, l. -e.
poprať, perem i periem.
poprávka, -y
popredku
popriek, popriečky.
poprsie, -ia
popruh, -a + -u.
popud, -u
popýtať
porad, -u
poradie, -dia
porastlý
porábať
porásť i poriasť.
porážka, -y
porcellán, -u
porfýr, -u
poriadiť
poriadky, -kov
poriadny
poriadok, dku
porisko, -a
porotca, -u
porozumieť s d. + -a.
poryv, -u
porýpať, v. rýpať.
posádka, -y
posbierať
po sebe
posed, -u, posedenie, -ia.
poshovieť
poschodie, -ia
posiaľ
posielka, -y
posievač, -a
posila, -y
poskonné konope.
poskytnúť
posledný
posmievať
posmrtný
posol, -sla
pospolu
postať, -ti; nie postaď.
postavač, -a
postávka, -y
posteľ, le
posteľkyňa, -ne
postieľka, -y
postih, -u, postiha, -y.
postiť
postlať, v. stlať.
postranný
postriežka, -y
postúpať
posúď
posvätiť
posvätný
posvážať
posviacanka, -y
posypať
posýpka, -y
poškvrniť
pošmurný
pošta, nie počta.
poštár, nie počtár.
poštvornožky
potade
potápať
potiahnuť
po tichu
potichy
potknúť sa
potme
potmehúd, -a
potok, -a + -u
potôček, -a + -u
potrebný, s g.
potrieť, v. trieť.
potrimiska, -u
po troche
po troške
potuteľný
potutme i potatme.
potvárať
potýčka, -y
potýkať sa
poukážka, -y
povaľ, -le, povaľa, -le
povaľač, -a
povaľovať sa
Považie- ,ia
považský
povečierky
poveda-ť, -al, -avši, -aný, -anie; povie-m, -š, atď. dľa vedieť".
povereník, -a
poveriť koho čím.
povestný
povesť, -ti
povetrie, -ia
povetrný
povetrnosť, -ti
poviestka, -y
povinný
poviť
povodeň, -dne

povoja, -e
povol'ný: Vašej Milosti povol'ný poddaný (z r. 1590).
povoz, -u
po vôli: Urob mi po vôli Dievča nebolo mu po vôli.
povraz, -a, l. -e, mn. n. -y.
povrávat'
povrch
povrieslo, -a; nie provrieslo.
povyk, -u
povyše
povýšit'
pozajtre
pozbyt', pozbývat'.
pozd'alec, nie pozdel'ač.
pozdlž
pozdrav, u, ale hovor a píš: pozdravenie.
pozdvihovanie, ia
poziably
pozlotky
poznovu
pozobat'. v. zobat'.
pozornost': "Do pozornosti" (porúčat' niečo) — figyelmébe — dostačí: pozornosti.
pozvat', v. zvat'.
pozvol'na
pozyv, -u
pažiadavka, -y
požiar, -u = oheň.
pôda, nie púda.
pôdoj, -u
pôdorys, -u
pôjd', -u
pôjst', pôjdem, pôjdeš, pôjde atd'., i pojdem, pojdeš, pojde; pošiel.
pôsobište, -t'a
pôsobit'
pôsobnost', -ti
pôst, g. pôstu.
pôvab, -u
pôvod, -u
pôvodca, -u
pôvodný
pôžička, -y
pôžitok, -tku
pól, -a = Pol, sark.
praded, -a, pradedo, -a.
prah, -u; na prahu.
Praha, -y; pražský.
prameň, eňa
pranier, -a
prasiatko, -a
pravda
pravidelný
prax, -i
präcízne
prädestinácia, -e
prädikát, -u
präfektúra, -y
prähistorický
prälát, -a
prämissa, -y
pränumerácia, -e
präparát, -u
prätendent, -a
prätenzia, -e
prärenčný
präzervatív, -u
präzídium, -dia
práca. Slovo už ujaté, ale ním zato nevytískat' vel'mi **robotu.**
prácny
prám = práve
prázdniny, -nin
prázdnota, -y
prázdny
prebrat': prebrat' zamdletého; prebrat' sa — zo sna.
m. preca píš predsa.
pred i predo
m. predca píš predsa.
predčit'
preddomie, -ia
preddunajský
predeň
predíst' nie predít'.
predlievat'
predložka, -y
predlžit'
predmestie, -ia
predmet, -u
predniest'
predný
predodňom
predošlý.
predovšetkým
predpis, -u
predpísat'
predplatit'
predpojatý
predpokladat'
"predporada" a všetky takéto složeniny sú germanizmus; i **predporada** Slovákovi je len porada: **predpráca** je prípravná práca, **predprávo** — prednost'.
predposledný
predpotopný
predpovedat'
predpustit'

"predsa" — germanizmus, keď sa takto postaví: Neboj sa; predsa som ja tu! Po slovensky povieme: Neboj sa, veď som ja tu! Predsa som t'a videl — po slovensky: veď som t'a videl.

predsavzatie, -ia
predseda, -u
predsedať
predspev, -u
predstavenie, -ia
predstavený
predstaviť
predstierať
predstihnúť
predstúpiť
predsudok, -dku
predtucha, -y
predtým
predvčerajší
predvčerom
predvečer
"preháňať" (übertreiben); Slovák môže povedať len: prepínať, zveličovať a p.
prehľad i priehľad, -u
prehliadať
prehliadka, -y
prechádzka, -y
priechodníky: Chutnejšej si zí (zie), seď'a na prahu, než — — Preto má hospodár, **iď'a** do vínohrada, Boha na pomoc volať. (Fándli, Hospodár, 16.)
preinačiť
prejsť; nie preísť preisť.
prekárať
prekážať komu, nie koho.
prekážka, -y
prekliať
prekliaty
prekvapenie, prekvapiť — tiež germanizmy, ktorým treba vyhýbať.
premávka, -y
premieň = miesto vlastného -podhodené cudzie diet'a
premyslieť
premôcť
preň
preniesť
preparať, v. párať.
prepruženie, -ia
prepych, -u
prepýtať, prepytovať.
preprať v. prať.
prerážka, -y
presbyter, -a
preslen, -a
prestávka, -y
prestierka, -y
prestydnúť
presvliekať
preškorúbok, priešk rupok = chybné vajce, bez škrupiny.
prešlý
Prešporok, g. -rka + -rku.
prešporský
preto že
pretrieť, v. trieť
prevaha, -y
"prevažne" (überwiegend) — zväčša, najviac.
"previesť" (durchführen), germanizmus, ktorého sa veľmi treba chrániť; miesto previesť píš: vykonať, dokonať, vyviesť, vybaviť, vyplniť a p. Slovák prevedie len na pr. slepého z jednej brány do druhej: pritom fig. povie: previedol ma cez lavičku (= oklamal).
prevrátenosť, -ti
prez, nie pres.
prezývať
prezývka, -y
m. prezočivý píš bezočivý.
prežrieť v. žrieť.
prezvať, v. zvať.
prhľava, -y
prchký
priadka, -y
priadza, -e; nie prädza.
priam = hneď.
priamo
priasť, pradiem.
priateľ, -a, priateľka,- y.
priazeň, -zne
priberať: Kde gazda dozerá, tam statok priberá.
priblížiť sa.

pribývať = pribúdať
priebeh, -u
prieber, -u
prieceň, -cňa
priečiť
prieduch, -u
priehyb, -u
priehlbina, -y
priehon, u
priehra, -y
priehrada, -y
priehrštie, -ia; nie priehršlie.
priechod, -u, isko, -a.
priek, -u; Robí mi na priek; stalo sa bratovi na priek (= na protiveň); **priekom** položiť niečo. Ale väzby s napriek tomu neprišiel domov", v slovenčine nieto; my v tomto smysle povieme: **jednako** neprišiel domov.
priekopa, g. -y.
priekor, -u
prielaz, -u
prieloh, -u
prielom, -u
prieluba, -y; v strednej slovenčine kadluba, fem., je synonym. (Viď: Sujanský. Sborník Muzeálnej slov. sp. XIII, 127.)
priemer
priemysel, slu
priemyselník ,-a
priepadisko, -a
priepasť, -ti
prieplav, -u
priepust, -u
prieraz, -u
prierez, -u
priesada, -y
priesek, -seku
prieskok, -u
prieslop, -u: o hodinu prešli sme prieslopom. V našich krajoch je časté v zemepisných názvoch.
priesmyk, -u
priestor, -u
priestranný
priestraň, -e
priestup, -u
priesvit, -u
prietrž, -i
prievan, -u
prievod, -u
prievodca, -u
priezvisko, -a
prijsť, nie príjsť.
prikazovať
primas (ostrihomský arcibiskup), -a.
primat', nie primäť k čomu.
primáš (pri hudobnom sbore cigáňskom), -a.
primeriavať
principál, -a
princíp, -u
pripojiť sa.
pripriet', v. priet'
prirábat'
prirážka, -y
prisľúbiť
prisťahovalec i pristehovalec, g. -lca.
pristarý
pristať na čom + na čo.
pristávka, -y
pristehovalec i prisťahovalec, g. -lca.
prisvedčiť
"pritom všetkom": pritom všetkom prídem k vám — píš: jednako prídem k vám.
pritriet', v. triet'.
privrženec i prívrženec, g. -nca.
privykať, čomu, nie na čo.
príbuzný
príbytok, -tku
príčet, -čtu
príhodný k čomu, nie na čo.
príchodzí, -ie, -ia.
príchylný
príjem, -jmu
príkaz, -u
príklad, -u
príliš
príložka, -y
prípad, -u
prípoviedka
prípraž, -i
prísaha, -y
prísahať, prisám bohu.
prísažný
prístav, -u
prístupky, -ov
príst' i prijst'; imper. príď i prijď, nie prindz, prindzi.
prítrž, -i
prítulný
prítulok, -lku

príťaž, -i
príučka. -y
príval, -u
prívazok, -zku
prívoz, -u
problematický
procedúra, -y
process, -u, lokál -e., mn. n. -y.
processia, -e
produktívny
profánny
professor, -a
professúra, -y
profos, -a
prognostikon, -u
programm, -u
programmový
progressívny
proletariát, -u
prolog, -u
promenáda, -y
promessa, -y
proporcia, -e
proporcionálny
propozícia, -e
prozaický
prosba, -y
proselyta, -u
prositeľ. -a
prostý = jednoduchý; ale sprostý = hlúpy.
prosto
prostred lúky + naprostred lúke.
prostredný
prostriedok, -dku
protektor, -a
protokoll, -u
prototyp. -u
prozodia, -e
próba -y
próza, -y
prsá, g. pŕs, d. prsám, l. prsách,inštr. prsami.
prsteň, -eňa
prsť, -ti
prť, -ti
prudký, prudko
pruh, -u
pruhovaný
m. prú píš prv,prvej.
prúd, -u; prúdom.
prút, -a; prútom.
prútie, -ia
prv (nie prú) a prvej.
prvý: v samú prvú jar (= začiatkom jari); o prvosni.
prvobytný
prvôstka, -y
prvší i prvý.
prýštiť sa
psiarka, -y
psí; psie nohy: Poberal sa na psích nohách (= utekal).
psovať
psovský
pstruh, -a
pstrna, -ťa, strnádka
psychologia, -e
pšeno, -a; pšenný.
pštros,- a
m. pták píš vták.
publikácia, -e
publikum, -u
pud, -u
puls,- u
puľka, -y
pupeň, -peňa
purifikovať
puristický
purizmus, -mu
purpur, -u
pušný prach
púšť, -ti
pykať
pyramida, -y
pysk, -u = Lippe, ajk.
pyskatý
pyšný
pyštek, -šteka + -šteku.
pyteľ, -tľa
pýcha, -v
pýšiť sa
pýtať sa, s g.

R

r. = roku
r. k., jasnejšie rím. kat. = rímsko-katolícky.
r. m. = roku minulého.
r. t. = roku tohoto.
rab, -a; nie rob; rabský.
rabatt, -u
racionálny
m. račej píš radšej.
rad, u; radom.
radca, -u
radikálny
radný
radostný
radosť, ti

radovanky, -nôk; ako rečňovanka.
radovat' sa čomu + z čoho.
radšej
raffinovat'
rachot, -u
raj, -a
rajský
raketa, -y, rakétl'a, -e
m. rakev = umrlčia truhla, píš: rakva, -y.
rakyta i rokyta, -y.
ral'a, -le (v Orave) = rol'a.
ramä = rameno
ramenný
rameno; g. ramena, d. ramenu atd'.
ranhojičský, -stvo.
raný = skorý; rané slivky.
ranný = rana sa týkajúci.
rano i ráno, -a.
raňajky, -jok.
rapídny
rapport, -u
rasa, -y = plemä.
rast, -u
rastlina, -y
rastlinný
rašpl'a- e; -ovat'.
rata i reta, -y.
rataj, -a
ratica, -e
ratifikácia, -e
ratifikovat'
ratolest', -ti; nie letorast, letorost.
raz; (jedon) raz, dva, tri, štyri razy, a od pät', šest' ráz, sto ráz atd'.
razit', čím, nie po čom, za čím.
razzia, -e
raž i rož, -i.
raždie, -ia
ražeň, -žňa
ražný
Ráb, -u; rábsky.
ráčit' sa: Tí dvaja (on a ona) vel'mi sa ráčia. Neráčia sa = nemajú sa radi, nectia sa. Ked' ste sa už len raz k nám uráčili!
rád, -a, -o. Pozoruhodné príklady uvádza Bartoš z moravskej slovenčiny: Sú radi host'om, budú vám radi. Zastrelil som kuroptu, tej som bol radšej, ako zajacovi. — Škvarky rady stuchnú. Čo by ste radi? (= Čoho si žiadate?) Rada by k nám príst'. Radi by to dostat'. Dyž rybu vyloví, ráda by do vody (skočila). — Jak sa dívča vydá, ráda by svobody. (Dial. slovník moravský.)
rád je.
ráňat'. Neráňaj, neráňaj, zelené padajú. (Nár. pieseň.)
m. rásocha píš rázsocha.
rást', rastiem, rastieš atd'.
rásvit, -u: Zvonia na rásvit.
ráz, -u = charakter, typ.
rázcestie, -ia
rázdelie = medza, kde sa viac polí schádza.
rázga, -y
rázporok, -rku.
rázputie, -ia = rozcestie, zachované v chotárnych názvoch.
rázsocha, -y; nie rásocha.
rázštep, -u; nie ráštep.
ráztok, -u
rázvora, -y
reakcia, -e
reálka, -y
Rebekka, -y
rebellant, -a
rebellia, -e
rebierko, rebro, -a.
recenzent, -a
recepiss, -u
recept, -u
recitovat'
reč, -i
rečňovanka, -y; mn. g. -nôk.
redakcia, -e
redakčný
redaktor, -a
redigovat'
red'kovka, nie ret'kovka.
redší
reduta, -y
refakcia - e

reflex, -u
refrén, -u
regál, u
regenerátor, -tora.
regiment, -u
register, -tra i -tru.
regulatív, -u
regulátor, -tora
rehol'a, -e
rehol'ník, -a
rehot, -u
rehotat' sa i rechtat' sa, -tám sa i -cem sa.
rehotat': nie rechotat', kôň rehce.
rehtavý, nie rechtavý.
reklamácia, -e
rekognoskovat'
rekommandácia, -e
rekommandovat'
rekonvalescent, -a
rekrút, -a
rekrutačka, -y
rektifikovat'
rekurrovat'
rekurs, -u
rekviem, -u
rekvirovat'
rekvizícia, -e
relácia, -e
relácia, -e
relatívny
relikvie, pl., g. -ií.
remeň, -meňa
remenár, -a
remenný
remeselnícky
remeselník, -a
reminiscencia, -e
remontoárky, -rok
remunerácia, -e
renessančný
renommovaný
reorganizovat'
reparatúra, -y
repertoár, -u
repetícia, -e
repetírky, -rok = hodiny.
reportér, -a
repräzentant, -a
repräzentovat'
repressálie, -ií
reškript, -u
rešpicient, -a
reštaurácia, -e
reštauratér, -a
retiazka, -y
retorika, -y
ret'az, -i; zaret'azit' = zapnút' babku na haspru, to jest zatvorit', zamknút'. Dvere, vráta zaret'azit = zamknút' na babku a haspru. Boly dvere zaret'azené, ale zlodej vytrhol babku. (Z takýchto príkladov vidno, že ret'az pôvodne je klin v babke; z ohnív složená ret'az je pozdejšia.
ret'azový
m. ret'kovka píš red'kovka.
reuma, -y
rev, -u
revat'
revanš, -u
revír, -u
revízor, -a
revokácia, -e
revolúcia, -e
revolver, -u
Revúca, -ej; nie Vel'ká Revúca.
rez, -u
rezat' v oči, s a.
rezký
režia, -e
režissér, -a
rébus, -u
rétor, -tora
riad, -u
riadit', nie rídit'.
riaditel', nie ríditel'.
riadok, dka
riadkový
riafat'
riasa, -y
riasit'
riava, -y, horský prudký potok.
riavy, adj., riavy vôl = hrdzavo-červený. (Selce, Zvol.) riect', rozk. reč; rieknut'.
riečica, -e
riedit'
riedky
rieka, -y
riešit'
rigorózny
Rimavská Sobota.
rinčat'
rinút' sa
riskovat'
rituál, -u
rivál, -a
rivalizovat'
riziko
ríbezle, -iel'
ríf, -u
Rím, -a i -u; Riman.
rímsky
rímsko-katolícky
ríša, -e

ríšsky
rítus, -tu
robievať
ročný
rod, -u
rod. = rodená.
rodič, -a; mn. n. -ia.
rodičovský
rodinný
rodokmeň i rodokmen.
rodoľub, -a
roh, -u
rohož, rohoža, -že.
rojalista, -u
rojalizmus, -mu
rok, -a i -u: s roka na rok, do roka, od roka; toho roku, roku Pána, minulého roku.
rokyta i rakyta, -y.
rolla, -y
rollovať = šaty.
roľa, -le
roľník, -a
rov, -u
rováš, -a
roveň, -vne, 1) rovina; 2) moja roveň; ty si mne nie roveň. Znamená najviac rovného veku ľudí; odtiaľ i: rovesník, rovesnica.
rovnať sa komu, nie s kým.
rovno
rovnomyseľný
rovný
roz alebo rozo-; nie roze-, na pr.: rozobrať, rozohnať atď., a nie: rozebrať, rozehnať.
roz- (na pr. rozbehol sa, rozpísal sa atď.),
rozbeh, -u
rozbresk, -u
rozbresknúť sa
rozbryzgnúť sa: krv sa rozbryzgla.
rozcuchať i rozčuchrať.
rozčapiť
rozčertiť
rozčesnúť
rozčuliť
rozdiel, -u
rozdielny
rozdmychovať = rozduchovať, rozdúvať.
rozdrážiť, i rozdráždiť.
rozdrúzgať
rozgniaviť
rozhad, -u, rozhádka, -y.
rozhlas, -u
rozhliadka, -y
rozhľad
rozchod, -u
rozchytať
rozchýriť
rozísť, nie rozíť sa.
rozjesť sa.
rozjímať
rozkaz, -u
rozklad, -u
rozkmotriť sa
rozkol, -u
rozkolník, -a
rozkopať
rozkoš, -i
rozkošný
rozkrájať
rozkričať
rozkrútiť
rozkuštriť
rozkúskovať
rozkvet, -u
rozkvitať
rozlad, -u
rozladiť
rozličný
rozľahlý
rozmarín, -u
rozmetať, v. metať.
rozmotať, v. motať.
rozmôcť
rozmýšľať
rozopnúť
rozopra, -y
rozosielať
rozoslať
rozovrieť
rozoznať
rozpačitý
rozpad, -u
rozpadlina, -y
rozpadnúť sa
rozpak, -u
rozpaľovať
rozpamätať sa
rozpaprať
rozpárať, -am, -em, rozk. páraj i pár,
rozpásať
rozpečatiť
rozpísať
rozplemeniť
rozplývať sa
rozpočet, -čtu
rozpoltiť
rozpomenúť sa
rozpomienka, -y
rozpor, -poru
rozposlať
rozprava, -y
rozprávať
rozprávka, -y

rozptýlit'
rozpuklina, -y
rozpustilý
rozpúšt'at'
rozrad, -u
rozradit'
rozrehtat' sa, -rehtám sa i -rehcem sa.
rozsadit'
rozsadz, -i
rozsah, -u
rozsiahly
rozsievat'
rozsobáš, -a
m. rozsocha píš rázsocha.
rozsrdit' sa
rozstenat' sa, v. stenat'.
rozstriet', v. striet'.
rozstúpit' sa
rozsudok, -dku
rozsvietit'
rozsypat'
rozšafný
rozšírit'
rozškl'abit' i rozšklebit'.
rozšliapat', -pam i -pem.
m. rozštep píš rázštep.
roztápat'
roztiahnut'
roztierat'
roztlct'
roztok, -u
roztomilý
roztopit'
roztriet', v. triet'.
roztrhnút'
roztriast'
roztrieskat'
roztržitý
roztržka, -y
rozt'ah, -u
rozt'at'
rozumiet', s d. i a., rozumiem, -mieš. -mie; -mieme, -miete, rozumejú (nie: rozumia!) Rozumiet' sa do veci.
rozväzovat'
rozvod, -u
rozvzteklit'
rozzevit' alebo rozd'avit' ústa.
rozzlobit'
rozžat'
rozžehnat' sa
rozžhavený
rozžhavit'
rozžialit'
rub, -u = opak: na ruby obrátit'.
rubel', -bl'a
rubit' = daň predpisovat' (čiže vyrezávat' na rováš): Abych V. Msti oznamil, kdy budeme rubity s kralovskym czlovekom (v) .vašich vsach. (Z Turca Benický r. 1572 kremnickému rychtárovi.)
ručitel', -a
ručit' za niečo, nie: dobre stát' (mad'. jótállás).
rukáv, -a
rukodielny
rukovät', -ti
rukoviatka, - y
rumádzgat'
rumanček, -a = harmanček.
rumený
rumeň, -a; rumenec, -nca.
runo, i rúno = vlna v celosti s jedného zvierat'a.
Rus, a = obyvatel'.
Rus. -i = ruský kraj i národ.
ruský
Rusko, -a
rušeň, -šňa
rušitel', -a
ruština, -y
rutina, -y
rutinovaný
ruža, -e
ružový
Ružomberok, -rka i -rku.
ružomberský
rúcho, -a, 1(šaty vôbec, 2) nevestina výbava.
ryba, -y
rybäcí
Rybár-pole. Dávnejšie táto forma prídavného mena bola obyčajná. Chyžnian-voda (v Gemeri), Riečan-pole, Turčan-hora. I v podstatných čiže vlastných menách: — Pravňania zajímali voly Laclavian. Voly, ktoré boli Pravňania zajali, Laclavian voliara v lúkach pravnianskych pásli. (Roku 1667.)

Za asikovým hájom u Trnia od Abrahamovian chotára. — (1658.)
ryčať
rychtár, -a
ryk, -u
rynok, -nku; ryng, -u.
rys, -a
ryšavý
rytier, -a
rytmus, -mu
ryť = krt ryje.
rýdzi
rýdzik, -a
rýgeľ, gľa
rýchly aj rychlý.
rýľ, -a
rým, -u = vo verši.
rýmovať
Rýn, -a i -u.
rýzeň, rýzňa, -ne.

S

sv., Sv. = svätý, Svätý.
's' ako predložka označuje 1) s genítívom smer shora nadol, vôbec pohyb s površia, nem. herab, herunter, maďarsky -ról, -ről, 2) s akkuzatívom znamená to, čo "asi", nem. ungefähr, maď. mintegy, körülbelül, 3) s inštrumentálom označuje pochop slúčenosti, hromadnosti, spojitosti, súhrnu, nemecky mit, maďarsky -val, -vel, ako predpona slovies naznačuje pri nich 1) smer shora nadol a 2) pochop súhrnnosti.
sad, -u
sadza, -e
sakristia, -e
salaš, -a
salicin, -u
salón, -a i -u.
salóny
samočinný, osť
samochtiac
samojediný
samokýška, -y = kyslé mlieko.
samospráva, -y
samovlastný
samovoľný
samovrah, -a
sangvinický
sangvinik, -a
sankcia, -e
sankcionovať
Sarajevo, -a
sardella, -y
Sardínia, -e
sardínsky
sarkastický
sarkofag, -u
saský
satira, -y
satirický
satisfakcia, -e
sádzať
sberať
sberateľ, -a
sberba, -y; nie zgerba.
sbierka, -y
sbiť (spolu).
sblížiť, sbližovať sa.
sbor, -u
sboriť
scediť
sceliť
sceniť
scestie, -ia
scéna, -y
scvrknúť sa
za sčasný píš šťastný.
sčernieť
sčerviviet'
sčliapkať
sdať (spolu).
"sdeliť" — germ. mitteilen). Hovorme a píšme: povedať, oznámiť, ohlásiť, vzkázať. Prišiel som vám povedať (nie: sdeliť), čo nám odkazujú z mesta.
sdružiť sa
seba, nie sebä.
sebaklam
sebavedomý ,sebavedomie, -ia.
sebec, nie sobec.
sebeckosť, -ti
sebevoľný
sečeň, -čňa: veľký sečeň = január,

malý sečeň = február. (Bernolákov Slowár. Viď i porekadlá u Zátureckého.)
sedemdesiat
sedemdesiaty
sedemnásty
sedemnásť
sedliacky
sedliactvo, -a
sedliak, -a
sedľač, -e
Sedmohradčan, -a
sedmohradský
Sedmohradsko, -a
sedmoro
Segedín, -a
sekatúra, -y
sekcia, -e
sekľavý
sekta, -y
sekundárny
sekvestrovať
semä = semeno
semenisko
semeno, g. semena, d. semenu atď.
sedmikolon, -a
sen, sna
senátor, -tora
senior, -a
seniorát, -a
senný od seno.
sentimentálny
senzál, -a
separatista, -u
separátny
serenáda, -y
seria, -e
seriózny
servítka, -y, i servít, -a.
sessia, -e
sesternica, -e
sestrenica, -e
sesterský
sestra, -y; mn. g. -tier i -tár.
sestrenec, -nca
sezóona, -y
sfalšovať
sfăra, -y
shádzať
sháňať = daromné reči hovoriť: Nesháňaj!
shliadnuť sa
shluk, -u
shoda, -y
shodiť
shodnúť sa
shon, -u
shora
shovárať sa
shovieť
shovievavý
shovor, -u
shovorčivý
shrabať
shrnúť
shromaždiť
shrknuť
shyb, -u
shybák, -a
schádzať sa
schladiť
schnúť
schodiť
schody, nie skody.
schopný čoho i k čomu.
schovať, nie skovať.
schôdzka, -y, nie schôdza.
schudnúť
schváliť, schvalovať
schválny, schválne.
schvátiť
schytať
schytiť sa
schytralý
schýliť, schylovať sa
siaha, -y
siahať, siahnuť.
siakať sa, nie sniakať sa.
siaknuť
siatba, -y
siatie, -tia; v ľudovej reči siaťa.
siať
Sibír, skloňuj ako jar; Sibírsko, g. -a i Sibíria, -ie.
sibírsky
Sicília
sicílsky
siedmy
sieň, -ne
sieť, -ti
signál, -u
signatúra, -y
signum, -na
sihlina, -y
sihoť -ti
sila, -y
siliť: silí ma na dávenie; kašeľ ma silí; tiež: siliť niekoho na niečo. České síliti se po slovensky je :posilňovať sa; č. síliti ducha my povieme posilňovať ducha.
silozpyt, -u
siniet'
sinka = modrina.
siný = modrý.
sipieť

sipot, -u
sirota, -y
sirotský
sirotínec, -nca
sisyfovský
sitár, -a
Sitno, meno vrchu.
sito
situácia, -e
Sivko, -a
sivý
síce
sídelný od sídlo.
sídliť
síra, -y, sirka, -y.
síst' (dolu).
síst' sa (spolu.)
sjazd, -u
sjednať sa
sjednotiť
skala, -y
skalie, -ia; v l'ud. reči skál'a.
skamenelý
skameniet'
skandinávsky
skapať
skedy-neskedy.
skepticizmus, -mu
skeptik, -a
skielko, -a
skizza, -y
sklad, -u
skladatel', -a
sklamať
skleník, -a
sklepenie, -ia
sklesnúť
sklo, nie cklo.
sklonný
skloňovať
sklopiť
skl'aviet'
skl'účiť
sklznuť sa
skmasnúť
skopiť, nie skupiť.
skormútiť
skosiť
skostnatieť
m. skovať píš schovať; schovám.
skovať = skuť; skujem.
skôr, skorej.
skôraviet'
skrahnúť i skrehnúť
skrápať
skrátiť
skrčiť
skričať, skríknuť.
m. skriesenie píš vzkriesenie, miesto skriesiť píš vzkriesiť.
skriňa, -ne
skrivodlivý
skríviť
skrojiť
skromný
skropiť
skrotiť, skrotnúť.
skrovný
skrúšený, -osť
skrútiť
skrvácať
skryť
skrýš, skrýša, -e.
skrývať
skrz i skrze
skuhrať, -rám i -rem,
m. skupiť píš skopiť.
skuť, skovať železo.
skutok
m. skutočne hovoríme naozaj, miesto skutočný — ozajstný.
skúmať
skvelý
skvieť sa
skvost, -u
skvostný
skvúci
skyprieť
skysliet'
skysnúť
skyva, -y
slabika, -y
slabnúť
slabý
slačiť na niečo, pachtiť po niečom, bažiac striezť na niečo.
sladký
slamený
slapať (spolu).
slasť, -ti
slastný
slámka, -y
slátať
sláva, toto slovo nenačim počínať vel'kou literou, ani klásť do uvadzačov vo vete: privolávali mu na slávu.
slávny
slečna, -y
sled, -u; sledovať.
slepiť
slepý, slepnúť.
sletieť (dolu).
Slezák. -a
sliač, -a (i -e, fem.) = slatina, slatinná pôda. Sliač, mn. n. Sliače; prídavné meno sliačsky.
sliať (dolu), sliať

(spolu).
sliedit'
sliepat' (spolu).
slievat' (spolu).
Sliezsko, -a
sliezsky
slimák, -a; slím = zelenkavá neúrodná hlina.
slina, -y
sliva, slivka, -y; mn. g. slív, slivák.
slivovica, -e
slízat'
slnce, -a; slnko, -a.
slnečnica, -e = úpal.
sloboda i svoboda, -y.
slobodný i svobodný.
slobodomysel'ný i svobodomysel'ný.
sloh, -u
slohový
m. slonit' píš clonit'.
Slovač, -e
Slovák, -a
Slovan i Slavian.
slovenský
slovozpyt, -u
slovutný, -ost', g. -i.
složit': kosti složit' = umriet', íst' do hrobu.
složitý
slučka = uzol.
slušat' sa, s d.,
slušný, -ost', g. -i.
služobkyňa, -ne
služobník, -a
služobný
slúčit' (spolu).
m. slúp píš stlp.
slúpit', slúpat' (dolu).
slúžka i služka, -y.
slúžny, -eho
slúžnovský
slynút'
slyšat'
slýchat'
slza, g. slzy; pl. g. slz i slzí.
sl'ub, -u; sl'uby, -ov.
sl'ubovat'
sl'utovat' sa
sl'úbit'
smah
smahnút'
smazat'
smäd, -u; smädný.
sme, vid'. som.
smelý
smer, -u
smerodajný
smerovat'
smes, -i
smet', -ti
smiat' sa čomu i z čoho.
smiech, -u
smiechat'
smierit'
smiest' (dolu), smiest' (spolu).
smiešat'
smilovat' sa
smliaždit'
smluva, -y
smluvit' sa
smola, -y
smotana, smotánka, -y, i smetana, smetánka.
smotat', v. motat'.
smrad, -u
smradl'avý
smraštit'
smrdiet' čím
smrek, -a
smrtel'ný, -á postel.
smrtný
smrt', -ti
smútok, -tku
smysel, -slu
smyselný
smyselnost', -ti
smysliet'
smýšl'at'
m. snád' i asnád' píš: azda, hádam, vari.
snášanlivý
snášanlivost', -ti
snášat', (dolu), snášat' (spolu).
snášat' sa s kým.
m. sňatok píš: sobáš, svadba.
sňat', nie sosňat'.
sneh, nie sňah; lebo v staro-slovančine je snêg a devät' desatín Slovákov hovorí **sneh**.
snehulec, -lca, Schneehuhn, hófajd.
snemovňa, i snemoveň, g. -ne.
m. snesitel'ný píš znesitel'ný.
m. sniakat' sa píš siakat' sa.
snice na voze, snice tkáčske na snovanie.
sniest' (dolu), sniest' (spolu).
sniest' sa s kým.
snímat' (dolu).
snubný prsteň
snúbit', zasnúbit'.
sobáš, -a; sobášit'.
sobliect' sa
sobrat', soberem, so-

bereš atd'. + soberiem, soberieš, atd.,
socializmus, -mu.
sociálny
sofista, -u
sohnat', soženem i soženiem,
sokorec, -rca
sokyňa, -ne
sol', -li; sol'ný.
somnambulizmus, -mu.
sonáta, -y
sonett, -u
sopel', -pl'a, sopl'avý.
sopúch, -a
sosadit' (dolu).
soskočit'
soslanie, -ia
sostavit' (spolu)
sostredit'
sostrelit' (dolu).
sostupný
sostúpit' (dolu).
sošit, -u = Heft, füzet.
sošit'
sotriet' i striet', v. triet'.
sotva, sotvy.
soznam, -u
soznámit' sa
soznanie, -ia
soznat'
sóda, -y
spadnút'
spamätat' sa
spanštiet'
spara, -y
sparit'
spasitel', -a
spád, -u
spáchat'
spájat'
spárat'
spárit'
spečatit'
speňažit'
spev, nie zpev.
spierat' sa
spievat' nie zpievat'.
spiež, -i
spis, -u; spísat', spisovatel', -a; -ka, g. -y.
Spiš, -a
Spišská stolica.
spit' sa
spínat' (spolu).
splaniet'
splašit'
splatit'
splav, -u; splavný.
splácat'
spláknut'
splesniet'
spliest' (spolu).
splnomocnit'
splodit'
splynút'
splasknút'
spočinút', spočívat'.
spočítat'
spodný
spodobit'
spodok, -dku
spojovací
spojujúci
spokojný, nie spokojený.
spokutovat'
spoločník, -a
spoločný
spolok, -ku
spol'ahlivý
spol'ahnút' sa
spomáhat', spomôct'
spomenút', spomínat'
spomienka, -y
sporadický
sporitel'ňa, -ne
spotreba, -y
spotrebovat'
spotvorit'
spoved', -di
spozdilý, -ost'
spozorovat'
spôsob, -u; nie zpôsob.
spôsobný k čomu, nie na čo.
spratat'
spratný
sprava, -y. Aká je to sprava? (Ako je to spravené?) Dobrú spravu máte (= dobre spravené).
spravit'
spravedlivý i spravodlivý.
spravedlivost' i spravodlivost', -ti.
spravovat'
spráchniviet'
sprášit'
správa, vlastne: sprava, -y = Verwaltung, igazgatás; správca, -u = Verwalter, igazgató.
správat' sa. Váš učeň sa dobre správa.
spreneverit'
sprevádzat'
spriahnut'
spriatelit'
spriaznit'
sprievod, -u
spríjemnit'
spríkrit' sa

sprísahat'
sprítomnit'
sprobovat'
sprostit' sa
sprostý = hlúpy; ale prostý = jednoduchý.
sprotivit' sa
spŕchnut'
sprznit'
spupný
spustit', spúšt'at'.
spustnút'
sputat'
spyšniet'
spýtat' sa
srast, od srást' (spolu).
srazit' (dolu).
srazit' (spolu).
srást', srastat' (spolu).
sráz, -u
srážka, -y
Srb, -a
Srbsko, -a
srbský
srbština, -y
srd, -u: samý srd ten človek.
srdce, g. -a, srdiečko, -a.
srezat'
srez, -u
srieknut' sa s kým.
srien, -u
srok, -u
srovnalý
srovnat', srovnávat'.
srozumiet'
srozumitel'ný
srstený
srstnatý
sršeň, -šňa
srub, -u
srúcaniny, -nín
srútit'
srvátka i syrovatka, -y.
ssat' = cecat'
ssutiny = srúcaniny
ssediviet'
staja, -e; stajňa, -eň, -ne.
stalý = geschechen. történt.
starček, -a
Staré hory, g. Starých hor.
staro-horský
starý
Starý rok
starobylý
starobylost', -ti
starostlivý
staroverec, -rca
staroverský
staryga, -y
statočný
statok, -tku
statôček, -čku
stat', stanem
stav, -u
stavanie, -ia
stavat'
stavba, -y
stavitel', -a
stádlo, -a = mesto, kde rožný statok dedinský stáva v lete cez poludnie.
stály = beständig, állandó.
stárež, -e
stát', stojím.
stávka, -y
stebelnatý, od steblo.
stekat'
stelesnit'
stenat', -nám i -nem,
stenčit'
step, -i (žen.)
stepat'
sterliet'
stiahnut'
stieň
stih, -u, stiha, -y.
stihnút'
stisk, -u; stískat'.
stínat'
stíšit'
stlačit'
stlat', stelem, steleš, atd'.
stlstnút'
stlct'
stlp; nie slúp.
stoh, -a i -u
stojak, -jaka
stoknút'
stolovina, i stolenica, Tischlade, asztalfiók.
stonat' i stenat'.
stonoha, -u
stotý, stotný.
stotník, -a
stotka i stovka, -y.
stotožnit'
stožiar, -a
stôl, g. stola.
strach, -u: strachy (inštrum.) mriet'— tak, ako: hlady mriet'. Podstúpil strachu!
strachovat' sa, s g.,
strana, -y = kraj. Na našich stranách = v našom kraji.
stranný, stranícky.
strašiak, -a

strava, -y
stravovat'
stránit' i stranit' sa, s g.,
strávit'
stráž, stráža, -e
strážca, -u
strebat'
strečkovat'
strečok, -čka
stred, -u
stredište, -t'a
stredný
strel'ba, -y
strestat', v. trestat'.
streštit'
stretnúť sa
strhat'
strhnúť'
striast'
strieborný
striebro, -a
striedat' sa
striedka, -y
striedmy
striedza, -e = biblické stred', g. strdi.
striehnut'
striekat'
striel'at'
striezlivý
striezt'
striežavy = suché oblaky, z ktorých neprší. (Trenčianska.)
striežka, -y
striga, -y; strigôň, g. -a.
strihat'
strmeň, -meňa
strnúť'
stroskotat'
strova, -y
strpiet'
strúhat'
strúchniviet'
stryná, -ej
strýc, -a
strýcovský
strýznit'
stržeň, -žňa
stŕpnut'
stŕžit'
stučniet'
stuhnúť'
stupaj, -e; stúpat'.
stupiet'
stužka, -y
stvoritel'. -a
stvrdit', stvrdnúť'.
stvrdlý
stydiet' sa
stydlivý
stydnúť'
styk, -u; stýkat' sa.
stý i stotý
stýkat', od stoknúť'.
st'a,
st'ah, -u, st'ahovat'.
st'akde
st'akedy
st'akto
st'at' i sot'at'.
st'ažeň, -žňa
st'ažit'
subjektívny
subtilný
sud, -a
sudca, -u; nie: súdca
sudcovský
sudcovstvo, -a
Suezský prieplav.
suffragán, -a
suchší
suk, -u
sukcessívny
sultán, -a
summa. -y; nepíš: obnos.
supplikant, -a
supplikácia, -e
surrogát, -u
suržica, -e, raž pomiešaná so pšenicou; **suržené**, múka alebo už cesto zo suržice; **suržit**, miešat' pšenicu s ražou.
sušienka, -y
suverén, -a; -nny.
sužoba, -y: "V sužobe mojej", hovorieval M. M. Hodža.
sú, vid' som i sa.
súci k čomu, nie no čo.
súčasník, -a
súčasný
m. **súčastník** píš účastník.
súčet, -čtu
súd, -u
súdba, -y
súhvezdie, -ia
súkenník, -a; -íctvo, -a.
súkenný
súsed i sused, -a.
súsedský
súsek, -a
sústredit i sostredit', nie sosústredit'.
súvislý
súžit', sužovat'.
svada, -y; svadit' sa.
svadba
svadobný
svah, -u, nie zvah.
sval, -u

svoliť svaľovať (dolu).
svalovitý, svalnatý, svalitý.
svariť
svätiť
svätojanská muška.
svätojanský chlieb.
svätokrádež, -e
svätosť, -i
sväto-svätý.
svätyňa, -ne
svätý
sväzok, -zku
sväzovať
svárlivý
svázať
svážiť
svedčať sa, s d.
svedčiť
svedkyňa, -ne
svedectvo, -a
svedomie, -ia: To ti hovorím pod svedomím (akoby pod prísahou); za stara **svedomie** = vyznanie svedka; vyberať svedomie = vyslúchať svedkov. (Roku 1616.)
sveriť komu niečo.
svesiť hlavu.
svetský
sviatočný
sviatok, -tku
sviatosť, -ti
sviazať
svieca, -e; sviečka, -y.
sviesť, svediem —
svietiť
sviezť, sveziem.
svieži
svinúť
sviňa, -ne
svislý
svit, -u
svitať
sviť, svijem.
svliecť
svoboda a sloboda. Svoboda mysliet' (nie: svoboda myslenia) — Gedankenfreiheit, gondolatszabadság.
svodca, -u, svodný.
svoj, nie svôj.
svojský
svolať (spolu)
svor, -a, 1) hrča v dreve, 2) miesto kde sa zlomena kosť scelí.
svoreň, -reňa
svrab, -u; svrablavý.
svrašiť i smraštiť.
svrbieť, s a.,
svrhnúť
svrchovaný
svrchovať
svrchu
syčať
sychravý
sykačka, -y
syllaba, -y
syllogizmus, -mu.
symbol, -u
symfonia, -e
symmetria, -e
sympatia, -e
sympton, -u
syn, -a, v. synu!
synagoga, -y
synoda, -y; synodálny.
synovský
syntaktický
sypanice, -níc
sypárňa, eň, g. -ne.
sypký
syr, -a, syrový.
syrovatka i srvátka.
syrup, -u
sysel, -sla
systém, -u
systematický
sýkať
sýkorka, -y
sýtiť
sýty čoho

Š

šabľa, -le
šafár, -a
šafeľ, fľa
šafran i šefran, -u.
šafranník, -a
m. šak píš však.
šakal, -a
Šalamún
šalát, -u
šalbiar, -a
šalvia, -e; -iový.
šampaňské víno.
šanzonetta, -y
Šariš, -a
šaráda, -y
Šarišská stolica.
šarlatán, -a
Šarlotta, -y
šarmantný
šarpia, -e
šarža, -e

šatka, -y; mn. g. -tiek, -ták,
šatstvo, -a
šál, -u
šematizmus, mu
šepleta, -y
šepot, -potu
šeptat' i šepotat'; i: šoptat' (vid' toto!), šopkat', i šepkat'.
šeptom
šesták, -a
šestinediel'ka, -y
šest'
šest'desiat
šest'desiaty
šest'násobný
šetrný
šetrit'
šev, g. šva
šialit'
šiator, -tra, l. -i; mn. n. -e.
šibal, -a
šibký
šidlo, i šilo.
šiel, nie šel, šol, šiol
šiesty
šiffrovat'
šija, -e
šindel', -dl'a; tiež šindol'.
šindliar, -a
šindl'ovec, -vca
šindl'ový
širák, -a
širší
šišak
šišlat' i šušlat'
šizma, -y
šíry aj širý
šíro-šíry
škamrat'
škandál, -u
škaredý
škatul'a, -e, škatul'ka, -y.
škála, -y
škerit' zuby.
šklbat'
škl'abit' i šklebit' sa.
škobl'a, -le
škodca, -u
školka, -y
škorne, -í
škorpion, -a
škôldozorca, -u
škriatok, -a, lar domesticus.
škriepit' sa
škrípat' zubami.
škrôb, -u, i škrob.
škrupulózny
škrydlica, -e
škrydličiar, -a
škvrna, -y
šlabikár, -a
šlabikovat'
šliam, -u
šliapat', -pam -i -pem
šl'ahat'
šl'achetný
šl'achta, -y
šl'apaj, -e
šmarit'
šmikňa, -e
šmyk, -u
šmykl'avý
šmýkat'
m. šnôra píš šnúra.
šnupat' tabak.
šoptat', -ptám i -pcem.
šošovica i šušovica, -e.
šovinista, -u
špagát, -u
Špania dolina, -ej, -y, Herrengrund, Úrvölgy (vo Zvolenskej stolici); Španie pole, Ispánmező (v Gemerskej); Španí háj, vrch v Ščavníku na Spiši; Španie, vrch v Trenčianskej.
Špánik, -a (osobné meno)
špehún, -a
špiet'
špina, -y
špitál, -a
špunt, -a
šranky, -nôk
štatistika
štát, -u
štebotat' -otám, i -ocem.
Štedrý večer.
štempel', -pl'a
štempl'ovat'
štial', -u, Sauerampfer, sóska.
Štiavnica, -e
štikútat' (v Gemeri štikutkat')=čkat'.
štipl'avý
štíhly i štihlý.
štípat', s a., štipat', -pam -i -pem,
štítit' sa, s g.
štóla, -y
štôlňa, -e
Štrbské pleso.
štrnást', štrnásty.
šušlat' i šišlat'.
štrngat'
štrúdl'a, -le
študovat'
štúdium, -dia

štvorhranný
štvornožky
štvorylka, -y
štvrtý
štvrtkový
štvrtok, -tka i -tku.
štvrť, -ti, štvrťka, -y
štyri, nie čtyri (pre m. osoby: štyria), a. štyri (pre m. osoby: štyroch), g. štyroch, d. štyrom, l. štyroch, i. štyrma.
šťastie, nie štestia.
šťastlivý
šťastný
šťúply
šumieť
šušlať i šišlať.
šušovica i šošovica, -e.
švagor, -gra
švagriná, -ej
švagrovstvo, -a
Švajciar, -a
švajciarsky
Švajciarsko, -a
Šváb, -a
švábka, -y
švábsky
švárny i švarný.
švec, g. ševca.
Švédsko, -a
švédsky
šviháK, -a
švihlý
švihnúť

T

t. j. = to iest
t. r. = tohoto roku.
t. zv. = takzvaný.
tabla = maď. tábla, tabula i tabuľa.
tajomný, nie tajuplný; každé prídavné a príslovce, složené s -plný(-voll) je germanizmus.
tajomstvo, -a
takt, -u
tak že
tamariška, y
tamojší, -ie, -ia.
tamtade
tamten
tamvon
tamže
tanec, -nca
tanier, -a, l. -i, mn. n. -e.
tarifa, -y
Tatár, tatársky.
Tatry, -tier
taxa, -y, taxátor, -a.
teatrálny
teda i tedy.
tehda i tehdy = vtedy.
tehdajší = vtedajší.
tehla, -y; tehelňa, -ne.
Tekov, -a
Tekovská stolica.
Tela Božieho.
telegraf, -u
telegramm, -u
telocvik, -u
teľa, -aťa; teliatko, g. -a.
teľací; teľacina, -y.
temä = temeno.
temeno, g. temena, d. temenu.
temlov, -a
ten, tá, to; v superl., na pr. **ten** najlepší človek a p., je hrubý germanizmus.
tenký
tenor, -u, tenorista, -u.
tenorový
tenže, táže atď. Píš: Kto vie o zlodejovi, nech ho udá vrchnosti (nie: nech udá **tohože** vrchnosti). Kúpil si knihu a učil sa z nej (nie: učil sa z **tejže**).
Teodor, -a
teologia, -e
teoria, -e
teprv
teraz
teraz-terazučky.
termín, -u
termometer, -tra
terpentín, -u
terrassa, -y
treritoriálny
Tešín, tešínsky.
tešiť sa čomu i z čoho.
tetrov, -a
terovec, -vca, Birkhahn, nyirfajd.
text, -a

té (nesklonitel'né) = čaj.
téma, -y (nie: temata).
téza (= thésa), -y.
tchor, -u
tiect'
tienit'
tiež
tiger, -gra; tigrica, -e.
tichší, nie tikší.
tikajú hodiny.
Tisa, -y; rieka.
tisíc,
Tisovec, -vca, tisovský.
tisský
titul, -u
tlač, -e
tlačiar, -a; -eň, -ňa, g. -rne.
tlč, -i
tliapat'. Tliape dve na tri (= tára).
tlstý, nie tlustý.
tlct'; nie tlúct',
tlk, -a
tl'apkat' i tliapkat'.
tl'apkavý
tma, -y; mn. g. tmí.
tmavý, tmavší.
toaletta, -y
točit', s i. i a.
tolerantný
tol'ký, tol'ko.
Tomáš, -a = Thomas, Tamás.
toňa, -ne, vo východnej slovenčine tonica, -ce, miesto v rieke, kde voda pomaly tečie.
topelec, -lca = vodník, Wassermann, vizí ember.
topografia, -e
topol', -a
torpédo, -a
tortúra, -y
totiž, totižto.
tovar, -u
tovariš, -a; nie tovaryš. V staro-slovenčine bolo tovarišt', pol'sky je towarzysz, rusky tovarišč.
tovarišský
tovarišstvo, -a
tôňa, -ne = tieň.
tón, -u
tra = treba (z pol'štiny).
tradícia, -e
tragédia, -e
traktier, -a
Translajtánia, -e
trasl'avý
trapy, pl., l. v trapiech.
m. tria píš traja.
triafat'
triast', triaška.
trápny
treba — nie nutno! "trebárs'," slovo zpotvorené, píšme hoci, hoc.
Trenčianska stolica.
Trenčín, -a, mesto, prídavné meno: trenčiansky .
trestat', -stám i -scem, rozk. -staj i -sci.
treštit'
trešt'at', 1) leiden (für etwas), abbüszen, szenved, megszenved: Budeš za to trešt'at'; 2) zima len tak treští; treskúca, i treskutá zima.
tretí, -ie, -ia
tretiak, -a
trh, -u
trieda, -y
trieska, -y
triet': biedu triet', nie: trpiet'.
triezvy
tri (pre m. osoby: traja), a. tri (pre m. osoby: troch), g. troch, d. trom, l. troch, i. troma.
tribunál, -u
tribút, -u
tridsat' tridsiaty.
tridsiatka
trinást', trinásty.
tri razy
triumf, -u
triumvirát, -u
trizna, -y
Trnava, trnavský.
trnie, -ia; i trňa.
trojica, -e
trojjediný
"trojspolok", nemecký Dreibund. Nám je tá allianca trojčlenový spolok, a nie čosi, v čom sú tri spolky složené. **Trojlístok** je nie lístok z troch častí složený, ale **tri** lístky spolu. Tri-

glav — v hore tri hlavy spolu.
troška
trón, -u; trónit'.
trpelivost', -ti: Vyviedol ma z trpelivosti = ztratil som pri ňom trpelivost'.
trstený
trst', -ti
trubiroh, -a
trúd, -a
trúchly i truchlý.
trýznit'
tŕň, -a
tržit'
tuhý, tuhší
tunnel, -u
tur, -a, Auerochs, bölény.
Turčianska stolica.
Turiec, -rca
Turecko
turecký
Turek, -ka; nie Ťurek.
Turíce, -íc
tutlat'
tužka, -y
túžit' po čom, nie za čím.
túžit' sa, vytúžit' = požalovat' sa, žiale vyrozprávat'.
túžobný
tvar, -u = forma.
tvaroh, -u
tvarožný
tvár, -i = obličaj.
tvoj, nie tvôj.
tvorit'; tvorím, tvoríš, tvorí atd'.
Tvrdošín, -a, prídavné meno: tvrdošiansky.
tvrdý, tvrdší.
tvŕdz, tvŕdza, -e.
ty = počuj ty, hohor ty.
tykat' niekomu.
tylo, -a
tymian, -u
typický
typograf, -a
tyrann, -a; -nnia, ale: tyranský.
Tyrolčan, -a
Tyrolsko, tyrolský.
týfus, -u
týka, týčka, -y.
týkat' sa niečoho, -kam sa i -čem sa.
tým, nie tím; vid' ten.
týždeň, nie týdeň, g. týždňa.
týždenný, nie týdenný.

Ť

t'ah, -u
t'apkat'
t'ava
t'ažkat'
t'ažkomysel'ný
t'ut'mák

U

uh. = uhorský.
uh. kr. = uhorsko-král'ovský.
ubehat', im Wettlauf schlagen, im Laufen übertreffen, futásban felülmulni.
ubezpečit'
ublížit'
ubytovat'
ubývat'
učeň, -čňa
učeník
učit' so, s d. i a.
událost', -ti
udatný
udat' sa na koho: udal sa na otca, er sieht ganz dem Vater gleich, apjára ütött.
udavačstvo, -a
udel'ovat'
uderina = udreté miesto.
ufat' sa čomu, nie: na čo. Srov.
ugorka, i uhorka, uharka, -y.
uhliar, -a
uhlie, -ia
uhl'adiet' si: Uhl'adím si dobrý čas.

uhniličit' sa; pol'né hrušky sa uhniličia.
uhniezdit' sa
uhol, -hla — Winkel, szög.
uhol', hl'a — Kohle, szén.
uhorka, uharka i ugorka, -y.
Uhor, -hra; uhorský (nie: Uher, uherský).
Uhorsko, -a (nie Uhersko).
Uhry, g. Uhár.
uchytit'
uist'ovat'
ujarmit'
ujst'
ukázat': päty ukázat' = dat' sa v nohy, čiže utekat', zutekat'.
ukážka, -y
ukradky
ukrivdit'
ukryt'
ukryvačstvo, -a
ulán, -a
uliat'
ul'avit' i ulevit'.
umárat' sa; umárat' sa za kým, trápit' sa.
umelecký = künstlerisch; müvészi.
umelý = künstlich, mű-, mesterkélt; umelé víno.
umiestit'; nie: umiestnit'.
umriet'
umykovat' sa
umyt'
unavit'
unúvat' koho, ermüden, fárasztani: Neunúvaj!
upomenút'
upomienka, -y
uprázdnit'
upriet'
upriast', upradiem.
urážka, -y
urda, -y
urodzený, -ost'
usilovat' sa
usilovný
usmiat' sa
usnesenie, -ia
usniest' sa
usporiadat'
usrozumiet' sa
ustanovizeň, g. -zne
ustrostený
usvedčit'
uši, g. -í (-ú), d. -iam, l. iach, i. -ami (-ima).
uškrnút' sa
ušliapat'
ušl'achtit'
utiereň, -rne
utorok, -rka i -rku.
utriet'
uvädnút'
uväznit'
uzol, g. uzla, l. -e, mn. n. -y.
už
užší

Ú

úbel, -u = alabaster
úbyt, -u; úbytok, -tku.
účastník, -a
"účast' brat'" v niečom, tielnehmen radšej účast' mat'. zúčastnit' sa.
účastný čoho (nie: v čom).
účel, -u
účet, -čtu = konto.
účinný
údel, -u; údelný.
úhl'adný
úchylka, -y
úchylok, -lku
úchylky: len na úchytky som prišla k vám.
úlisník, -a
úlisný
úl', -a
úmysel, -slu
úmyselný
úpad, -u
úpal, -u
úpätie, -tia
úplaz, -u
úprimný
úrad, -u: složili ho z úradu; brat složil úrad (= zad'akoval).
úrez, -u
úrezky, -kov

úryvok, -vku
úsad, -u, bolesť v krížoch: Dostal úsad. Zaťalo ma v krížoch. Madlena mu zaťala (t. j. striga mu zaťala, nemecky Hexenschuss).
úsilie, -ia
úsmev, -u
ústredný
úškľabný i úšklebný
úškľabok i úšklebok, g. -bku.
útžky, -žiek
útul, -u; útulok, -lku.
útulňa, -ne
útulný
úväz, -u; úväzok, -zku.
úvetrie, -ia
úvoz, -u
úzkoprsý
úžeh, -u
úžitok i užitok, -tku

V

v. = viď
v alebo vo, s akkuzatívom: Hybaj v čerty — v paromy! V oči kole, v oči boje: v boky ma pichá. Hybaj v nohy!
vabce, -bca.
vačěk, -čku
vajce i vajco, g. -ca;
vakácie
valach, -a; mn. n. valasi.
valaský
valiak = voz bez železa. (Žilina.)
valkať — cesto; válok, -lka.
valný
vaňa, -ne
vardať — chorieť, hynúť z choroby.
varecha i vareka, g. -y.
vari
varito, -a
varivo, -a
varovať sa, s g.,
varovkyňa, -ne
Vatikán, -u
vatráľ, -a
vatta, -y
väčšina, nie vätšina -y.
väčšiť, nie vätšiť.
väčšmi
vädnúť
väzba, -y; väzenie -ia.
väzeň, -zňa
väzieť
väzy, -ov
vádzka, -y
Váh, -u; vážsky.
válov, -a; -ovec, g. -vca.
vápenník, -a
vápenný
vášeň, -šne
vážiť si, s g. i a.
vážky, -ok
vbeh, -u
včas, včasný.
včasnejšie i včaššie.
včasrano, -a; od včasrana, do včasrana.
včera
včiľ i včuj, nie: čiľ i čuľ.
vdovica, nie dovica, -e.
vdovin
vdovský
vdovstvo, -a
vďačiť sa
vďačný
vec, -i: Nemožnej veci. V mojej veci advokát bude ma zastupovať. V tej veci sú pomútené pochopy. Pomôcť mu nebola možná vec. Čo je vo veci? (O čom je reč?) Priahať (do voza) je nie kňazova vec.
večer, -a, večerný.
večiereň, -rne
vedieť viem, vieš atď.. rozk. veď i vedz, "Neviem" si predstaviť niečo — po slovensky: Nemôžem si predstaviť.
veďľa, vedľajší.
vedno — spolu: Pôjdeme vedno; ved-

no sedeli; — dovedna.
vedomie, -ia
vedomý
veď
vegetarián, -a
vecheť, -ťa
velezrada, -y
veličenstvo, -a
veličiť
veličizný
velikán, -a
veľa
Veľká noc, -ej -i.
"Veľká" Revúca — píšeme: Revúca. Keď je pri nej Revúčka (a tretej tak menovanej obce nieto), ona po slovensky môže byť len **Revúca.**
veľkodušný
veľkolepý
veľkomožný
veľkonočný
Veľký piatok.
veľmi, nie veľmo.
veľmoc, -i
veľmož, -a
velryba, -y
vemä, vlastne vymä -mena.
m. ven i venku píš von i vonku.
veniec, -nca
venný od veno
vepcr, -pra
verejný
veriaci
veriteľ -a
veriť sa
verný
verthajmka, -y
veru i ver'
ves, g. vsi = dedina; do Starej-vsi, do Novejvsi atď. nie do Starejsi, do Novejsi.
veselie, -ia
veštba, -y
vetev -i; vetva, -y.
vetchý
vetiť: Budeme si vetiť = robiť niečo navzájom. (V Turci.)
vezír,-a
vezmem, viď vziať.
veža, -e, vežatý.
v hod prišlo:
vchod, -u
viac i viacej.
viac ráz
viacej ráz
viť, povíjať.
viadukt, -u
Vianoce, g. Vianoc
viať
viazať
viaznuť
vidiek, -a i -u; dávnejšie = stolica. My zemane Zvolenskey stolicy anebo vidieku. (Roku 1567.) Dedina Hay vidieku Tureczkeho (Turčianskeho), r. 1567. Vydyek lyptovsky dokonal (= uzavrel), r. 1590.
vidieť
vidly, -iel, -ál.
vidný
vina, -y: na slúžnom je vina; mne dáva vinu; mne by sa mohla dávať vina; — viniť koho čím, vinný, vinník, -a; vinovatý.
viničky = ríbezle (v Šariši.)
Viedeň, -dne
viera, -y
viesť: predok viesť. Bola to kornútka, čo predok vodila. (Nár. pieseň.) Kupectvo alebo remeslo viesť.
vietor i vetor, g. vetra.
viezť, veziem.
vika (krm), -y
vikár, -a
viklať sa = hýbať sa.
villa, -y
vilný = bujný.
vinetta, -y
vinica, -e
vinšovať
vinúť sa
virgať = skákať: teľa virgá.
virtuóz, -a
visieť
višňa, -ne
viť, povíjať.
vitriol, -u
víchor, -chra; víchrica.
víko (vrchnák).
víla, -y
víno, -a
vír (Wirbel, örvény), -u.
vítať

víťaz, -a
víťazstvo, -a
vjazd, -u
vklad, -u
vladyka, -u
vlani
vlastenecký = patriotisch, hazafias.
vlastenecký = vaterländisch, hazai.
vlastníctvo, -a
vlastník, -a
vlastný
vláda, -y; mať vládu. Nemáš tej vlády, aby si to vykonal.
vládať
vládca
vládkyňa, -ne
vlásenie, -ia, Stipa pennata L., Federgras, árvaleányhaj (V Liptove.)
vlhký
vliať
vliecť, vlečiem.
vliezť, vleziem.
vliv alebo vplyv.
vlk, -a
vlkolák, -a, Werwolf, morkoláb.
vložka, -y
vmiestiť sa, i vmestiť sa.
vnada, -y
vnadiť
vnadný
vnikať
m. vnivoč píš nivoč: v nivoč obrátiť.
vnútorný
vnútri
vnútrok, g. -roku.
vňať, -ti; nie vňaď.
vodca, -u
vodcovstvo, -a
vodiť sa: zle sa mi vodí.
vo dne
vodník, -a; viď: topelec.
vodopád, -u
vodovod, -u
vodstvo, -a
vohľady, -ov
vohnať, vženiem.
vojak, -a
vojna, -y — všeslovanské slovo; slova válka slovenči na nezná; vojenský.
vojsť; vojdem,- vo jdeš, vojde atď.; vošiel.
vojvodský
vojvodstvo, -a
volať sa
voličský, voličstvo.
voliť: Mám sa pod deravú strechu dostať, volím pod holým nebom zostať. (Nechce sa zle vydať.) Má na tanci jamku vystáť, volí doma očko vyspať. (Nár. pieseň.)
voľajaký
voľakde
voľakto
voľaktorý
voľkať
voľky-nevoľky; voľ-nevoľ.
voľný
von, vonku.
vonkoncom
m. vonný píš voňavý.
voňat čím, nie po čom.
voňahdy i vonehdy.
voskový: vosková sviečka; voštený: voštené plátno.
voskrz
vospolný
vospust sveta: vospust sveta hovoriť, tárať — robiť (t. j. bez rozumu, nemúdre).
voš, vši
voštinár, -a, voštiny pl., voštín.
votchý, viď vetchý.
vovedne
voz, -a, l. -e, mn. n. -y.
vozvýš
vôbec
vôdka, -y
vôkol
vôl, vola.
vôľa, -le; vôľu lámať: Vašej Milosti voľu zlomil. (V rukopise z r. 1592).
vôňa, -ne
vpád, -u
vplyv alebo vliv.
vplývať, vlívať.
vrabčí
vrabec, -bca
vrah,, -a
vraj, nie praj.
vraštiť i mraštiť.
vražba = čary, čarodejstvo: Tie chrasty na tom dieťa-

ti, to sú vám vraž-
by.
vláska, -y
vrbec, -bca = švík: vrbcom šit'.
vred, -u
vrepit' — na pr. prsty do štice.
vriet'
vrh, -u
vrch, -u; vrch-hlava. na vrch-hlave má plešinu; ideme na vrch-Detvu. Za vrch-stolom: Otec sedávajú za vrch-stolom. — Všetko vyjde na vrch = na svetlo. — Na vrchovom koni prišiel milý k nám.
vrchnost', -ti
vrchný
vrchol, -u
vrkoč, -a
vrub, -u
vrz, -uv; vrzom.
vskutku
vssat'
vstat' vstanem.
"v stave byt'"; nie som v stave urobit' — po slovensky: nemôžem urobit'.
vstupné, -ého
vstúpat'
všadeprítomnost'
všadeprítomný
však, nie šak.
všakový, nie šakový.
vše = zavše, naveky, vždycky, vždy.
m. všecok, i všecek píš všetok i všetek
Všechsvätých
všeličo
všelijaký
všelikto, všelikde.
všemohúci
všeobecný
všestranný
všetečný
všetok i všetek; "všetko jedno". Slovák povie bez "všetko": To mi je jedno. Mne je jedno, tak či inak budete súdit' (M. M. Hodža, v ruko pise.)
všeučilište, -t'a
vševedúci
všímat' si
vštepit' — presvedčenie; štepíme stromy, sypanice.
vták; nie: fták.
vtip, -u; vtipný.
vy, vykat'.
vy-; táto predpona pri slovesách označuje dej alebo smer znútri na vonok, na pr.: vyhnat', vyložit' atd'., niekedy len čo perfektivuje dej: vyhotovit', vypracovat' atd'.
vybl'abtat'
vybrat', -berem, -bereš atd'. i -beriem, -berieš atd'.,
vybíjat'; vybíjat' ozdoby na ručkach, rukovätiach, remeňoch atd' Klobúčik vybíjaný. Šelma vybíjaná.
vyčerpat', vyčerpám i vyčerpem, rozk. vyčerpaj i vyčerpi,
vyčítat', 1) vyčítat' peniaze na stôl, 2) vyčítat' niekomu chyby. Vyčítal mu kapitolu.
vydaj, -u
vydlbat'
vydobyt', vydobývat'
vydra, -y
vydriduch, -a
vydrigroš, -a
vyheň, vyhňa, g. -hne.
vyhláška, -y
vyhrážka, -y
vychádzka, -y, nie "výlet" (Ausflug.)
vyjavený. Pribehol ako vyjavený.
vychovávatel', -a
vychovávatel'ský
vychytit': Navrch ho vychytilo. (To jest zrádnik (epilepsia) naň prišiel.
vyjmem, vid' vyňat'.
vyjst', nie vynst', vyjdem, vyjdeš, a. t. d'., a nie: vyndem, vyndeš atd'.; vyšiel.
vykázat' niečo.
vykladaný
vykladat': Nevykladajte mi na zlé. Na dobrú stránku si vykladá.

vylklat' = ausstechen, kiszúrni.
vykopat', -pám i i -pem, rozk. -kopaj i -kop.
vymädlit'
vymienit': Vymienim si, že mi budete každý mesiac platit'.(Teda mad'. kikötni po slovensky nie 'vyviazat',' ale vymienit'; — výmienka(nie podmienka): Třetí vymienka jest, aby předepsané země a kraginy. . . v poddanosti zuostali JMti potomkóm králuom aneb králowstwj Uherskému. (Smluva medzi kr. Matiašom a českým Vladislavom, v Budíne, 1478.)
vymôct'
vymydlit'
vynaίst', nie vynaist'
vynález, -u
vynálezca, -u
"vynímat' sa" (sich ausnehmen)—pekne sa vyníma. Germanizmus, ktorému treba vyhýbat'.
vyňat'; vyjmem, vyjmeš, vyjme atd'.; vyňal.
vyoslit' sa = hlúpo riect'.
vypät' i vypnút'.
vyplienit'
vypomstit' sa, nie vypomstvit' sa.
vyprat', -perem, -pereš atd.' i periem, perieš atd'.
vyprávat'
vyprávka, -y
vyprázdnit'
vypredaj, -u
vypytovat' sa, s g.
vyrábat'
vyschnút', nie vysknút'.
vysiakat', vysiaknut'.
vysielat'
vyskúmat'
vysokomysel'ný
vysoký
vystatovat' sa
vystát', ausstehen—zakorenený germanizmus: Biedny človek mnoho vystojí; píšme: Biedny človek mnoho podstúpi — zkúsi, zažije. Miesto:"Nemôžem vystát' vášho súseda" možno povedat': Váš sused mi je protivný, a podobne. Človek na nevystátie nám je tiež človek protivný, odporný.
vystehovat' i vyst'ahovat' sa.
vysvätit'
vysvedčenie, -ia
vysvedčit'
vysvetlivka, -y
vyše, predložka, na pr.: vyše toho domu; i povyše.
vyšliapat', v. šliapat'.
vyššie, príslovce, na pr.: vyššie leží od zeme.
vyšší
vyštebotat', v. štebotat'.
vyštípat', v. štípat'.
vytápat'
vytriet'
m. vyväzovacie úpisy píš vyvadzovacie úpisy.
vyvlastnit'
vyvýšit'
vyza = Hausen, viza.
"vyzerá" — dobre (alebo zle) vyzerá, er sieht gut (o. schlecht) aus; po slovensky: je svieži, je biedny a p. Slovák len oblokom vyzerá (z izby na dvor, na ulicu). Ona dobre vyzerá v svetlých šatách. Slovák povie: Jej pristanú svetlé šaty—svedčia jej.
vyzývat'
vyžla, -y
vyžmýkat'
výbava, -y
výbeh, -u
výčitka, -y
výdavok, -vku
výhyb, -u; výhybka, g. -y.
výhl'ad, -u
výhost', tu
výhra, -y

východ, -u
výchova, -y
výjav, -u
výjazd, -u
výkal, -u
výkaz, -u
výklad, -u
výkon, -u
výkop, -u
výkrik, -u
výkup, -u
výkvet, -u
"výlet", -u je nem. Ausflug; my hovorme a píšme: vychádzka.
výlev, -u
výložka, -y
výmaz, -u
výmel, -u
výmer, -u
výmet, -u
výmienka, výminka; vid': vymienit'.
výmysel, -slu
výmluva, -y
výmol', výmol'a, g. -ole.
výnimka, = Ausnahme, kivétel.
výnimočný
výnos, -u
m. výnst' píš vyjst'.
výpad, -u
výpal, -u; výpalky, -ov.
výpar, -u
výpis, -u
výplatca, -tcu
výplatok, -tku
výplav, -u
výplod, -u
výplyv, -u
výpomoc, -i
výr, -a, meno istých sov.
výraz, -u
výrobok, -ku
výrok, -roku
výsev, u-, výsevok, g. -vku.
výskat' = kričat' od radosti.
výskum, -u
výsluha, -y
výsluch, -u
výstraha, -y
výstredný
výstrel, -u
výstrelok, -lku
výstrižky
výstup, -u
výsyp, -u
výška, -y, vyšný.
výtisk, -u
výtržný
výtvarný
výtvor, -u
výt'ah, -u
vývin, -u
vývod, -u
vývoj, -a
vývoz, -u
význam, -u
výživa, -y
vzácný, vzácnost', g. -ti.
vzájomný, -ost'
vzbudit'
vzbujniet'
vzbúrit'
vzdat', vzdávat'.
"vzdat' sa" čoho — hovor a píš: zriect' sa. Zriekol som sa nádeje; brat zriekol sa dedictva.
vzdelávat'
vzdialený
vzdialit' sa
"vzdor" — trotz: Vzdor trápeniu držíme sa — po slovensky: i pri trápení, pri všetkom trápení; alebo: Hoci sme v trápení, držíme sa. Sme v trápení, ale sa držíme.
vzduch, -u
vzdušný
vzdych, -u; vzdychat'.
vzhliadnut' na niekoho.
vzchod, -u
vzchodit', vzíst'.
vzchopit' sa
vzchytit' sa
vziat'; vezmem, vezmeš, vezme, vezmete, vezmú; nie veznem, vezneš a. t. d'.
vzkaz, -u, vzkázat'.
vzkriesenie, nie vzkríšenie.
vzkriesit'
vzkypiet'
m. vzlášte píš zvlášte.
vzlet, - u, vzletiet'.
vzletný
vzmáhat' sa
vzmužit' sa
vznášat' sa
vznešenost' -ti
vznietit'
vzniknút'
vzňat' sa
vzor, -u; vzorec, -rca.

vzorný
vzpak
vzpečovať sa
vzplanúť
vzpriamiť sa
vzpružiť sa
vzpučať
vzrast, -u, vzrásť, vzrastať.
vztek, -u, vztekať sa.
vzteklý, vzteklina.
vztýčiť
vzťah, -u; vzťahovať sa.
vzývať
vždy, vždycky.

Z

z i zo; viď o tom, čo táto predložka a slovesná predpona vyznamenáva. Pred spoluhláskovými skupeninami, ktoré sa ťažko vyslovujú, píš zo, na pr.: zo spodku, zo školy, zotrvať atď.
za; bežné je s gen.: za zelena (slivky za zelena trhané), za živa, za stara, za prva sveta, za rána atď. ale "za týchto okolností" a p. nie je po slovensky. Miesto: "za týchto okolností" povieme: v týchto okolnostiach, pri týchto okolnostiach.
zabaviť sa, 1) zabaviť sa, zabávať sa (na zábave); 2) zabaviť sa = meškať si čas. (Viď: baviť.)
zabezpečiť
zabijak, g. -a
zabrýzgať
zaceliet (o rane).
zaclaňať, záclona, -y, zacloniť.
za času, alebo zavčasu, nie: za včasu.
začať, nie začnúť.
začiatočník, -a
začiatok, -tku
začínať sa. Začína sa, počína sa robota, nie: začína alebo počína robota a p.
začítať, začitovať.
začítať sa (v ruke s dobrou knihou).
začknúť. Čižma na zapuchlú nohu ani začknúť.
začriet
zadarmo
zadný
zadok, -dku
za dosť urobiť.
zadriemať, -driemam i -driemem, rozk. driemaj i driem.
"zadržať sa": Dedina sa pri voľbe pekne zadržala — dobre po slovensky: zachovala.
Zadunajsko, -a
zadunajský
zadychčať sa
zaďakovať = složiť úrad.
zahatať -hatám, -hacem; rozk. -hataj, -hac.
zahľadieť sa
za horúca
zahraničie, -ia
zahriaknuť
zahryznúť
zahynúť
zachádzať
zachádzka, -y
zachcieť
zachovať sa. Povinný si statočne sa zachovať i v pokušení. Toho sem svedomij, ze se on vzdij dobre zachoval, Teplicze czistotne drzel. (Roku 1565.) (Viď: "zadržať sa.")
zachrípnuť
zachytiť
zaiste
zaistiť
zajac, -jaca
zajímať
zajímavý
zajsť. S tým veru nikam nezajdeš = nič nevykonáš, ne-

spravíš, nevyhráš.
zajsť sa:) Bez tých peňazí sa zajdem (= poradím si, môžem byť bez nich). 2) zajsť, zachodiť sa smiechom.
zajtra
zajtrajší, -ie, -ia.
zajtrajšok, -ška
zakaždým
zakiaľ
zakladateľ, -a
zakliať
zaklínať
zakosíliť. Už som sa oženil, vzal som si ženičku — už som si zasílil na hrdlo žinečku. (Národná pieseň.)
zakryť, zakrývať.
zaľahnúť
zaľúbenie, -ia
zamnit' = zachcieť, zabažiť.
zamestnanie, -ia
zamestnávať sa čím, nie s čím.
zamiesť, zametiem.
zamilovať sa.
za mladi
m. zamrúžiť píš zažmúriť oči.
zamykať
zamysliet'
zamýšľať
zaneprazdnenie, -ia
zaneprázdňovať sa čím, nie s čím.
zaniknúť
zanoriť sa, nie zamoriť sa.
zaň i za neho.
zaoberať sa čím, nie s čím.
zapaľovať
zapäť i zapnúť
zapečatiť
zaperiť sa = zbo hatnúť; zaperený.
zapliesť, zapletiem.
zapomenúť
m. zapotrebí píš treba, potreba: nemám toho potreby, nie mi je toho treba.
zapovedať
zaprieť
zapríčiniť — tiež germanizmus; my povieme: Vy ste tomu na vine — nie: Vy ste to zapríčinili. Michal je príčina — na príčine.
za prva času.
zaraz
zarábať
zarážka, -y
zarehtať -tám i -cem.
zareťaziť
zariecť sa. Už som sa zariekla za milým banovať. (Národná pieseň.)
zarmútený
zaryť, zarytý.
zas, zasa (nie zase; tak, ako predsa).
zasielací
zasielať
zasnúbiť, zasnúbenie, -ia.
zastávať
zastávka = miesto na zastanie.
zastenať, v. stenať.
zastrieť, v. strieť.
zastupiteľstvo, -a
zasvätiť
zašliapať, v. šliapať.
zašoptať, v. šoptať.
zatápať
zatelúžiť, beschämen, rápirít.
zatisský
zatrepotať, v. trepotať.
zatrieť, v. trieť.
zatým, potom; ale nie: na to (darauf).
zať, -a
zavadzať
zaväzovať
zavčas, zavčasu.
zavčasu ráno, za včasrána.
zavčerom
zaveriť sa = zariecť sa.
zaviesť, zavediem.
zaviezť, zaveziem.
zaviať zavinúť.
zavrieť: oči zavrieť = umrieť.
zavše
zavýjať, zavýja pes.
zavznieť
zažmúriť oko, nie zadžmúriť.
záboj, -a, u voštinárov gemerských stav či prístroj na bybíjanie vosku z voštín.
zácny; srovnaj: mať koho v zácti. (Ety-

mologicky nesúvislé so vzácny.)
záčin, -u
zádržka, -y
záduch, -u
zádych, -u
záhon, -a
záhrada, -y
záhradník, -a
záhradný
Záhreb, -u; záhrebský.
záhumnie, -ia
záhybel', -le
záchod' -u
zájom i zájem, g. -jmu.
m. zájomný píš vzájomný.
základ, -u
zákonitý
zákonník, -a
zákonný
zákonodarca
zákonodarný
zákonodarstvo
zákruta, -y
zákryt, -u
zálet, -u
zálev, -u
záležat' na čom, nie od čoho.
záležat'; "záleží na tom", es liegt daran. Hattala už pred pät'desiatimi rokmi hromžil na tento germanizmus spisovného jazyka a ukazoval, že Slováci hovoria: Čože mi je po nej? Čože mi je z toho tvojho mania—po tom tvojom majetku? atd'. To jest miesto: "Nezáleží mi na nej" povedia: Čože mi je po nej? miesto: "Či mne záleží na tvojom majetku?" povedia: Čože mi je po tvojom majetku.
záležitost', je nepotrebne utvorené, a ním vytíska sa slovo **vec** a z neho idúce idiotizmy slovenského jazyka.
záliv, -u
záloh, -u
záložka, -y
zál'uba, -y
zámienka i záminka.
zámyk, -u
zámysel, -slu
zánet, -u; -livý.
zápač, -e = strana, na ktorú slnce nedôjde.
západ, -u — západ slnca je výraz knižný. Slovák nepovie, že slnko 'zapadá', ale **zachodí**, zajde, zašlo; slnce vychodí — **zachodí**, alebo i sadá.
zápal, -u; zápalný.
zápalka, -y
zápästky, -tôk
záperka, -y = zádrapka.
zápinka, -y; zapínat'.
zápol'a, -le
zápověd', -di
záprah, -u
zápražka, -y
zárez, -u
zárod, -u, zárodok, g. -dku.
zásielka i zásylka, -y.
zástavka, = malá zástava.
zátok, -ka, Stöpsel, dugó. V strednej slovenčine mužského rodu. Zátok vypadol z flaše.
zával, -u
záväzný
záväzok, -zku
závdavok, -vku
závet, -tu
závisiet' **od** koho, čoho, nie **na** kom, čom. Od rodičov závisí, či sa vydám — nie: **na** rodičoch.
závist', -ti, závistný.
závod, -u
závoz, -u
zážeh, -u
zbabelý
zbalamutit'
zbaláchat'
zbavit'
zbeh, -a, úskok, ubehlík, Flüchtling, Deserteur. szökevény. Zbehy, miestné meno v Nitrianskej stolici.
zbehlý, zbehlost'.
zbehnút'
m. zberba píš sberba,

zbiesniet' sa
zbit' = ubit'.
zbíjat', po zboji.
zblázniť' sa
zblednúť'
zblízka
m. zblížit' sa píš sblížit' sa.
m. zblo = stblo píš steblo.
zbl'knúť'
zboj, -a; zbojník, -a
m. zboreniny i zborit' píš sborenina i sborit'.
m. zbudit' i zbudzovat' píš vzbudit' i vzbudzovat'.
zbudovat'
zburcovat' m. zbúrit' píš vzbúrit'.
zbylý = zbudnutý.
zbytočný
zbytok, tku
zbyt' = zbudnúť'.
zcela
zčerstva
zčiastky
zdanlivý
zdarit' sa
zdarma
zdat' sa; zdá sa mi = tak myslím; neraz: tak sa mi činí; zdanie, — mojím zdaním.
zdedit'
zdesenie, -ia
zdesit'
zdiviet', zdivočiet'.
zdlha
zdížit'
zdnu, zdnuká
zdobit'
zdola, od dola.
zdolat'
zdomácniet'
zdovediet' sa
zdrap, -u
zdravkat' = pripíjat', pozdravit'; zazdravkat'.
zdražiet'
zdráhat' sa
zdreveniet'
zdrobit'
zdrúzgat'
zdržanlivý, -ost'
zdržat'
zdržiaky, -ov
zdut'
zdvihnúť'
zdvojit'
zdvorilý
zdýmat'
zem, -e
zemän, -a
zemiansky
zemiak, -a
m. zest' píš zjest'.
zgebnúť'
zhabat'
zhasit'
zhavraniet'; zhavranelý.
zhlboka.
m. zhliadnut' píš vzhliadnut'.
zhnit'
zhnusit'
zhojit'
zhola
zhoriet'
zhorknúť'
zhoršiet'
zhostit' sa koho.
zhotovit'
zhovädilý
zhraniet'. Plátno dlhým ležaním zhranie, pohranie (= spáli sa).
zhrbatiet'
zhrdnúť'
zhrdzaviet'
zhrešit'
zhrozit' sa
zhruba
zhrýzt'
zhubit'
zhurta
zhusta, zhustit'.
zhynúť'
zhyzdit'
zima, -y; zimný.
zimnica, -e
zinačit'
zisk, -u; získat'.
zistit'
zivnutie, -ia, 1) otvorenie úst od ospalosti, 2) vôbec každé otvorenie, dvihnutím nejakého príchlopu vzniklé; — **zivnúť' sa** = prehnúť' sa jedným koncom. Doska sa zivla, prezivla; kameň sa pod nohou zivnul; veko sa prezivlo; kl'učku z i v n ú t' (ked' sa na jednom konci sníži, na druhom zdvihne); — **ziv, -u**: Kačíca jedným zivom prehltla rybku.

zíst', lepšie: vzíst', žito vzíde, vzchodí.
zíst' sa. Zíde sa mu to; zíde sa mi zarobit' si niečo.
zjaloviet'
z jari
zjastrabiet'; zjastrabelý.
zjatrit'
m. zjat' i ziat' píš vziat', vzal.
zjav, -u, zjavit' sa.
zjavný
zjemniet'
zjest'; zjem, zješ, zje, zjeme, zjete, zjedia; zjedol.
zkade
zkadekol'vek
zkaza, -y; zkazu vziat'.
zkazit'
m. zkázat' píš vzkázat'.
zkiad'
zkrátka
zkrsnút'
m. zkušovat' píš zkusovat'.
zkúsený, -ost'
zkúsit', zkúsovat'.
zkúsat', zkúška.
zlacniet'
zlačniet'
zlatý; pl. inštr. zlatými, nie zlatmi.
zlatka, -y; zlatovka, -y.
zlámat'
m. zláště píš zvlášte.
zleniviet'
zlepšit'
zletniet'
zločinný
zlomysel'ný, -ost'
zlopovestný
zlostník, -a
zlostný
zlost', -ti
zlosyn, -a
zluhat' i zlyhat'.
zlyhat' i zluhat'.
zlý
zl'ahčit', zl'ahčovat'.
zl'ahka
zl'ahnút'
zl'aknút' sa
zl'avit' i zlevit'.
zl'udný = prívetivý.
zl'utovat' sa
zl'úhat'
zmalátniet'
zmarit'
zmäkčit'
zmätok, -tku
m. zmáhat' sa píš vzmáhat' sa.
zmelčit'
zmenit', zmena.
zmenka, -y
zmenšit'
zmeraviet'
zmeškat'
zmienit' sa, zmienka, -y.
zmija
z mladi
zmladit', zmladnút'.
zmlátit'
zmlknut'
zmocnit'
zmodriet'
zmok, -a
zmoklý
zmoknút'
zmorit'
zmôct'
zmrhat'
zmrknút' sa
zmrzáčit'
zmrzlý
zmrznút'
zmudriet'
zmužilý, -ost'
zmužniet'
znamenat'; znamenat' křížom=spravit' znak kríža, prežehnat'.
znamenie, -ia
znatel', -a
znárodniet', znárodnit'.
znásobit'
znášat' krivdu, ústrky, posmech.
znázornit'
znectit'
znečistit'
znechutit'
znemravniet'
znenáhla
z nenazdania
znepokojit'
znesitel'ný
znetvorit'
zneuctit'
zneužit'
znevážit'
zniekade
zniest'. To je moc na koňa, čo ten človek znesie.
zniet', zniem.
m. zniknút' píš' vzniknút'.
znoj, -a
znova

znovuzrodenie, -ia
zočina, -y. Zočinu zaspat'. (Zočina je, keď človeku "príde z očú". V Turci.)
zobecniet'
zobidovat' sa
zobkat', zobky.
zobracat'
zobrykovat' sa
zodpovedat'
zodrat', -derem i -deriem.
zodrat', -drem, -dreš, atd.. -dretý i -drený; -dretie i -drenie,
zohavit'
zohnút'
zohriat'
zohyzdit'
zomliet'
zopsie', zopsut' sa.
zoschnút'
zosiniet'
zoslabnút'
zosobnit'
zostariet' sa
zostrit'
zošaliet' sa
zoškliviet' sa
zotmiet' sa
zotročit'
zotrvat'
zovriet', zovriem.
zožrat'
zôkol-vôkol
zpät i zpiatky.
zpätit'
zpiatočný
z pola
zpráva, vlastne zprava = Nachricht, jelentés.
zpriama
m. zpriamit' sa píš vzpriamit' sa.
zprosta.
zpruha, zpružka.
zpružný
zrelý, nie: zralý.
m. zrast píš vzrast.
m. zrastat' píš vzrastat'.
zrazu
m. zrdza píš hrdza.
zrednút'
zretel', -a, zretel'ný.
m. zriadit' píš sriadit'.
zriedka
zrobit'
zrodit' sa. 1) Som v slovenskom kraji zrodený. 2) Dobrý druh zemiakov časom sa zrodí.
m. zrost píš vzrast.
m. zrostat' píš vzrastat'.
zrovna
zruta, -y; zrutný, ozrutný.
m. zrúcaniny píš srúcaniny.
m. zrútit' píš srútit'.
zrýchla
zrýchlit'
ztadeto, ztadial'to.
ztenka
zticha
ztrata, -y; ztratit'.
ztratený
ztrácat'
ztuha
zt'ažka
zub, -a
zubr, zubor, -a, Auerochs, bölény. V oravských menách Zuberec, Zubrica, Zubrohlava je úctyhodná starobylost', lebo zubra už niet v Karpatech aspoň od 14. stoletia. Nitriansky Zobor má meno tiež od tohto starodávneho zvera. (Vid'. Slov. Pohl'ady 1905, strana 646.) Už i v listinách z rokov 1111 a 1113 písaný je Zobur, Zubor. Ktoré slovenské miestné mená sú od tura, je známejšie.
zunovat'
zutekat'
zúčastnit' sa
zúmyselný
z úmyslu
zúplna
zúrodnit'
zúžitkovat'
zvat', zvem i zoviem, S druhej strany Bobovníka, kde na Trávniky zovú. Svedok o tom dobre pamätá, miesto ukázané že sa zovie u Bazy. (Roku 1671.)
zväčša, nie zvätša.
zväčšit', zvačšovat'.

zvädnúť
zvábiť
z večera
zvečniť
zvestoň, -toňa
zviera, -aťa
zvíťaziť
zvládať
zvlášť i zvlášte; nie: zlášte, vzlášte.
zvláštny, -osť
zvlčiť sa; zvlčelý.
zvoliť
zvoľa, -le
zvoľna
zvonec, -nca
zvonku
zvršiť
zvyčaj, -a
zvyklý čomu, nie na čo.
zvyknúť. 1) Miesto zvyknúť Slováci hovoria a) privyknúť: Moja sestra privykla u vás, b) navyknúť, na pr.: Janko navykol dlho spávať. 2) Germanizmus, šírený i maďarčinou (szokni), je: Nezvykol som do krčmy chodiť; Slovák hovorí frekventatívne: Nechodievam do krčmy. Miesto "Priestupníkov zvykli trestat" povie: Priestupníkov trestávajú.
zvysoka
zvýšiť

Ž

žabäcí
žabí, -ie, - ia
žabykláč, -a
žalár, -a, l. -i, mn. n. -^
žalostiť, nie žalostniť.
žalúdok, -dka
žargon, -u
žatva, -y
m. žbán píš čbán.
m. žber píš čber.
že. Z mad'arčiny ujíma sa: Príklady ukazujú, že čo si o tom treba myslieť; po slovensky je to: Príklady ukazujú čo si o tom treba myslieť. Alebo: Ani nevieš, že ako to prišlo.
žeh, -u
žehnať sa. i d.,
železo, nie zelezo.
želiar, -a
želieť
želva, -y
žemľa, -le
žeriav, -a, 1) vták, Kranich, daru; 2) zdvihák, na studni, Brunnenschwengel, kútgém.
žiadon, i žiaden; ale na pr. miesto "žiaden človek" píš nikto, miesto: "nemal som na veci žiadnej účasti" hovor a píš: nijakej účasti a p.
žiadostivý čoho.
žiadza, -e
žiaľ, -u; žiaľny.
žiaľbohu
žiara, -y, d. l. -e; mn. n. žiare.
Žigmund, -a
žihľava, -y
žinčica, -e
živ, živa, živo: Živ som nevedel, čo sa robí so mnou; živa som nevedela; živi sme nevedeli, čo sa mohlo stať.
živel, -vlu
život, -ota
živobytie, -ia
živočích, -a
žlč, -i
žltnúť, nie žlknúť.
žľab i žleb, -u.
žmeň, -ne
žmolky (jedn. č. žmolok, i žmolka), na koryte nalepené cesto; žmoliť.

žmurky = hrat' sa na slepú babu, na slepého máčka, na kolem-babu.
žmýkat'
žnec, ženca.
žobrač, -e
žrd', -di
žrebec, -bca
žrec, -eca
žriebä; žriebät'a, žriebät'u atd'.
žriebäcí
žúrit'; požúrit' sa = podohadovat' sa.

Obsah.



